Íyi ulitane e' wì tkënewa̱mi

Génesis

Si'kuaie yëkkuö i' kiè *Génesis*, e' wà kiane chè, *íyi ulitane e' wì tkënewa̱mi.* Yëkkuö i' blatëule böt tsi̱ní. Et tsi̱ní e' dör capítulo et dö̀ capítulo dabom eyök ki̱ et (1-11). Iët tsi̱ní e' dör capítulo dabom eyök ki̱ böt dö̀ capítulo dabom ske̱yök (12-50). Et tsi̱ní e' tö se' a̱ íyi ko̱s e' wì pakè. Ká̱ jaì ena ká̱ i' e' yöne ke̱we. Ñies ñiwe, nañewe, diwö, si'wö ena bëkwö e' yöne tsa̱we. Es ñies dayë, ká̱ sí, iyiwak, se' wëpa ena alakölpa, e' ko̱s yö' Skëköl tö, e' pakè yëkkuö et tsi̱ní tö. Ñies we̱s s'ditsö tsá̱ e'pa tö ì sulu wamblë' ena ì o̱' Skëköl tö ie'pa tsa̱tkoie inuí̱ yöki̱, e' tso' kitule yëkkuö et tsi̱ní ki̱. Ñies we̱s s'ditsö pone'mi ká̱ wa'ñe se̱nuk ditséwö wa ditséwö wa ena ì kue̱ki̱ s'ttö̀ tso' tai̱ë kua̱'ki̱ kua̱'ki̱, e' ko̱s pakè yëkkuö et tsi̱ní tö.

Yëkkuö iët tsi̱ní tö ikkachè se' a̱ tö we̱s Israel aleripa e'pa dë'bitu̱ wëm eköl kiè Abraham e' wa. Israel aleripa wa Skëköl tö ibikeitsétke ká̱ ulitane wakpa tsa̱tkök inuì̱ yöki̱. A̱s e' wà tkö̀, e' kue̱ki̱ Skëköl tö Abraham klöo̱' iwák a̱. Abraham e̱rblë' Skëköl mik buaë, e' kue̱ki̱ Skëköl tö ittè me' ie' a̱. E' tso' kitule yëkkuö iët tsi̱ní ki̱.

Ttè me' Skëköl tö Abraham a̱, e' è me'itö Abraham alà Isaac ena Isaac alà Jacob e'pa a̱. Jacob ñe' è kiè ñies Israel. E' kue̱ki̱ ie' aleripa kièsö Israel aleripa. Yëkkuö iët tsi̱ní è ki̱ itso' kitule tö we̱s Skëköl tö Abraham, Isaac ena Jacob, e'pa tsa̱tkë'bitu̱ ibolökpa ko̱s yöki̱ a̱s ttè me'itö ie'pa a̱ e' wà tkö̀ wake'.

Skëköl tö íyi ulitane yö'

1 [1]Tsa̱we ta̱ ká̱ jaì ena ká̱ i', e'
yö'a̱t Skëköl tö. [2]Mik ie' tö íyi
ulitane tsá̱ yö'mi, eta̱ ká̱ wa'ñe kè
ki̱ ì ku̱' yës. Ká̱ sí kë ta̱'. Di' è me'r
i̱ski̱ë. Ká̱ dör ttsettseë. Erë Skëköl
Wiköl shkö̀ar di' tsa̱ka̱.
[3]Eta̱ Skëköl tö iché: "¡Ká̱ ñinú!"
Eta̱ ká̱ ñine. [4]Ie' tö isué̱ tö ká̱
ñiwe e' dör buaë, e' méa̱titö ñiweie.
Ká̱ ttsettse, e' méa̱titö nañeweie.
[5]Ñiwe, e' kiéitö ñiwe. Ká̱ ttsettseë,
e' kiéitö nañewe. Ekkë kanewé̱itö
ká̱ tsa̱we a̱.
[6]E' bule es ta̱ ie' tö iché: "¡Iyönú
we̱s ská̱tke̱ kkö̀ dapee es di' shu̱a̱
iblatoie a̱s kë iwöiërwa̱ne ñì a̱!"

7Eta̱ es iyuéitö di' blatoie. Es di'
a̱te̱ ká̱ jaishe̱t ena ká̱ i' ki̱. 8Ì yuéitö,
e' kiéitö ka̱költtö. Ekkë kanewé̱itö
eta̱ ká̱ de böt.
9E' bule es ta̱ ie' iché: "¡Di' a̱te̱ ká̱
i' ki̱, e' e̱' dapa'ú̱ka̱ ek tsi̱ní ème a̱s
íyök poppo döka̱!"
Eta̱ es iyöne. 10Wé̱ íyök poppo
deka̱, e' kiéitö íyök. Wé̱ di' dapane-
ka̱, e' kiéitö dayë.
Ie' isué̱ tö e' ko̱s dör buaë. 11E'
ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: "¡Íyök ki̱ íyi
kuá ulitane tskinú! Ka̱kö wör ta̱'
ese, ñies kal ulitane wör ta̱' ese ko̱s
tskinú iwakmik iwakmik."
Eta̱ es ekkëpa tskine. 12Es íyök
ki̱ íyi kuá ulitane tskine ka̱kö wör
ta̱' iwakmik iwakmik, ñies kal wör
ta̱' iwakmik iwakmik. Ie' tö isué̱ tö
ekkëpa ko̱s, e' dör buaë. 13Ekkë
kanewé̱itö eta̱ ká̱ de mañat.
14E' bule es ta̱ ie' iché: "¡Ì
dalöburta̱' yönú ká̱ jaì a̱! Ekkëpa
dör buaë ká̱ blatoie ñiwe nañe-
we, ñies ikkachoie mik ta̱ diwö de
ka̱wö tköwo̱ie, ñies ká̱ shta̱'wo̱ie
ena duas tköke e' jche̱noie. 15Ekkë-
pa ko̱s dalöburke tai̱ë ká̱ i' ki̱."
Eta̱ es iyöne. 16Es ie' tö ì
dalöburta̱' tai̱ë ese yuéa̱t bök.
Ikibiie dör ká̱ ñiwo̱ie ñiweie. Wé̱ne
dalöbur diöshe̱t e' dör olo'bunoie
nañeweie. 17Ekkëpa méa̱titö ká̱ jaì
a̱ dalöbunoie ká̱ i' ki̱ 18ñië nañeë,
ñies ká̱ ñiwe ká̱ nañewe e' blatoie.
Ie' tö isué̱ tö ekkëpa dör buaë.
19Ekkë kanewé̱itö eta̱ ká̱ de tkël.
20E' bule es ta̱ ie' tö iché: "¡Iyiwak
se̱rke di' a̱ dayë a̱, e' ko̱s yönú tai̱ë!
¡Ñies dù ulitane yönú a̱s iu̱r ka̱shu̱k a̱!"
21Eta̱ es iyiwak blubluë se̱rke
dayë a̱, ekkëpa yuéitö. Ñies iyiwak
ko̱s se̱rke di' a̱ ena dayë a̱ ekkëpa
yuéitö iwakmik iwakmik. E' sù̱ dù
ulitane yuéitö, iwakmik iwakmik.
Ie' isué̱ tö ekkëpa ko̱s dör buaë.
22Eta̱ iyiwak yuéitö e'pa a̱ ie' e̱r
buaë ché ttè i' wa: "a' alönú tai̱ë, di'
ko̱s, dayë ko̱s, e' wà iö́ka̱ tai̱ë. Ñies
a̱s dù alör tai̱ë ká̱ wa'ñe."
23Ekkëpa kanewé̱itö eta̱ ká̱ de
ske̱l.
24E' bule es ta̱ ie' tö iché:
"¡Iyiwak se̱rke ká̱ sí ki̱, e' ulitane
yönú iwakmik iwakmik! ¡Iyiwak
uru, iyiwak kañiru, iyiwak e̱'
ku̱ke i̱ski̱, ekkë ko̱s yönú iwakmik
iwakmik!"
25Eta̱ es ie' tö iyiwak ulitane yué
ká̱ sí ki̱ iwakmik iwakmik. Ie' tö
isué̱ tö ekkëpa ko̱s dör buaë.
26E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: "Ditsö
yuö̀sö we̱s se' es a̱s ie'pa tkö̀ka̱sö
ká̱ i' ko̱s wökirie. Nima, dù, iyiwak
uru, iyiwak kañiru, iyiwak e̱' ku̱ke
i̱ski̱, ekkë ko̱s tso' ká̱ i' ki̱, e' a̱tdaë
ie'pa ulà a̱."

27 Mik Skëköl tö s'ditsö tsá̱ yö',
eta̱ iyuéitö we̱s ie' es;
Ie'pa yuéitö wëm eköl ena ala-
köl eköl.
28 Ie' e̱r buaë ché ie'pa a̱ i' es:
"A' ala'r kö́ka̱ tai̱ë,
a' alönú tai̱ë ká̱ ulitane ki̱.
Ká̱ i' ko̱s e' kané ú̱ a' tö.
Nima, dù, ena iyiwak ulitane
ekkëpa ko̱s wökir a' dör, e'
wà ú̱."

29E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö iché
ie'pa a̱: "Ye' ttö̀ ttsö́. Íyi kuá ko̱s
wörta̱' ñarta̱', ese méa̱työ a' a̱
ñè. Ñies kalwö ulitane katarta̱'

ku'yarta̱' ese ko̱s méa̱työ a' a̱ katè
ku'yè. 30 Erë iyiwak kañiru, iyiwak
uru ena dù, ekkëpa ko̱s a̱ ka̱kö
méa̱työ katè." Eta̱ es ia̱te̱. 31 Ie' isué̱
tö ekkë ko̱s dör buaë shu̱te̱. Ekkë
kanewé̱itö eta̱ ká̱ de teröl.

2 1 Es ká̱ jaì ena ká̱ i', ñies íyi
ulitane tso' iki̱, e' yöne o̱ne
se̱. 2 Ká̱ de kul eta̱ ì ko̱s yö'bitu̱itö
e' yöne o̱ne, e' kue̱ki̱ diwö e' wa
ie' kë̀ kaneblëne. 3 E' diwö wa kë̀ ie'
kaneblëneia̱ ká̱ i' yuök e' kue̱ki̱ ie'
iché tö diwö e' dör buaë. Ñies ie'
iché tö semana bit e' diwö bata e'
dör batse'r se' a̱.

Skëköl Jehová tö s'ditsö tsá̱ yué

4 I' dör ká̱ jaì ena ká̱ i' tsá̱ yönea̱t,
e' pakè.

Mik Skëköl Jehová tö ká̱ jaì ena ká̱
i' e' yö', 5 e' ké̱wö ska' ta̱ ka̱m ie' tö
ka̱li̱ patkö̀ ká̱ i' ki̱, ñies kë̀ yi ku̱' ká̱
kanéu̱k. E' kue̱ki̱ ka̱m kal kuá tskir
ena ka̱m ka̱kö tskir. 6 Erë di' tskirke
íyök a̱, e' tö íyök ko̱s nuwe̱ke. 7 Eta̱
Skëköl Jehová tö íyök yué s'ditsöie
eköl wák dör wëm. Eta̱ ie' tö iwöiké
iyik a̱ ta̱ iyöne se'ie ttsë'ka.

8 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö ká̱ buaala
yué ekwöki diwö tskirke e' ëka̱,
ká̱ kiè Edén ee̱. Eta̱ wëm yö'itö, e'
méa̱titö ká̱ buaala e' a̱ se̱nuk. 9 Ee̱
ie' tö kal ulitane wër bua'buaë,
ñies iwö dör buaë katano ese tské.
Ká̱ buaala e' shu̱sha̱, ie' tö kal tské
bölka. Kal elka dör se̱ne michoë e'
kéli. Kal iëlka e' dör íyi buaë ena
íyi suluë ese jche̱noie e' kéli.

10 Edén ká̱ shu̱a̱ di' tskirke etö,
e' tö ká̱ buaala nuwe̱ke. Wé̱ ká̱ e'
kkö̀ döwa̱ ee̱ di' e' ulà jchërke
döka̱ tkëtö. 11 Di' ulà etö kiè Pisón.
E' tkökemi ká̱ kiè Havilá, e' ko̱s a̱.
Ká̱ e' ki̱ oro tso'. 12 Oro e' dör oro
bua'bua. Ñies kiö̀ masmas bua'bua,
ese tso' ena ák bua'bua kiè ónice
ese tso'. 13 Di' ulà ëtö tkökemi ká̱
kiè Cus, e' ko̱s a̱. E' kiè Guihón.
14 Iulà ëtö skà mir ká̱ kiè Asiria
diwö tskirke, e' ëka̱. E' kiè Tigris.
Eta̱ di' ulà bataie, e' kiè Éufrates.

15 Mik Skëköl Jehová tö wëm tsé̱mi
méa̱t ká̱ buaala a̱te̱ Edén e' shu̱a̱ a̱s
ikaneùitö, a̱s ikkö'nùitö, 16 eta̱ ie' tö
ttè dalöiëno i' mé ia̱: "Ká̱ buaala e'
kéliwö ulitane katèmibö. 17 Erë íyi
buaë ena íyi suluë ese jche̱noie e'
kéliwö kë̀ katar. Mik kal e' wö katébö,
eta̱ be' duöwa̱raë. E' kue̱ki̱ kë̀ ikatar."

18 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché: "Kë̀
idör bua' wëm a̱ se̱nuk ekörla. Sú̱yö
ie' a̱ wapie yuè eköl iki̱muk buaë."
19 Eta̱ iyiwak yö'itö íyök wa ekkë
ko̱s debitu̱ iwa̱ wëm a̱ suè̱ tö i̱ma
ie' tö ikiè meka̱mi. Ta̱ we̱s wëm
tö ikiè méka̱ es ia̱te̱. 20 Es wëm tö
iyiwak uru ena iyiwak kañiru, ñies
dù, ekkë ko̱s kiè méka̱. Erë kë̀ ie'
ki̱muk ku̱ne buaë ie' wapieie.

21 Eta̱ Skëköl Jehová tö wëm
kapöwé̱wa̱ tai̱ë, e' dalewa ie'
tö ichane yéttsa̱ etö, e' chkà
wöiéwa̱neitö. 22 Ichane e' yuéitö
alakölie ta̱ idebitu̱ iwa̱ wëm a̱.
23 Mik wëm tö isué̱, eta̱ ichéitö:

"¡I' je' dör ye' wák dichéwö ena
ye' wák chkà! Alaköl dë'ka̱ wëm
wa, e' kue̱ki̱ ikirdaë alaköl."*

24 E' kue̱ki̱ wëpa kë̀ se̱rpaia̱ iyé̱
ena imì e'pa dapömik, ise̱rdawa̱

*2.23 Hebreoie ttè kiane yënuk *wëm* e' dör *ish* ena ttè kiane yënuk *alaköl* e' dör *isha*.

alaköl ta̱. Ie'pa böl se̱rdaë ñita̱, ta̱
imía̱ we̱s wák eköl ë̀ es.
25 E' ké̱ska' ta̱ wëm ena alaköl
iëte̱r sume, erë ie'pa kë̀ wa̱ jaë jche̱r.

S'ditsö tö Skëköl ttö̀ dalöse̱wé̱wa̱

3 1 Tkabë̀ tso' etö, e' e̱rbikö̀ tai̱ë
s'ki̱tö'wo̱ie iyiwak kañiru yö'
Skëköl Jehová tö, ekkë ko̱s tsa̱ta̱. Ká̱
et ta̱ ie' tö alaköl a̱ ichaké:
—¿Moki̱ Skëköl tö iyë'a̱t a' a̱ tö ká̱
buaë shu̱a̱ kal ulitane tso', e' wö kë̀
katar yës?
2 Alaköl tö iiu̱té:
—Au, e' kë̀ dör es. Ie' tö sa' a̱ iché
tö kal ulitane wö katarmi. 3 Erë kal
àr ká̱ i' shu̱sha̱ë, e' wö kë̀ katanuk,
kë̀ e' kanuk sa' a̱. E' wamblé sa' tö,
eta̱ sa' duöralur.
4 Eta̱ tkabë̀ tö iché alaköl a̱:
—Au, e' dör ka̱che. A' kë̀
duö̀pawa̱. 5 Ie' wa̱ ijche̱r buaë tö
mik kalwö e' katéwa a' tö, eta̱ ì dör
buaë, ì dör suluë e' jche̱rdaë a' wa̱
we̱s ie' wák wa̱ ijche̱r es.
6 Eta̱ alaköl isué̱ tö kalwö e'
wër buaë katè. Ie' é̱na ikatak íyi
jche̱noie buaë. E' kue̱ki̱ ie' tö kalwö
batsée, katéwaitö. E' ukuöki̱ ta̱ ie'
tö imé iwëm a̱, eta̱ iwëm ikatéwa
ñies. 7 E' bet ta̱ ì dör sulu, ì dör
buaë ese a̱ne ie'pa é̱na, eta̱ ie'pa wa̱
ijche̱newa̱ tö ie'pa iëte̱r sume. Eta̱
ie'pa tö kal kiè higuera, e' köyök
yué banoie e' wa ie'pa e̱' patréwa̱.
8 Siwa̱' bitsi̱rke tsá̱li̱, eta̱ wëm
ena ilaköl tö Skëköl Jehová shkö-
kedur ká̱ buaë shu̱a̱, e' ttsé. E' yöki̱
ie'pa e̱' blélur kal tso' tai̱ë ese shu̱a̱.
9 Erë Skëköl Jehová tö wëm kié
ta̱ ichaké:
—¿Wé̱ be' tso'?
10 Wëm tö iiu̱té:
—Ye' tö ittsé tö be' shkökedur ká̱
buaala shu̱a̱. Ye' dur sume, e' kue̱ki̱
ye' suane be' yöki̱. E' kue̱ki̱ ye' e̱'
bléwa̱ be' yöki̱.
11 Eta̱ Skëköl tö ie' a̱ iché:
—¿Yi be' a̱ iché tö be' dur sume?
Ichö́ ña tö kalwö yë'yö be' a̱ tö kë̀
ikatar ¿e' katébö?
12 Ie' tö iiu̱té:
—Be' tö ye' a̱ alaköl me', ye'
wapieie, e' tö ye' a̱ kalwö mé katè.
E' katéwayö.
13 Eta̱ Skëköl Jehová tö alaköl a̱
ichaké:
—¿Iö́k bö iwamblé?
Ie' tö iiu̱té:
—Tkabë̀ tö ye' ki̱téka̱, e' kue̱ki̱ ye'
tö kalwö e' katéwa.
14 Eta̱ Skëköl Jehová tö tkabë̀ a̱
iché:
—Ì wamblé be' tö, e' kue̱ki̱ ye' tö
be' a̱ ichè tö iyiwak ko̱s shu̱a̱ be' ë̀
weirdaë michoë. Ke̱kraë be' shkö-
raë e̱' ku̱ule be' batsi̱' ki̱ ta̱ be' kkö̀
a̱ ká̱ po mirawa̱. 15 Be' ena alaköl
meraa̱työ ñì bolökie. Be' aleripa
ko̱s ena alaköl aleripa ko̱s, e'pa a̱te̱
ñì bolökie ñies. Alaköl aleri eköl tö
be' wökir shka̱'we̱raë ena be' tö ie'
klö̀ kaniñak shka̱'we̱raë.
16 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché alaköl a̱:
—Mik be' alà ku̱rketke eta̱ be'
weirdaë sia̱rë, idalë'r tai̱ë e' ttse-
raëbö. Erë be' ki̱ be' wëm kiardaë
ena ie' döraë be' wökirie.*

* 3.16 *Mik be' alà ku̱rketke...ie' döraë be' wökirie:* Ñies ttè e' mane'wë̀misö i' es: *Be' é̱na e̱' alakka̱ be' wëm ki̱, erë ie' e̱' alöraka̱ be' ki̱.*

17E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö iché wëm a̱:
—Be' tö be' alaköl ttö̀ iu̱té, kalwö
yë'yö be' a̱ tö kë̀ ikatar, e' wà
katébö. E' kue̱ki̱ be' weirdaë ñies.
Be' kue̱ki̱ íyök sulu'we̱rawa̱yö. Be'
kaneblöraë darërëë be' chkè yuloie.
18Íyök ki̱ dika'chka ena ka̱kö sulusi,
alördaë. Ñies kalwö kañiru katera-
bö. 19Be' ka̱wöta̱ kaneblök darërëë
chkoie dò̈ mik be' duowa̱, mía̱ne
íyökie we̱s be' dör kuaë es eta̱. Be'
yöne íyök wa, e' kue̱ki̱ be' dörane
íyökie.

20Wëm tsá̱ yöne, e' kiè Adán. Ila-
köl dör se' mì tsá̱. E' kue̱ki̱ Adán tö
ikiè méka̱ Eva.*

21Eta̱ Skëköl tö datsi' yué ie'pa a̱
iyiwak kkuölit wa, ta̱ ie'pa paiéitö.
22Eta̱ ie' tö iché: "I̱'ñe ì dör buaë
ena ì dör suluë, e' jche̱r ditsö wa̱
we̱s se' wa̱ ijche̱r es. E' kue̱ki̱ dö'
ie'pa mi', se̱ne michoë e' kéli wöba-
tsök katè ta̱ ise̱r michorak."

23E' kue̱ki̱ ie' tö wëm ena ilaköl
yéttsa̱ ká̱ buaala tso' Edén e' a̱, ta̱
ipatkémiitö íyök wakanéu̱k. Íyök
wa wëm yöne e' ki̱ ipatkémi kane-
blök. 24Ie' tö itrë'wé̱shka, e' ukuöki̱
ta̱ ì ttsë'ka pik ta̱' tso' ká̱ jaì a̱ kiè
kérub, e'pa tuléwa̱itö ká̱ buaala
e' ñalé̱ ska' diwö tskirke e' ëka̱
ikkö'nuk. Ñies tabè wöñarke dalö-
löë ratkear siwa̱' ki̱, e' méa̱titö a̱s kë̀
yi döwa̱ia̱ se̱ne michoë kéli ska'.

Caín tö iël kiè Abel, e' ttéwa̱

4 1Eta̱ Adán se̱né Eva ta̱. Eva
duneka̱ ta̱ ilà ku̱ne wëm. Ikiè
mékaitö Caín.* Mik alà ku̱ne, eta̱
Eva tö iché: "Jehová tö ye' ki̱mé, e'
kue̱ki̱ ye' alà ku̱ne eköl wëm." 2E'
ukuöki̱ ta̱ ilà skà ku̱ne ek, e' kiè
Abel, Caín ël tsirla. Abel tö obeja
alöwe̱ke. Caín tö dalì kuatkeke.

3Ká̱ et ta̱, Caín wa̱ idali wöne,
ese kak mí mè Jehová a̱ idalöioie.
4Eta̱ Abel wa̱ ie' icha mí ñies. Ie'
obeja tsá̱ bua'bua, ese kak mí ie' wa̱
mè Jehová a̱. Abel ena ì méitö e'
wër buaë Jehová wa. 5Erë ie' kë̀ wa̱
Caín ena ì méitö e' su̱ne es, e' kue̱ki̱
Caín uluneka̱ tai̱ë, iwö yée suluë.
6E' kue̱ki̱ Jehová tö Caín a̱ ichaké:
"¿Iö́k be' ulune wö yée sulu? 7Be' tö
ì bua' ú̱pa, e̱'ma be' ja̱ñuke tsuleë.
Erë ì sulu wamblébö, e' kue̱ki̱ ì
sulu e̱' métër bër be' panuk namuie
e̱' aloka̱ be' ki̱. Erë be' ké e̱' alökka̱
iki̱."

8Ká̱ et ta̱, Caín tö iël Abel kiémi
kañika̱. Mik ie'pa demi kañika̱,
eta̱ ee̱ Caín ñippéka̱ iël ta̱ eta̱ iël
ttéwa̱itö. 9E' ukuöki̱ ta̱ bet, Jehová
tö Caín a̱ ichaké:

—¿Wé̱ be' ël Abel?

Caín tö iiu̱té:

—Ye' kë̀ wa̱ ijche̱r. Ye' kë̀ dör ie'
kkö'nukwak.

10Skëköl tö ie' a̱ iché:

—¿Iö́k bö iwamblé es? Be' ël
ttéwa̱bö, e' pë̀ tëne tai̱ë íyök ki̱, e'
nuí̱ tso' be' ki̱. E' ki̱ ye' ka̱wöta̱ be'
we'ikök. 11E' kue̱ki̱ be' weirdaë
íyök ki̱ wé̱ be' tö be' ël pë̀ tkö'wé̱, e'
ki̱ be' yerattsa̱yö. 12Be' kaneblö̀mi
tai̱ë, erë kë̀ wà wörpa buaë. Be'
ka̱wöta̱ shkök ká̱ wa'ñe, kë̀ a̱ e̱no
ta̱' yës.

---

*3.20 *Eva:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ttsë'ka.*

*4.1 *Caín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' ulà a̱ ide.*

13Eta̱ ie' tö Jehová iu̱té:
—E' darërë ye' a̱. Kë̀ ye' a̱
idalë'ttsënuk. 14I̱'ñe be' tö ye'
u̱yéttsa̱ ká̱ i' ki̱, e' ukuöki̱ ta̱ ye'
ka̱wöta̱ shkök ká̱ wa'ñe ka̱mië, kë̀ a̱
e̱no ta̱'. Be' kë̀ ku̱'ia̱ ye' ta̱, e' ku̱eki̱
yi ye' kué̱wa̱, ese tö ye' tterawa̱.
15Erë Jehová tö iiu̱té:
—Yi be' ttéwa̱, ese ki̱ weirdaë
sia̱rë tai̱ë iskéie.
Eta̱ Skëköl tö iwakyuée iwà
kkachoie a̱s yi tö ikué̱wa̱, ese kë̀ tö
ittö̀wa̱. 16Eta̱ Caín e̱' yéttsa̱ Jehová
wörki̱ ta̱ imía̱ ká̱ kiè Nod ee̱, ká̱ e'
a̱te̱ Edén diwö tskirke e' kke̱.
17Eta̱ Caín se̱né ilaköl ta̱. Idune-
ka̱ ta̱ ilà ku̱ne wák dör wëm, e' kiè
Enoc. E' ukuöki̱ ta̱ Caín tö ká̱ yué
et, kiè méka̱itö ilà kiè wa Enoc.
18Enoc dör Irad yë́. Irad dör Mehu-
jael yë́. Mehujael dör Metusael yë́.
Metusael dör Lámec yë́.
19Eta̱ Lámec se̱néwa̱ alakölpa böl
ta̱. Eköl kiè Adá, eköl kiè Silá. 20Eta̱
Adá dë' alàë kiè Jabal. E' aleripa
dör iyiwak alöu̱kwakpa e' se̱rke
úla yöule datsi'tak wa ese a̱. 21Ie'
ël kiè Jubal. E' aleripa dör ma'ma
kicha ta̱' guitarra sù̱ ena ma'ma
pulë sù̱ ese bla'u̱kwakpa. 22Silá dë'
alàë ñies kiè Tubal-Caín. E' aleripa
dör tabechka kiè bronce ena hierro
ese stë́. E' kutà kiè Naamá.
23Ká̱ et ta̱ Lámec tö iché ilaköl-
pa a̱:
"A Adá, a Silá, ye' ttö̀ ttsö́:
Wëm eköl duladula tö ye' shka̱o̱',
e' ku̱eki̱ ye' tö ikötwa̱.
24Yi tö Caín ttéwa̱, e' tö iské
tu̱e̱raë sia̱rë,
erë yi tö ye' ttéwa̱, e' tö iské ki̱
tu̱e̱raë jaishe̱t shu̱te̱."
25Adán alà skà kéka̱ne ilaköl ta̱
wák wëm. Eva tö iché: "Skëköl tö
ye' a̱ alà ské mé eköl, Caín tö Abel
kötwa̱, e' skéie." E' ku̱eki̱ ie' tö ikiè
méka̱ Set.*
26Ñies Set de alàë wák wëm
kiè méka̱itö Enós. E' ké̱wö ska' ta̱
s'ditsö tö Skëköl a̱ íyi tsá̱ ki'mi ena
idalöië'mi ikiè Jehová e' wa.

Adán aleripa

5 1-2Mik Skëköl tö s'ditsö tsá̱
yö', eta̱ iyuéitö we̱s ie' wák es.
Ie'pa yuéitö wëm ena alaköl. Ie' e̱r
buaë ché ie'pa a̱. Ie' tö ie'pa yué, e'
diwö shà̱ ta̱ ikiè méka̱itö s'ditsö. I'
dör Adán aleripa e'pa kiè.
3Mik Adán ki̱ duas de cien eyök
ki̱ dabom mañayök (130), eta̱ ie'
alà ku̱ne eköl, e' dör we̱s ie' wák es,
ikiè méka̱itö Set. 4E' ukuöki̱ ta̱ ie'
ki̱ se̱neia̱ duas cien paryök (800).
E' shu̱a̱ ie' ala'r ki̱ ku̱ne wëpa ena
alakölpa. 5Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱
cien su̱li̱yök ki̱ dabom mañayök
(930) eta̱ ie' blënewa̱.
6Mik Set ki̱ duas de cien eyök ki̱
ske̱l (105), eta̱ ie' alà wëm kiè Enós,
e' ku̱ne. 7E' ukuöki̱ ta̱ ie' ki̱ se̱neia̱
duas cien kuryök ki̱ kul (807). E'
shu̱a̱ ie' ala'r ki̱ ku̱ne wëpa ena
alakölpa. 8Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱
cien su̱li̱yök ki̱ dabom eyök ki̱ bök
(912) ta̱ iblënewa̱.
9Mik Enós ki̱ duas de dabom
su̱li̱yök (90), eta̱ ie' alà wëm kiè
Cainán, e' ku̱ne. 10E' ukuöki̱ ta̱
ie' ki̱ se̱neia̱ duas cien paryök ki̱

*4.25 *Set:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ie' tö imé.*

dabom eyök ki̱ ske̱l (815). E' shu̱a̱
ie' ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena alaköl-
pa. 11 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien
su̱li̱yök ki̱ ske̱l (905) ta̱ iblënewa̱.
12 Mik Cainán ki̱ duas de dabom
kuryök (70), eta̱ ie' alà wëm kiè
Mahalalel, e' ku̱ne. 13 E' ukuöki̱
ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien paryök
ki̱ dabom tkëyök (840). E' shu̱a̱ ie'
ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena alakölpa.
14 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien
su̱li̱yök ki̱ dabop (910) ta̱ iblënewa̱.
15 Mik Mahalalel ki̱ duas de
dabom teryök ki̱ ske̱l (65), eta̱ ie'
alà wëm kiè Jéred, e' ku̱ne. 16 E'
ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien
paryök ki̱ dabom mañayök (830).
E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱ ku̱ne wëpa ena
alakölpa. 17 Es ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱
cien paryök ki̱ dabom su̱li̱yök ki̱
ske̱l (895) ta̱ iblënewa̱.
18 Mik Jéred ki̱ duas de cien
eyök ki̱ dabom teryök ki̱ bök (162),
eta̱ ie' alà wëm kiè Enoc, e' ku̱ne.
19 E' ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas
cien paryök (800). E' shu̱a̱ ie' ala'r
kí̱ ku̱ne wëpa ena alakölpa. 20 Es
ie' ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien su̱li̱yök
ki̱ dabom teryök ki̱ bök (962) ta̱
iblënewa̱.
21 Mik Enoc ki̱ duas de dabom
teryök ki̱ ske̱l (65), eta̱ ie' alà wëm
kiè Matusalén, e' ku̱ne. 22 Ie' tö
Skëköl ttö̀ è̀ dalöieke. Matusalén
ku̱ne, eta̱ ie' kí̱ se̱neia̱ duas cien
mañayök (300). E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱
ku̱ne wëpa ena alakölpa. 23 Es ie'
ki̱ duas deka̱ se̱raa̱ cien mañayök
ki̱ dabom teryök ki̱ ske̱l (365). 24 Ie'
se̱ne' buaë Skëköl ta̱, e' kue̱ki̱ ká̱ et
ta̱ Skëköl wa̱ ie' mítse̱r ttsë'ka, e'
kue̱ki̱ kè̀ ie' ku̱'ia̱.
25 Mik Matusalén ki̱ duas de cien
eyök ki̱ dabom paryök ki̱ kul (187),
eta̱ ie' alà wëm kiè Lámec, e' ku̱ne.
26 E' ukuöki̱ ta̱, ie' kí̱ se̱neia̱ duas
cien kuryök ki̱ dabom paryök ki̱
bök (782). E' shu̱a̱ ie' ala'r kí̱ ku̱ne
wëpa ena alakölpa. 27 Es ie' ki̱ duas
deka̱ se̱raa̱ cien su̱li̱yök ki̱ dabom
teryök ki̱ su̱li̱tu (969) ta̱ iblënewa̱.
28 Mik Lámec ki̱ duas de cien eyök
ki̱ dabom paryök ki̱ bök (182), eta̱
ie' alà ku̱ne wëm. 29 E' kiè méka̱itö
Noé.* Mik ie' tö ilà kiè méka̱, eta̱ ie'
tö iché: "Jehová tö íyök suluo̱'wa̱. E'
kue̱ki̱ se' ka̱wöta̱ kaneblök darë-
rë ikuatkoie; erë alà i' tö se' keraë
e̱nuk." 30 Noé ku̱ne, e' itöki̱ Lámec
kí̱ se̱neia̱ duas cien ske̱yök ki̱ dabom
su̱li̱yök ki̱ ske̱l (595). E' shu̱a̱ ila'r ki̱
ku̱ne wëpa alakölpa; 31 Es ie' ki̱ duas
deka̱ se̱raa̱ cien kuryök ki̱ dabom
kuryök ki̱ kul (777) ta̱ iblënewa̱.
32 Noé ki̱ duas de cien ske̱yök, e'
itöki̱ ila'r ku̱ne mañal. Ikibi kiè Sem.
Ishu̱ ë́k kiè Cam. Ibata ë́k kiè Jafet.

S'ditsö ì sulu
è̀ wambleke ke̱kraë

6 1-2 Mik s'ditsö alönémi tai̱ë
ká̱ i' ki̱, eta̱ Skëköl ala'r*

---

* 5.29 *Noé:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *e̱nuk.*

* 6.1 *Skëköl ala'r:* Kè̀ s'wa̱ ijche̱r moki̱ tö yi chéitö es. We̱lepa tö ibikeitsè tö e' dör Skëköl biyöchökwakpaie ö aknamaie erë Jesús tö iché tö esepa kè̀ a̱ se̱nukwa̱ s'ditsö ta̱ (Marcos 12.25). We̱lepa skà tö ibikeitsè tö e' dör s'ditsö we̱sele se̱r suluë. Ì wamblekerakitö ese kè̀ wër buaë Skëköl wa, e' è̀ jche̱r se' wa̱.

tö isue̱ tö s'ditsö alà busipa dör
bua'buaala. E' kue̱ki̱ ie'pa tö busipa
wa ie'pa wöbatse ese tsé̱lur. 3Erë
Jehová tö iché: "Ditsö dör duöta̱'wa̱
ese wakpa. I̱'ñe ta̱ ye' kȅ tö ka̱wö
mepaia̱ ditsö a̱ se̱no ká̱ tai̱ë. Es
ise̱rdaë duas cien eyök ki̱ dabom
böyök (120), ekkë ulat."
4Mik Skëköl ala'r bak se̱nuk
s'ditsö alà busipa ta̱ alà koka̱ ie'pa
ta̱, eta̱ e' ké̱ska' ta̱ wëpa blublüë,
ka̱kke̱ë, esepa we̱lepa bak ká̱ i' ki̱.
Ñies e' ukuöki̱ wëpa esepa bakia̱.
E'pa dör pë' darërë kkeauleka̱ tai̱ë
ia̱'chki ta̱ ese.
5Jehová tö isue̱ tö s'ditsö tö ì
sulu è wambleke tai̱ë shu̱te̱. Ì suluë
è bikeitseke ie'pa tö ke̱kraë. 6E'
kue̱ki̱ Skëköl e̱r a̱ idalënene tai̱ë.
Ie' tö ibikeitsé: "Kȅ yö ditsö yuö́pa."
7Eta̱ ie' iché: "Ditsö yö' ye' tö ká̱ i'
ki̱, sú̱yö e'pa e̱wè̱wa. Ñies iyiwak
ko̱s se̱rke ká̱ sí ki̱, e' e̱we̱rawayö.
¿Ìie ye' tö ie'pa yö'?" 8Erë wëm tso'
eköl kiè Noé, e' sue̱ke Jehová tö e̱r
bua' wa.

Noé tö kanò bërie yué

9Ttè ikkë dör Noé pakè.
Noé dör wëm yësyësë Skëköl
wörki̱. Ke̱kraë ie' tö Skëköl ttò
dalöieke buaë. Ie' eköl è se̱rke we̱s
Skëköl ki̱ ikiane es. 10Ie' ala'r dör
mañal wëpa kiè Sem, Cam, ena
Jafet.
11Skëköl wörki̱ s'ditsö tso' e̱'
wamblök sulu ème, ñippök tai̱ë
shu̱te̱. 12Ie' tö isue̱ tö tai̱ë íyi suluë
è tso' íyök ki̱. 13E' kue̱ki̱ ie' tö
Noé a̱ iché: "Ye' tö ibikeitsétke tö
ditsö ko̱s tso' ká̱ i' ki̱ e' e̱we̱rawayö
se̱. Ie'pa ñippöke tai̱ë shu̱te̱ ká̱ i'
ki̱. E' kue̱ki̱ ye' tö ditsö ko̱s tso'
ká̱ i' ki̱ e' e̱we̱rawa se̱ra̱a̱ di' tai̱ë
wa. 14E' kue̱ki̱ kanò yuö́ etö bërie
kal bua'bua ese wa, e' shu̱ blatö́.
Kanò wöa̱r tso' ipamik, e' wötö́
kiöchka dalolo bötsböts ese wa
u'rki̱ ena ishu̱a̱ a̱s di' kȅ tkö̀wa̱ia̱.
15Kanò yuö́ batsí̱ metro döka̱ cien
eyök kí̱ dabom mañayök kí̱ ske̱l
(135 metros) ekkë. Ñies isho̱ló̱ yuö́
metro döka̱ dabom böyök ki̱ böt
ki̱ sha̱böts (22,5 metros) ekkë. E' sù̱
ispé yuö́ metro döka̱ dabom eyök
kí̱ mañat kí̱ sha̱böts (13,5 metros)
ekkë. 16Kanò ki̱ u yuö́ka̱, erë kanò
kkö̀ ki̱ iulat múa̱t metro sha̱böts.
Kanò shu̱ blatö́ mañat kuö. Ñies
iwékkö yuö́ et kanò spé mik shko-
wa̱ie kanò a̱. 17Di' patkerayö íyi tso'
ttsë'ka ká̱ i' ki̱ e' ko̱s e̱wo̱wa. Ekkë
duörawa̱ se̱ra̱a̱ ká̱ wa'ñe. 18Erë ye'
ttè meraë be' a̱ tö be' tsa̱tkeraëyö
kanò a̱ di' yöki̱. Be' ala'r ena be'
alaköl ena be' yakpa, e'pa tsú̱mi
e̱' ta̱ kanò a̱. 19E' sù̱ iyiwak kua̱'ki̱
kua̱'ki̱ tso' ká̱ sí ki̱, e' iö́mi kanò
a̱ etö wë'ñe etö alaki a̱s itsa̱tkër
we̱s be' es. 20Iyiwak ko̱s iö́ kanò a̱.
Iyiwak kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ u̱rta̱', íyiwak
uru, dö̀ iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱, e' ko̱s
iö́mi kanò a̱, etö wë'ñe etö alaki,
a̱s kȅ iduölur. 21Ñies chkè ulitane
dapa'ú̱ blö́ be' a̱ ena iyiwak a̱ katè."
22Eta̱ ekkë ko̱s wakanewé̱ Noé tö
se̱ we̱s Skëköl tö iché ia̱ es.

Di' bak tai̱ë ká̱ i' ki̱

7 1-4E' ukuöki̱ ta̱ Jehová tö Noé
a̱ iché: "I̱'ñe kuiki ta̱ ye' tö ka̱li̱
patkeraë ká̱ i' ki̱ döka̱ ká̱ dabom
tkëyök (40) ñië nañeë. ¡E' wa íyi
ulitane yö' ye' tö tso' ttsë'ka ká̱ sí

ki, e' kos ewerawayö yës! Erë ye' tö
isué tö ditsö ulitane shua be' ë serke
buaë yësyësë wes ye' ki ikiane es. E'
kueki be' e' ióka kanò a be' yamipa
kos ta. Ñies iyiwak batse'r* kos
ese tsúmi döka kuktö wë'ñe kuktö
alaki. Erë iyiwak kë dör batse'r, ese
tsúmi etö wë'ñe etö alaki. E' sù ñies
dù kua'ki kua'ki tsúmi döka kul
wë'ñe kul alaki as kë ierwa. Kos ttè
chéyö be' a, e' wakaneú es." 5 Eta e'
kos wakanewé Noé tö yësyësë wes
Jehová tö ie' a iché es.

6 Mik di' bak taië ká i' ki, eta
Noé ki duas tso' cien teryök (600).
7 Ie' e' iéka kanò a ila'r ena ilaköl
ena iyakpa e'pa kos ta e' tsatkök
di' alörke taië e' yöki. 8-9 Iyiwak
batse'r, e' sù iyiwak kë dör batse'r,
iyiwak e' kuke ibatsi' ki ñies dù,
ekkë kos dewa kanò a Noé ta bölka
bölka wes Skëköl tö iché ia es.

10 Ká de kul, eta di' tö ká katémi-
tke. 11 Noé ki duas de cien teryök
(600), kí si' et kí ká dabom eyök kí
kul (17). E' diwö shà ta íyök tski-
rolone ta di' tso' idikia e' deka taië
ká wa'ñe. Ñies ká jaishet kköbu-
rolone ta di' biteshka taië kaliie ká
i' ki. 12 Eta kali yëne darërëë döka
ká dabom tkëyök (40) ñië nañeë.
13 Kali yënémi, e' diwö shà ta Noé
e' iéka kanò a ila'r ta. Ila'r kiè Sem,
Cam ena Jafet. E' sù ilaköl, iyakpa
mañal, e'pa e' iéka ñies ie' ta kanò
a. 14 Ie'pa ta iyiwak ulitane dewa
kanò a, iyiwak uru, iyiwak kañiru,
iyiwak e' kuke iski ki ena dù uli-
tane. Ekkë kos dewa kanò a ie'pa
ta. 15 Iyiwak kos ekkë dewa kanò
a bölka bölka. 16 E' shua imí wë'ñe
etö alaki etö, wes Skëköl tö iché
ia es. E' one yës ta, Skëköl tö kanò
wékkö wötéwa.

17 Eta kali yënemiie döka ká
dabom tkëyök (40). Wes di' alör
mirka es kanò batsemirkaitö.
18 Es di' kí alönèmi taië ta kanò
batsemirkaitö buaë. 19-20 Es di'
alöneka taië kabata kos blubluë,
e' tsata jaishet dò metro kul ekkë.
21 Es kos íyi tso' ttsë'ka ká sí ki,
ekkëpa duolur di' a se. Dù kos,
iyiwak uru kos, iyiwak kañiru kos,
iyiwak e' kuke iski kos, ñies s'ditsö
ekkëpa kos duolur yës. 22 Ì kos tso'
ká sí ki ttsë'ka, e' enewa se. 23 Erë
Noé ena ì tso' ie' ta kanò a, e'pa ë
tsatkëne. Eta imalepa kos e' enewa.
Es ñies iyiwak ulitane ewéwa di'
tö. Dù ulitane, iyiwak uru, iyiwak
kañiru dò iyiwak e' kuke iski, ekkë
kos enewa seraa. 24 Es di' ate íyök
ki ká döka cien eyök ki dabom
skeyök (150) ekkë.

Di' sinewane

8 1 Erë Skëköl kë éna Noé
chë'wa. Ñies iyiwak ulitane
tso' Noé ta kanò a e' kë chë'wa
ie' éna. Ie' tö siwa' patké as itö di'
siùwane ká wa'ñe. Eta di' pasine-
mine enaena. 2 Íyök tskirolone e'
wötënene. Ñies ká jaishet kköbu-
rolone e' wötërulunene. Eta kali
wöklönewa kë yërku'ia. 3 Di' tso'ia
e' pasirmirne enaena. Ká de cien
eyök ki dabom skeyök (150), eta di'

---

*7.1-4 *Iyiwak batse'r:* E' wà kiane chè iyiwak kë dör ñá ie'pa a. Se' welepa tö ichè iyiwak skítane.

Skëköl tö Noé tsa̱tkée kanò a̱ di' taie̱ë e' yöki̱. (Génesis 7.23)

sirmir ème. 4E' ki̱ si' de teröl (6)
diwö de dabom eyök ki̱ kul (17), eta̱
e̱rpa kanò sineka̱ ka̱bata kiè Ararat
e' ki̱. 5Eta̱ di' pasinemiie. Si' de
dabop (10), e' tsá̱ diwö, eta̱ ka̱bata
ka̱kke̱ë ese wënemitke.
6E' ki̱ ká̱ de dabom tkëyök (40),
eta̱ Noé tö kanò wékkö tsitsir
kköppée. 7Ie' tö dù ölő sù̱, e' émi
et. Erë dù e' kë̀ dë'ia̱ne kanò a̱ ie'
u̱rke wi̱shwi̱sh dö̀ mik di' sine eta̱.
8E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö nuböl émi et
isuo̱ie tö ká̱ sinene. 9Erë di' tso'ia̱
íyök ki̱, ka̱m isirwa̱, e' kue̱ki̱ nuböl
dene kanò a̱. Kë̀ ie' wa̱ ká̱ ulat
poppo ku̱ne e̱' tkowa̱. Noé tö nuböl
klö'wéwa̱ ulà wa ta̱ itsé̱wa̱neitö
kanò a̱.

10Ie' tö iskà pané döka̱ ká̱ kul, eta̱
ie' tö nuböl skà émine. 11Ká̱ tui-
nemitke ta̱ nuböl dene, e' wa̱ kal
ulatska debitu̱ ikà ki̱. Es Noé é̱na
ia̱ne tö íyök kí̱ sirmir. 12Ie' tö iskà
pané döka̱ ká̱ kul, eta̱ ie' tö nuböl
skà émine. Nuböl e' kë̀ dë'ia̱ne.
13Mik Noé ki̱ duas tso' cien
teryök ki̱ et (601), eta̱ íyök pasine-
ne. Eta̱ si' ke̱we, e' tsá̱ diwö, ie' tö
kanò ki̱ u tso' e' kléttsa̱. Eta̱ ie' isué̱
tö íyök pasinene. 14Ka̱wö de si' et
ki̱ diwö dabom böyök ki̱ kul (27),
eta̱ ie' isué̱ tö íyök pasinene se̱raa̱.
15Eta̱ Skëköl tö ie' a̱ iché: 16"Be'
e̱' yő̀ttsa̱ kanò a̱, be' alaköl ta̱, be'
ala'r ta̱, be' yakpa ta̱ ñies. 17Es
iyiwak ulitane yőlurbö se̱. Dù ena

I' dör ák katatëule ka̱'ie íyi ña'wo̱ie Skëköl a̱ ese. (Génesis 8.20)

iyiwak uru ena iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱
e' ko̱s yö́lurbö kanò a̱, a̱s imi' ká̱
wa'ñe alönuk tai̱ë ká̱ wà iökne."
18 Es Noé alaköl ena ila'r ena
iyakpa, e'pa e̱' yélur kanò a̱. 19 Es
ñies iyiwak ulitane, uru ena kañiru
ena iyiwak e̱' ku̱ke i̱ski̱, ñies dù e'
ko̱s e̱' yéttsa̱ kanò a̱ se̱. 20 E' ukuöki̱
ta̱ ie' tö ák katatè ka̱'ie* et Jehová
a̱. E' bata ki̱ ie' tö iyiwak batse'r
ese jché ña'wé̱itö etö etö Jehová
dalöioie. Ñies dù batse'r jchéitö
ña'wé̱itö Jehová a̱ etk etk. 21 Mik
ishklé̱ alar buaë, e' demi Jehová
ska' ta̱ ittséitö ta̱ ibikeitséitö: "Erë̱
ditsö ià̱ duladula döka̱ këchke, eta̱
ì sulu ë̀ bikeitsekeitö. Erë kë̀ yö ká̱
sulu'we̱pawai̱a̱ ie'pa kue̱ki̱. Es ñies
kë̀ yö ì ko̱s tso' ttsë'ka e' e̱wè̱waia̱
we̱s yö ie̱wé̱wa es.

22 "Ká̱ i' tso'ia̱,
eta̱ dalì kuatkërmi, iwà
wörmi;
ka̱ba tso', ka̱se̱ tso' ñies;
ka̱li̱ tso', duas tso' ñies;
ká̱ ñiwe tso', ká̱ nañewe tso'
ñies."

Skëköl Jehová tö ittè mé Noé a̱

9 1 Eta̱ Skëköl e̱r buaë ché Noé
a̱ ñies ila'r a̱ ta̱ ichéitö ie'pa
a̱: "A' alönú tai̱ë. Ká̱ wa'ñe wà ióne
a' ala'r wa. 2 Ditsö yöki̱ iyiwak uli-
tane suardaë. Iyiwak ulitane u̱rke
ka̱shu̱k a̱ ena iyiwak se̱rke ká̱ sí ki̱
ena iyiwak se̱rke dayë a̱, e' ko̱s a̱te̱
a' diki̱a̱. 3 Iyiwak ulitane ena kalwö
ena ka̱kö e' katèmi a' tö wé̱ kiane a'
ki̱ ese. E' ko̱s méa̱työ a' a̱ katanoie.
4 Chkè ulitane katèmi a' tö, erë kë̀
ikatar ipë́ ta̱, se' se̱rke s'pë́ mik e'
kue̱ki̱. 5 Se' se̱rke s'pë́ mik, e' kue̱ki̱
kë̀ se' menea̱t ñì ttökwa̱, e' nuí̱ ta̱'.

---

*8.20 *Ák katatè ka̱'ie:* E' wà kiane chè si'kuaie *altar.*

Yi tö eköl ttéwa̱, ese kichatërdaë. E'
sù̱ iyiwak wé̱ tö s'ttéwa̱, ese ka̱wöta̱
ttèwa̱ ñies. A' wé̱ tö s'ttéwa̱, ese nuí̱
patue̱raëitö ye' a̱.

6 "Skëköl tö s'ditsö yö' we̱s ie' es,
e' kue̱ki̱ yi tö se' ttéwa̱,
ese wák ka̱wöta̱' ttèwa̱ wake'.
7 Erë a' alönú tai̱ë,
ká̱ wa'ñe wà iö́ ala'r wa."

8 Ñies Skëköl tö iché Noé a̱ ena
ila'r a̱: 9-10 "I̱'ñe ye' ttè mukea̱t a'
a̱ ena iyiwak e̱' yéttsa̱ kanò a̱ a' ta̱,
e' ko̱s a̱. 11 Moki̱ë ye' tö a' a̱ ichè
tö ye' kë̀ tö ditsö ena iyiwak tso' ká̱
wa̱'ñe, e' ko̱s e̱we̱pawaia̱ di' wa. Di'
kë̀ döpaia̱ ká̱ wa'ñe sulu'u̱kwa̱ we̱s
itka es." 12-13 Ye' tö shkaba' tkekear
mò shu̱a̱ iwà kkachoie a' a̱ ena ditsö
ulitane a̱ tö ye' ttè méa̱työ a' a̱ ena
iyiwak ko̱s a̱ ke̱kraë. 14 Mik ye' tö
mò patké ta̱ e' shu̱a̱ shkaba' tkëne e'
wërmi, 15 eta̱ ye' é̱na ia̱ne tö ye' ttè
me'a̱tbak a' a̱ ena iyiwak ko̱s a̱ tö
kë̀ ye' tö ditsö ena iyiwak ulitane
e̱we̱pawaia̱ di' wa. 16 Es mik shkaba'
tkëne mò shu̱a̱ e' sué̱yö, eta̱ bet ye'
é̱na idaa̱ tö ye' ttè me'a̱t ditsö a̱ ena
iyiwak ko̱s a̱ michoë ke̱kraë. 17 E'
dör iwà kkachoie tö ye' ttè me'a̱tbak
ditsö ulitane a̱ ñies iyiwak tso' ká̱ i'
ki̱ e' ko̱s a̱." Es Skëköl tö Noé a̱ iché.

Noé alà kiè Cam e' kë̀ wa̱ iyë́ dalö̀ ta̱'

18 Noé ala'r e̱' yë'lur kanò a̱, e'pa
kiè Sem, Cam ena Jafet. Cam dör
Canaán yë́. 19 E'pa mañal dör Noé
ala'r. Ie'pa aleripa tö ká̱ wà iéne.
20 Noé dalì kuatkémi. E' shu̱a̱ uva
kuatkéitö. 21 Ká̱ et ta̱ ie' tö uva diö̀
shköshkö e' yé ta̱ e' tö ie' ttéka̱ tai̱ë.
Ie' datsi' yéttsa̱ ta̱ ia̱newa i̱ski̱ sume
iu a̱. 22 Cam dör Canaán yë́, mik
e' tö iyë́ sué̱ sume, eta̱ ie' mía̱ ibiyö́
chök iëlpa böl e'pa a̱. 23 Erë Sem
ena Jafet e'pa kë̀ é̱na iyë́ tër sume
e' sua̱k. E' kue̱ki̱ ie'pa tö datsi'
klö'wé̱wa̱, iméka̱rakitö e̱' o' bata-
ki̱ ta̱ ie'pa shkémi tsi̱kka iwötrélur
bánet dö̀ wé̱ iyë́ tër ee̱ ta̱ ipabakéwa̱
datsi' e' wa.
24 Noé tté tai̱ë blo' tö e' ti̱'neka̱.
Mik ie' wa̱ i̱jche̱newa̱ ilà tsirla ë́k kë̀
wa̱ ie' dalöiëne', 25 eta̱ ichéitö:

"¡A̱s Canaán ka̱wö tkö̀ suluë!
¡Ie' weirdaë sia̱rë shu̱te̱ klöu-
lewa̱ iëlpa böl e'pa kanè
mésoie!"

26 E' ukuöki̱ ta̱ ikí̱ chéitö:
"¡Jehová dör Sem Këköl a̱s e'
ki̱karka̱!
A̱s Canaán aleripa kaneblö̀ Sem
aleripa a̱ ikanè mésopaie.
27 A̱s Skëköl ka̱wö buaë mù Jafet
a̱ a̱s ie' alör michoë.
A̱s Jafet ditséwöpa se̱r Sem
yamipa ska'.
A̱s Canaán aleripa kaneblö̀ ie' a̱
klöulewa̱ ikanè mésopaie."

28 Di' bak tai̱ë ká̱ i' ki̱, e' ukuöki̱
ta̱ Noé se̱ne'ia̱ duas cien mañayök
kí̱ dabom ske̱yök (350). 29 Mik ie'
blënewa̱, eta̱ ie' ki̱ duas tso' cien
su̱li̱yök ki̱ dabom ske̱yök (950).

I' dör Noé aleripa kiè

10 1 Noé ala'r kiè Sem, Cam
ena Jafet. Di' bak tai̱ë e'
ukuöki̱ ta̱ ie'pa wák ala'r ku̱ne.
Ikkëpa dör Noé aleripa kiè.

2 Jafet ala'r wëpa dör Gómer,
Magog, Madai, Javán, Tubal,
Mésec, ena Tirás. 3 Gómer, e' ala'r
wëpa dör Asquenaz, Rifat, ena
Togarmá. 4 Javán e' ala'r wëpa dör
Elisá, Tarsis, Quitim ena Rodanim.
5 E'pa ko̱s dör Jafet aleripa. Ie'pa
ñì blatérak ulawa ulawa. Es iká̱
yuérakitö tseë iwakpa a̱ dayë kkö-
mik. Ittö̀ kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ iwakpamik.
6 Cam ala'r wëpa dör Cus, Misraim,
Fut, ena Canaán. 7 Cus ala'r wëpa dör
Sebá, Havilá, Sabtá, Raamá ena Sab-
tecá. Raamá ala'r wëpa dör Sebá ena
Dedán. 8 Cus dör wëm kiè Nimrod, e'
yë́. Nimrod de ke̱weie blu' darërëë
ká̱ i' ki̱. 9 Jehová ttö̀ wa Nimrod dör
yëria poë. E' kue̱ki̱ ttè i' menea̱t se' a̱:
"Be' dör yëria poë Skëköl ttö̀ wa we̱s
Nimrod es." 10 Mik Nimrod bak ká̱ kiè
Sinar, e' wökirie eta̱ ká̱ e' shu̱a̱ ká̱ tso'
tkël kiè Babel, Érec, Acad, ena Calné.
E' ko̱s dör ká̱ bua'ie ese. 11 Wëm e̱'
yéttsa̱ Sinar a̱ eköl kiè Asur. E' mía̱
ká̱ bánet. Eta̱ ee̱ ie' ká̱ yué tkël kiè
Nínive, Rehobot-ir, Quélah ena Resen.
12 Resen dör ká̱ bërie. E' ate̱ Nínive
ena Quélah, e' shu̱sha̱.
13 Eta̱ Misraim aleripa mía̱ ie'pa
ikkë wakpaie: ludeowak, ana-
meowak, lehabiwak, naftuhiwak,
14 patruseowak, casluhítawak, ena
caftoritawak. Filisteowak datse̱ caf-
toritawak wa.
15 Canaán dör Sidón yë́. Sidón
dör ie' alà tsá̱. Ie' alà skà kiè Het.
16 Canaán aleripa mía̱ ie'pa ikkë
wakpaie: jebuseowak, amorreowak,
gergeseowak, 17 heveowak, ara-
ceowak, sineowak, 18 arvadeowak,
semareowak ena hamateowak. Ká̱
tai̱ë ta̱ e' wakpa ko̱s ñì blabatsérak
ponemi ká̱ kua̱'ki̱ kua̱'ki̱. 19 Canaán-
wak ká̱ ate̱ ká̱ kiè Sidón döwa̱ ká̱
kiè Gaza. Gaza ate̱ ká̱ kiè Guerar
e' kke̱. Ñies ie'pa ká̱ ate̱ döwa̱ ká̱
kiè Lesa diwö tskirke e' kke̱. Lesa
ate̱ ká̱ tkël kiè Sodoma, Gomor-
ra, Admá ena Seboím e' kke̱. 20 E'
wakpa ko̱s dör Cam aleripa. Ie'pa
ñì blabatsérak ulawa ulawa. Es iká̱
yuéitörak tseë iwakpa a̱. Ittö̀ kua̱'ki̱
kua̱'ki̱ iwakpamik.
21 Ñies Sem dë' alàë, e' dör Jafet
ël kibi ë́k. Heber ala'r ko̱s dör Sem
aleripa. 22 Sem ala'r dör Elam, Asur,
Arfaxad, Lud ena Aram. 23 Aram
ala'r dör Uz, Hul, Guéter ena Mas.
24 Arfaxad dör Sélah yë́. Sélah dör
Heber yë́. 25 E' ukuöki̱ ta̱ Heber alà
de böl. Eköl kiè Péleg.* E' ke̱wö ska'
ta̱ sulitane ñì blabatsérak, e' kue̱ki̱
ikiè mékaitö es. Iëköl kiè Joctán.
26 Joctán ala'r dör Almodad, Sélef,
Hasar-mávet, Jérah, 27 Hadoram,
Uzal, Diclá, 28 Obal, Abimael, Sebá,
29 Ofir, Havilá, ena Jobab. E'pa
ko̱s dör Joctán ala'r. 30 Ie'pa se̱rke
ká̱ micho ká̱ kiè Mesá tkörö ká̱ kiè
Sefar e' shu̱ulat a̱. Sefar ate̱ ka̱bata
a̱, wé̱ diwö tskirke, e' kke̱. 31 E'
wakpa ko̱s dör Sem aleripa. Ie'pa
ñì blabatsérak ulawa ulawa. Es iká̱
yuérakitö tseë iwakpa a̱. Ittö̀ kua̱'ki̱
kua̱'ki̱ iwakpamik.
32 Pë' ko̱s ekkëpa dör Noé aleripa
kiè kitule we̱s iditséwö kua̱'ki̱ kua̱'ki̱
ena wé̱ ise̱rke ká̱ kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ es.
Di' bak tai̱ë, e' ukuöki̱ ta̱ se' alöne-
ne tai̱ë e' ñì blabatsérak ká̱ wa'ñe.

---

* **10.25** *Péleg:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñì blabatsè.*

Skëköl tö s'ditsö ké ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱

11 1 Kuaë ta̱ sulitane ttöke ttè
etökicha ȅ wa. 2 Mik ie'pa
míyaldak diwö tskirke, e' ëka̱,
demirak ka̱kkue kiè Sinar ee̱, eta̱ ee̱
ie'pa e̱' tsé̱a̱t se̱nuk. 3 Ká̱ et ta̱ ie'pa
iché ñì a̱: "Mishkarak ska̱uchka
yuök blok sù̱, e' kukuèsö bö' a̱ a̱s
imi'a̱ darërëë u yuoie." Es iwaka-
newé̱rakitö ák skéie. Ñies kiöchka
dalolo bötsböts ese wa ibatséra-
kitö ì tso' shu̱tuule ese skéie. 4 E'
ukuöki̱ ta̱ iskà chénerakitö ñì a̱:
"Mishkarak ká̱ blublu yuök. E' shu̱a̱
u yuȍsö ka̱kke̱ë döka̱ ká̱ jaì a̱. Es
se' e̱' chȍmi buaë këkëpa ta̱ië ena kȅ
se' ka̱wöta̱ ñì blabatsök ká̱ wa'ñe."
5 Erë Jehová e̱' éwa isa̱ukrak tö
ie'pa ká̱ blublu yueke ena u ka̱kke̱ë
yuekerakitö. 6 Eta̱ ie' tö ibikeitsé:
"Ie'pa dör ká̱ etkȅ wak ena ittörak
etkȅ ñies, e' kue̱ki̱ ie'pa tö kanè
i' kéka̱mi. E' ukuöki̱ ta̱ kȅ ì a̱ ie'pa
wöklönuk. Ie'pa se̱rmi we̱s ie'pa ki̱
ikiane es. 7 E' kue̱ki̱ súyö ie'pa kè
ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ a̱s kȅ iñi ttȍ a̱nia̱."
8 Es Jehová tö iblabatsérak ká̱
wa'ñe. Ee̱ ie'pa ká̱ yué e' kané
wöpanere. 9 Ká̱ e' ki̱ Jehová tö ie'pa
ké ttök kua̱'ki̱ kua̱'ki̱ ena iblaba-
tsérakitö ká̱ wa'ñe. E' kue̱ki̱ ká̱ e'
kinewa̱ Babel.*

Sem aleripa

10 I' dör Sem aleripa kiè. Di' bak
ta̱ië, e' ukuöki̱ duas bök, e' ké̱wö
ska' ta̱ Sem ki̱ duas tso' cien eyök
(100). Eta̱ ie' alà ku̱ne wëm kiè
Arfaxad. 11 Arfaxad ku̱ne, e' ukuö-
ki̱ Sem kí̱ se̱neia̱ duas deka̱ cien
ske̱yök (500), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
12 Mik Arfaxad ki̱ duas tso'
dabom mañayök kí̱ ske̱l (35) eta̱ ie'
alà ku̱ne wëm, e' kiè Sélah. 13 Sélah
ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱ Arfaxad kí̱ se̱neia̱
duas cien tkëyök kí̱ mañal (403), eta̱
ie' ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
14 Mik Sélah ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e' kiè
Heber. 15 Heber ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Sélah kí̱ se̱neia̱ duas cien tkëyök kí̱
mañal (403), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
16 Mik Heber ki̱ duas tso' dabom
mañayök kí̱ tkël (34), eta̱ ilà ku̱ne,
e' kiè Péleg. 17 Péleg ku̱ne, e' ukuöki̱
ta̱ Heber kí̱ se̱neia̱ duas cien tkëyök
kí̱ dabom mañayök (430), eta̱ ie'
ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
18 Mik Péleg ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e'
kiè Reú. 19 Reú ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Péleg kí̱ se̱neia̱ duas cien böyök kí̱
su̱li̱tu (209), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne
wëpa ena alakölpa.
20 Mik Reú ki̱ duas tso' dabom
mañayök kí̱ bök (32), eta̱ ilà ku̱ne,
e' kiè Serug. 21 Serug ku̱ne, e'
ukuöki̱ ta̱ Reú kí̱ se̱neia̱ duas cien
böyök kí̱ kul (207), eta̱ ie' ala'r skà
ku̱ne wëpa ena alakölpa.
22 Mik Serug ki̱ duas tso' dabom
mañayök (30), eta̱ ilà ku̱ne, e' kiè
Nahor. 23 Nahor ku̱ne, e' ukuöki̱ ta̱
Serug kí̱ se̱neia̱ duas cien böyök
(200), eta̱ ie' ala'r skà ku̱ne wëpa
ena alakölpa.

* **11.9** *Babel:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *chilineka̱*.

24 Mik Nahor ki̱ duas tso' dabom
böyök kí̱ su̱li̱tu (29), eta̱ ilà ku̱ne, e'
kiè Térah. 25 Térah ku̱ne, e' ukuöki̱
ta̱ Nahor kí̱ se̱neia̱ duas cien eyök kí̱
dabom eyök kí̱ su̱li̱tu (119), eta̱ ie'
ala'r skà ku̱ne wëpa ena alakölpa.
26 Mik Térah ki̱ duas tso' dabom
kuryök (70), e' ukuöki̱ ta̱ ie' ala'r
ku̱ne mañal. Ala'r e'pa kiè Abram,
Nahor ena Harán.

Térah ala'r

27 E'pa dör Térah ala'r. Térah dör
Abram, Nahor ena Harán, e'pa yë́.
Harán, e' dör Lot yë́. 28 Harán blë-
newa̱ ke̱we iyë́ Térah e' yöki̱ ká̱ kiè
Ur e̱e̱. Ká̱ e' a̱te̱ Caldea. Ie' blënewa̱
wé̱ ie' ku̱ne e̱e̱.
29 Abram se̱néwa̱ alaköl kiè Sarai,
e' ta̱. Nahor se̱néwa̱ alaköl kiè
Milcá, e' ta̱. Milcá dör Harán alà
busi ena Iscá kutà. 30 Sarai kë̀ döta̱'
alàë.
31 Térah e̱' yéttsa̱ Ur, dör caldea-
wak ká̱ e' a̱. Ie' alà Abram ena itala
kiè Lot dör Harán alà ena iyàk kiè
Sarai e'pa mía̱ ie' ta̱. Warma ie'pa
mírö döka̱ ká̱ kiè Canaán e̱e̱, erë
ie'pa demi ká̱ kiè Harán, eta̱ e̱e̱
ie'pa e̱' tséa̱t se̱nuk. 32 E̱e̱ Térah blë-
newa̱. Ie' ki̱ duas tso' cien böyök ki̱
ske̱l (205).

Jehová tté Abram ta̱

12 1 Mik Abram bak se̱nuk ká̱
kiè Ur e̱e̱, eta̱ Jehová tö ie'
a̱ iyë': "Be' ká̱ ena be' ditséwöpa
ena be' yë́ yamipa, e' múa̱t ta̱ be'
yúshka se̱nuk, ká̱ kkachekeyö be'
a̱ e̱e̱. 2 Ká̱ e' ki̱ ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë tai̱ë. Ie'pa döraë ká̱ tai̱ë
wakpaie. Ye' e̱r buaë chöraë be'
a̱. Ye' tö pë' tai̱ë keraë be' kkeö-
kka̱ tai̱ë. Ñies be' e̱r buaë chöraë
pë' tai̱ë a̱. 3 Wé̱pa e̱r buaë ché be' a̱,
esepa a̱ ye' e̱r bua' chöraë. Wé̱pa
tö alibché be' ki̱, esepa we'ikerayö.
Be' batamik ye' e̱r buaë chöraë ká̱
ulitane wakpa a̱."
4 Eta̱ Abram e̱' yéttsa̱ ká̱ kiè
Harán we̱s Jehová tö ie' a̱ iyë' es.
E' ké̱ska' ta̱ ie' ki̱ duas tso' dabom
kuryök kí̱ ske̱l (75). Ie' mía̱ Canaán.
5 Eta̱ ie' wa̱ iyamipa mítse̱r se̱raa̱.
Ilaköl kiè Sarai ena ilayök kiè Lot
ena íyi ulitane tso'rak iwa̱, ekkë
ko̱s mítse̱rak iwa̱. Ñies Harán
wakpa we̱lepa tso' ie' wa̱ kanè
mésoie, e' mítse̱r ie' wa̱. Mik ie'
demi Canaán, 6 eta̱ ie' tkami ká̱
ko̱s ekkë dòmi ká̱ kiè Siquem a̱te̱
Canaán e̱e̱. E̱e̱ ká̱ a̱te̱ kiè Moré. E̱e̱
kós klö̀ àr elka. Canaánwakpa a̱ ká̱
e' dör ká̱ dalöiërta̱' ese. (E' ké̱wö
ska' ta̱ Canaánwakpa se̱rkeia̱ e̱e̱.)
7 Eta̱ e̱e̱ Jehová e̱' kkaché Abram
a̱ ta̱ ichéitö ia̱: "Ká̱ i' meraëyö be'
ditséwö a̱."
Eta̱ Abram tö ák katató ka̱'ie et
iyiwak jchoie Jehová dalöioie e̱e̱
Jehová e̱' kkayë' ie' a̱ e' kue̱ki̱. 8 E'
ukuöki̱ ta̱ imía̱ ká̱ dör ka̱bataie a̱te̱
Betel diwö tskirke e' ëka̱. Eta̱ e̱e̱ ie'
se̱né ekuölö. Ká̱ e' a̱te̱ Betel ena ká̱
kiè Ai e' shu̱ulat a̱. E̱e̱ ie' tö ák skà
kataténe et. E̱e̱ ie' tö Jehová dalöié.
9 E' ukuöki̱ ta̱ Abram mía̱ e̱nae̱na
Négueb kke̱.

Abram mía̱ Egipto

10 E' ké̱wö ska' ta̱ ketba tkënewa̱
poë ká̱ e' ki̱. Kë̀ ì ta̱' katè wé̱ Abram
se̱rke e̱e̱. E' kue̱ki̱ ie' mía̱ Egipto
se̱nuk ekuölö. 11 Abram dökemitke

Egipto eta̱ ilaköl Sarai, e' a̱ ichéitö:
“Ye' ttö̀ tssö́. Ye' wa̱ ijche̱r buaë tö be'
dör buaala. [12]Mik Egipto wakpa tö
be' sué̱ tö be' dör buaala, eta̱ ie'pa
tö ichèmi: ‘Wì̱ dör wëm wí̱ alaköl.’
Eta̱ ye' tterawa̱ ie'pa tö be' kue̱ki̱ erë
ie'pa be' meraa̱t se̱nukwa̱ ie'pa ta̱.
[13]E' kue̱ki̱, be' we'ikèyö, ichó̱ ie'pa a̱
tö ye' dör be' akë a̱s kë̀ itö ye' ttö̀wa̱
be' kue̱ki̱ a̱s ye' ka̱wö tkö̀ buaë.”

[14]Mik Abram demi Egipto, eta̱
Egipto wakpa isué̱ tö Sarai dör ala-
köl buaala. [15]Ká̱ e' blú kue̱blupa tö
isué̱ ñies tö Sarai dör alaköl buaala.
E' kue̱ki̱ ie'pa mía̱ ichök blu' a̱ tö
alaköl e' dör buaala. Eta̱ imítse̱rak
iwa̱ blu' wé a̱.

[16]Eta̱ Egipto blú tö Abram kkö'né
buaë Sarai dalërmik. Tai̱ë ie' tö
Abram a̱ iyiwak uru kakmé. Obeja,
baka, burro ena kameio e' kakméi-
tö ie' a̱. Se' ñies kakméitö ie' a̱ kanè
mésoie wëpa ena alakölpa. [17]Erë
Sarai kue̱ki̱ Jehová tö Egipto blú ena
iyamipa we'iké tai̱ë. Duè méka̱ tai̱ë
ie'pa ki̱. Ka̱wö darërëë mékai̱tö ie'pa
ki̱. [18]E' kue̱ki̱ Egipto blú tö Abram
tsu̱k patké ta̱ ichéitö ia̱: “¿Ió̱k bö
iwamblé ye' ta̱ es? ¿Ì kue̱ki̱ be' kë̀ wa̱
ye' a̱ iyëne tö alaköl i' dör be' alaköl?
[19]Be' tö ye' a̱ iyë' tö ie' dör be' kutà.
E' kue̱ki̱ tsir eta̱ ye' se̱néwa̱ ie' ta̱. I'
be' alaköl, itsú̱mine ta̱ be' yúshka.”
[20]Eta̱ Egipto blú tö ishkëkipa patké
Abram yöktsa̱ ká̱ e' ki̱ ilaköl ta̱ ena ì
ko̱s tso' ie' wa̱ ekkëpa ta̱.

Abram ena Lot ñì blabatsélor

13 [1]E' ukuöki̱ ta̱ Abram ena
ilaköl e̱' yélur Egipto mía̱ne
Négueb. Ie' íyi ko̱s mítse̱rak iwa̱
se̱raa̱. Ie' alayök Lot e' mía̱ ie'pa
ta̱ ñies. [2]Abram dör íyi blu' tai̱ë.
Ie' wa̱ oro tso'. Ie' wa̱ inuköl tso'
tai̱ë. Ñies ie' wa̱ iyiwak tso' tai̱ë.
[3]Négueb ee̱ ta̱ ie' mía̱ne e̱nae̱na dö̀
Betel. Betel ee̱ ta̱ ie' mía̱ne tkörö
wé̱ ie' bak se̱nuk ke̱we ee̱. Ká̱ e' ate̱
Betel ena Ai e' ulat shu̱sha̱. [4]Ká̱ e' a̱
ie' wa̱ ák katatëulebak ka̱'ie, ee̱ ie'
tö Jehová dalöiéne.

[5]Lot dör ñies íyi blú tai̱ë we̱s
iyëla Abram es. Iyiwak tso' tai̱ë ie'
wa̱ obeja ena baka. Se' tso' ie' wa̱
ñies kanè mésopaie. [6]Erë wé̱ ie'pa
se̱rke ká̱ e' ki̱ ka̱kö kë̀ ku̱'ia̱ ie'pa
iyiwak ko̱s a̱ katè. Ie'pa kë̀ chë'ka̱ia̱
ñì o̱'mik. [7]Abram ena Lot e'pa
iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke, ñì
wöñatköke. Ñies pë' tso'tke ke̱net
ká̱ e' ki̱. E' wakpa dör canaánwak
ena fereseowak. [8]Ká̱ et ta̱ Abram
tö iché Lot a̱: “Se' dör ñì yami.
Kë̀ imène buaë tö se' ñippò̀. Ñies
se' iyiwak kkö'nukwakpa ñippöke
ème e' kë̀ dör buaë. [9]Ká̱ sa̱ú̱ wì̱ ká̱
bua' tso'. Be' ishu̱shtö́ wé̱ne wa be'
wöbatse, e' a̱ be' yúshka. Be' mí wì̱
ëka̱, e' ta̱ ye' mí dià ëka̱. Eta̱ be' mí
dià ëka̱, e' ta̱ ye' mí wì̱ ëka̱.”

[10]Eta̱ Lot ká̱ kí̱ sué̱ ka̱mië, eta̱
ko̱s di' kiè Jordán, e' kkömik ká̱
buaë tso', e' kí̱ sué̱ ie' tö. Eta̱ ie' tö
isué̱ tö ká̱ e' dör buaë dö̀ ká̱ kiè
Sóar ee̱. Buaë di' tso' we̱s ká̱ buaë
yö' Jehová tö es ena we̱s Egipto es.
(E' ké̱wö ska' ta̱ ka̱m Jehová tö ká̱
kiè Sodoma ena ká̱ kiè Gomorra, e'
böt e̱ù̱wa.) [11]Eta̱ ka̱kkue tso' Jor-
dán di' kkömik e' shu̱shté Lot tö, eta̱
e' wa ie' mía̱. Es ie'pa ñì blabatsé-
lor. [12]Abram e̱' tsé̱at se̱nuk Canaán.
Lot mía̱ se̱nuk Jordán ka̱kkue ki̱, ee̱
ká̱ tso' tseë. Ie' se̱né tsi̱net ká̱ kiè

Sodoma e' o̱'mik. 13Sodoma wakpa,
se̱rke suluë. Ie'pa ì sulu ȅ wamble-
ke ke̱kraë Jehová wöa̱.
14Lot mía̱ e' ukuöki̱ ta̱, Jehová tö
iché Abram a̱: "Wé̱ be' tso' ee̱ ká̱ kí̱
saú̱ bua'ie shkit wöwí̱ wöiá̱ dià ëka̱
jaì ëka̱ ká̱ wa'ñe tö ¿is idör? 15Ká̱
ko̱s kí̱ sué̱bö, e' meraëyö be' a̱ ena
be' aleripa a̱ ke̱kraë. 16Ye' tö be'
aleripa alöwe̱raë tai̱ë we̱s íyök po
tai̱ë es. We̱s íyök po kȅ shta̱rta̱' es
be' aleripa alördaë kȅ ishta̱rpa yi a̱.
17Ká̱ i' ko̱s meraëyö be' a̱. E' kue̱ki̱
be' yú iweblök se̱raa̱."
18Eta̱ Abram e̱' yéttsa̱ ta̱ imía̱
se̱nuk kós klȍ wökir àr tai̱ë dör
wëm kiè Mamré e' icha ee̱. E' a̱te̱
tsi̱net ká̱ kiè Hebrón ee̱. Ee̱ Abram
tö ák skà katató ka̱'ie Jehová
dalöioie.

Abram tö ilayök Lot, e' tsa̱tké

14 1E' ké̱wö ska' ta̱ blu'pa tso'
tkël. Eköl kiè Amrafel, e'
dör ká̱ kiè Sinar, e' blú. Iëköl kiè
Arioc, e' dör ká̱ kiè Elasar, e' blú.
Iëköl skà kiè Quedorlaómer, e' dör
ká̱ kiè Elam, e' blú. Eta̱ ibata ék
kiè Tidal, e' dör ká̱ kiè Goím, e' blú.
2Blu'pa skà tso' döka̱ ske̱l e' eköl
kiè Bera, e' dör ká̱ kiè Sodoma, e'
blú. Iëköl kiè Birsá, e' dör ká̱ kiè
Gomorra, e' blú. Iëköl kiè Sinab, e'
dör ká̱ kiè Admá, e' blú. Skà kiè
Seméber, e' dör ká̱ kiè Seboím, e'
blú. Ibata ekkë e' dör ká̱ kiè Bela,
e' blú. Ká̱ e' kiè Sóar ñies. E' ké̱wö
ska' ta̱ blu'pa döka̱ tkël ñe' e̱' kéka̱
ñippök blu'pa skà döka̱ ske̱l ñe' ta̱.
3Blu'pa ske̱l e'pa tö iñippök wakpa
dapa'wé̱ ek tsi̱ní ñippök blu'pa
tkël e'pa ta̱ ka̱kkue kiè Sidim ee̱.
Ee̱ dayë wölö me'r bërie kiè Mar
Muerto.
4Blu'pa döka̱ ske̱l e'pa bak se̱nuk
iwakpa ta̱ döka̱ duas dabom eyök
ki̱ bök (12), blu' kiè Quedorlaómer,
e' diki̱a̱. Mik e' ki̱ duas de dabom
eyök ki̱ mañal (13) eta̱ ie'pa kȅ é̱na
Quedorlaómer ttè dalöiaki̱a̱. Ie'pa
e̱' kakka̱ ñippök ie' ta̱. 5E' ki̱ duas
de ek eta̱ Quedorlaómer e̱' yéttsa̱
mía̱ ñippök ibolökpa ta̱. Blu'pa döka̱
mañal dör ie' klépa, e' míyal ie' ta̱
ñippök. Ie'pa mía̱ ká̱ kiè Astarot
Carnaim ta̱ ee̱ ie'pa e̱' aléka̱ refaí-
tawak ki̱. E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa e̱' aléka̱
zuzitawak ki̱, ká̱ kiè Ham ee̱. E'
ukuöki̱ ta̱ ie'pa e̱' aléka̱ emiwak ki̱,
e' wakpa ká̱ kiè Savé-quiriataim.
6E' ukuöki̱ ie'pa e̱' aléka̱ horeowak
ki̱ ka̱bata kiè Seír ee̱. Eta̱ itötiémi
ie'pa tö dȍ tkörö ká̱ kiè El-parán
ee̱. Ká̱ e' a̱te̱ ká̱ sir poë, e' kkömik.
7Eta̱ ee̱ ie'pa bite̱ne itȍ wane dȍ
ká̱ kiè En-mispat. Ká̱ e' kiè Cadés
ñies. Ie'pa e̱' aléka̱ Amalec aleripa
ki̱ ta̱ iká̱ klö'wé̱wa̱rakitö. Ñies ie'pa
e̱' aléka̱ amorreowak ki̱. E' wakpa
ká̱ kiè Hasesón-tamar. E' ukuöki̱ ta̱
ie'pa mi'ke ñippök blu'pa ske̱l ta̱.
E' kue̱ki̱ blu'pa ske̱l e̱' dapa'wé̱ka̱
Sidim ké̱kkue ki̱ blu'pa tkël ki̱nuk
ñippoie.
8-9Eta̱ Sodoma blú ena Gomorra
blú ena Admá blú ena Seboím blú
ena Bela blú (Bela kiè Sóar ñies),
blu'pa ske̱l ekkëpa ñì dapa'wé̱ka̱
Sidim ké̱kkue ki̱ ñippoie, Quedor-
laómer, e' dör Elam blu', e' ta̱ ena
blu'pa tso' ie' ta̱ e'pa ta̱ ñies. Blu'pa
e'pa dör Tidal, e' dör Goím blu'.
Iëköl dör Amrafel, e' dör Sinar
blu'. Bata ék dör Arioc, e' dör

Elasar blu'. Es blu'pa tkël míyal
ñippök blu'pa ske̱l ta̱. 10 E' ké̱wö
ska' ta̱ Sidim ké̱kkue ki̱ kiöchka
dalolo bötsböts ese dapé tso' tai̱ë.
Mik Sodoma wakpa ena Gomorra
wakpa tkayal ñippè yöki̱ eta̱ ie'pa
sha̱böts a̱nemi kiöchka dapé tso'
tai̱ë ese a̱. Imale̱pa tkayalmi ka̱bata
shu̱a̱.
11 Es blu'pa döka̱ tkël e'pa e̱' aléka̱
blu'pa ske̱l ki̱. Eta̱ ie'pa tö chkewö
ena íyi bua'bua tso' Sodoma ena
Gomorra e' ko̱s klö'wé̱wa̱rakitö
ta̱ iponemirak. 12 E' ké̱wö ska' ta̱
Abram alayök Lot se̱rke Sodoma.
E' mítse̱rak iwa̱, es ie' dalì ko̱s e'
mítse̱rak iwa̱ ñies.
13 Eta̱ ñippè shu̱a̱ wëm tka-
shkar eköl, e' wa̱ ibiyö́ mí Abram
a̱. Abram e' dör hebreowak. Ie'
se̱rke tsi̱net wëm kiè Mamré dör
amorreowak e' kós klö̀ wökir àr ee̱.
Mamré dör Escol ena Aner ël. Ie'pa
wa Abram wër buaë.
14 Mik Abram tö ibiyö́ ttsé, eta̱
ie' kanè mésopa ku̱ne ie' u a̱, e'pa
dapa'wé̱itö döka̱ cien mañayök ki̱
dabom eyök ki̱ pàköl (318) ilayök
tsa̱tkoie. Eta̱ ie'pa míyal blu'pa
tkël itöki̱ döka̱ ká̱ kiè Dan ee̱. 15 Eta̱
nañewe ie'pa demi me'ie ñippémiie
blu'pa ta̱. Eta̱ ie'pa tö blu'pa töié̱mi
tkörö ká̱ kiè Hobá ee̱. Hobá a̱te̱ ká̱
kiè Damasco e' wöwí̱. 16 Eta̱ ì ko̱s
minetse̱r blu'pa wa̱, e' ko̱s yélur
ie'pa tö blu'pa ulà a̱. Es Abram
tö ilayök Lot e' tsa̱tkée. Ñies ì tso'
ilayök wa̱ e' ko̱s dene iulà a̱. Ñies
alakölpa ena pë' male̱pa tso' klöu-
lewa̱ e'pa ko̱s tsa̱tkée ie' tö.

Melquisedec e̱r buaë
ché Abram a̱

17 Mik Abram e̱' aléka̱ Que-
dorlaómer ki̱, e' sù̱ blu'pa mañal
shköke ie' ta̱, e'pa ki̱. E' ukuö-
ki̱ ta̱ ie' bite̱ne de Savé ké̱kkue ki̱.
Ka̱kkue e' kiè ñies Blu' Ké̱kkue. Eta̱
ee̱ Sodoma blú de ie' ñale̱tsu̱k ie'
shke̱'u̱k. 18 Ñies ká̱ kiè Salem, e' blú
kiè Melquisedec, e' dör Skëköl dör
íyi ulitane tsa̱ta̱ e' sacerdote. Ie' tö
pan ena vino yéttsa̱. 19 Eta̱ ie' e̱r
buaë ché Abram a̱ ttè i' wa:

“Skëköl dör íyi ulitane tsa̱ta̱, e'
tö ká̱ jaì ena ká̱ i' yö'.
Ie' tö be' ki̱mè a̱s be' ka̱wö tkö̀
buaë ke̱kraë.
20 Ie' dör íyi ulitane tsa̱ta̱, e'
ki̱köka̱sö.
Ie' tö be' ki̱mé e̱' alökka̱
be' bolökpa ki̱, e' kue̱ki̱
iki̱köka̱sö.”

Eta̱ íyi ko̱s de Abram ulà a̱ ñippè
shu̱a̱, e' mú blatèsö döka̱ dabop ta̱
e' tsá̱ eyök yéttsa̱itö méitö Melqui-
sedec a̱ Skëköl dalöioie. 21 E' ukuöki̱
ta̱ Sodoma blu' tö iché Abram a̱:
—Sa' yamipa tsa̱tkée be' tö, e'pa
múne ye' a̱. Erë dalì ko̱s e' tsú̱mi
be' tö be' a̱.
22 Erë Abram tö iiu̱té:
—Au. Jehová dör Skëköl íyi ulitane
tsa̱ta̱, e' tö ká̱ jaì ena ká̱ i' yö', ie' a̱ ye'
kablétke 23 tö ì ko̱s dör be' icha, e' kë̀
tse̱pa̱atyö yës. Dö̀ be' datsi'takla ö
be' klökkuö kicha kë̀ tse̱pa̱atyö etkla
wë'i̱a̱ a̱s kë̀ be' ichö̀ tö be' íyi wa ye'
blune. 24 Kë̀ ì kiane ye' ki̱ ye' wák a̱.
Chkö̀ ko̱s ñétke ye' kanè mésopa tö, e'

è dör wë' ye' a̱. Erë wé̱pa dare ye' ta̱
ñippök bulu'pa ta̱ kiè Aner ena Escol
ena Mamré, a̱s ie'pa wa̱ dalì kakmi'
ko̱s ika̱wöta̱ tsu̱kmi eköl eköl ekkë.

Jehová tö ittè mé Abram a̱

15 [1]E' ukuöki̱ ta̱ Jehová tté
Abram ta̱ kabsue̱ie, eta̱
ichéitö ia̱:
—A Abram, kë̀ be' suanuk. Ye'
dör be' tsa̱tkökwak. Íyi buaë
merayö be' a̱ tai̱ë shu̱te̱.
[2-3]Erë Abram tö iiu̱té:
—A Skëköl, ye' wák alà kë̀ ta̱', e'
kue̱ki̱ ì ko̱s memibö ye' a̱ e' kë̀ dör
ìie bua' ye' a̱. Ye' íyi ko̱s a̱tdaë ye'
kanè méso kiè Eliézer dör Damasco
wak e' ulà a̱. Erë ie' dör o̱'ka.
[4]Eta̱ Jehová tö iiu̱té:
—Be' wák alà ku̱rdaë, e' kë̀ dör
o̱'ka.
[5]Eta̱ Jehová wa̱ Abram mítse̱r
u'rki̱, ta̱ ichéitö ia̱:
—Ká̱ sa̱ú̱ buaë siwa̱' ki̱. Bëkwö sa̱ú̱
ta̱ ishta̱'ú̱. ¿Be' a̱ ishta̱rmi? E̱'ma
bua', es be' aleripa alördaë tai̱ë.
[6]Eta̱ Abram e̱rblé Jehová mik,
e' kue̱ki̱ iklö'wé̱itö we̱s pë' buaë
yësyësë es.
[7]Eta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' dör Jehová. Ye' tö be' yë'ttsa̱
caldeawak ká̱ kiè Ur e' a̱ ká̱ i' moie
be' a̱ ena be' aleripa ko̱s a̱.
[8]Eta̱ Abram ie' a̱ ichaké:
—A Skëköl, ¿we̱s e' jche̱rmi ye' wa̱
yësyësë tö ká̱ i' dömi ye' ulà a̱?
[9]Jehová tö iiu̱té:
—Baka ena chibo ena obeja e'
ko̱s ki̱ duas tso' mañal, ese tsú̱bitu̱
ña etö etö. Ñies nuböl et ena ipupu-
la et, e' tsú̱bitu̱ ña.
[10]Eta̱ Abram wa̱ iyiwak ko̱s ekkë
debitu̱ Jehová a̱. Eta̱ ie' tö iyiwak e'
ttélur télor shu̱sha̱ë. Sha̱böts méwa̱itö
wí̱ wa sha̱böts méwa̱itö i' wa. Es ia̱te̱
ñì wösha̱ë. Erë dù kë̀ tënane ie' wa̱ es.
[11]Eta̱ ölö́ dettsa̱ iyiwak chkà dalër-
mik, erë Abram tö ibukueke chkè ki̱.
[12]Ká̱ tuinemitke, eta̱ Abram kapowa̱
tai̱ë. E' bet Abram pamik ká̱ mía̱ ttse-
ttseë shu̱te̱ se' suawè̱ ekkë.
[13]Eta̱ Jehová tö iché ia̱:
—Be' wa̱ ijche̱nú buaë tö be' aleri-
pa se̱rdaë ká̱ kua̱'ki̱ ki̱ we̱s ká̱ kua̱'ki̱
wakpa es. Ee̱ ie'pa klördawa̱ kanè
mésopaie kë̀ patue̱ta̱'. Ie'pa weirdaë
döka̱ duas cien tkëyök (400), ekkë
ulatök. [14]Erë ká̱ wé̱ wakpa tö ie'pa
we'ikera, e' wakpa ské we'ikerayö
sia̱rë. E' ukuöki̱ ta̱ be' aleripa yërdattsa̱
ká̱ e' a̱. Ie'pa wa̱ íyi bua'bua tuè̱ darë-
rëë ese miraë tai̱ë iwákpa a̱. [15]Eta̱ mik
be' kënewa̱ eta̱ be' duöwa̱mi buaë, kë̀
weir ta̱'. Es be' michoë be' dëu̱töpa
itöki̱. [16]Eta̱ mik be' aleripa tso' ká̱
kua̱'ki̱ ñe' a̱ e'pa de döka̱ tkëtökicha,
eta̱ ie'pa dörane ká̱ i' ki̱. Ká̱ i' wakpa,
kiè amorreowak, ka̱m e'pa tö ì sulu
wamblö̀ dö̀ wë' ishu̱loie. E' kue̱ki̱ be'
aleripa kë̀ döpane ká̱ i' ki̱ bet.
[17]Ka̱tuine de ka̱mië, eta̱ ì dettsa̱
tabechka ukuöie, e' shu̱a̱ shkle̱
batröke tai̱ë. Ñies kuàtak sí wöñar-
ke tai̱ë ese dettsa̱ ta̱ itkami iyiwak
chkà blatëule tkëte̱r ee̱, e' shu̱sha̱.
[18]Eta̱ Jehová tö ttè mé Abram a̱ i' es:
—Ká̱ i' meraëyö be' aleripa a̱.
Di' kiè Egipto dí* ee̱mi döka̱ di'

* **15.18** *Egipto dí:* E' kë̀ dör di' bërie tso' Egipto kiè Nilo e'. E' dör di' tsitsirla tso' Egipto ena Canaán e' shu̱sha̱.

kibi kiè Éufrates, ká̱ ekkë ko̱s
meraëyö be' aleripa a̱. 19 I̱'ñe ta̱ ká̱
e' dör quenitawak, quenizitawak,
cadmoneowak, 20 hititawak, fere-
seowak, refaítawak, 21 amorreowak,
canaánwak, gergeseowak ena jebu-
seowak e'pa ko̱s wakpa ká̱.

Abram alà ku̱ne kiè Ismael

16 1 Abram alaköl Sarai, e' kȅ
dötа̱' alàë. Ie' wa̱ alaköl
tkër eköl kanè mésoie kiè Agar. E'
dör egiptowak. 2 Eta̱ Sarai tö iché
Abram a̱:

—Isa̱ú tö Jehová kȅ wa̱ ye' a̱ alà
mène. E' kue̱ki̱ be' se̱nú ye' kanè
méso Agar ta̱. Eta̱ isalema ie' bata-
mik alà dȍmi ye' ulà a̱.

Eta̱ Abram tö Sarai ttȍ iu̱té. 3 Eta̱
Sarai tö egiptowak tso' ie' wa̱ kanè
mésoie, e' tsé̱bitu̱, mé iwëm a̱ ala-
kölie. E' ké̱wö ska' ta̱ ie'pa se̱né
Canaán e' ki̱ duas de dabop. 4 Eta̱
Abram se̱néwa̱ Agar ta̱, eta̱ Agar
duneka̱. Mik ie' isué̱ tö ie' duneka̱,
eta̱ ie' tö iwökir Sarai sué̱mi suluë.
5 Eta̱ Sarai tö iché Abram a̱:

—¡Be' iane iwiie tö Agar tö ye'
sue̱ke suluë! Ye' wák tö be' a̱ Agar
me' alakölie i' ta̱ idurtke e' wà
ku̱rdaë, eta̱ ie' e̱' ttsöke jaishe̱t ye'
tsata̱. ¡A̱s Jehová tö se' a̱ ichȍ tö yi
iane iwiie, ye' ö be'!

6 Eta̱ Abram tö iiu̱té:

—Ye' ttȍ ttső, be' kanè méso tso'
be' ulà a̱. Be' iú̱ we̱s be' é̱na iwa̱k
es.

E' ukuöki̱ ta̱ Sarai tö ikanè méso
we'ikémi tai̱ë. E' kue̱ki̱ Agar tka-
shkar. 7 Eta̱ Jehová biyöchökwak
bua'ie, e' tö ikué̱ di' tum o̱'mik ká̱
wé̱ kȅ yi ku̱' ese ska'. Di' tum e' tso'
ñala̱ micho ká̱ kiè Sur e' kkömik.
8 Eta̱ Jehová biyöchökwak bua'ie tö
ie' a̱ ichaké:

—A Agar, Sarai kanè méso, ¿Wé̱
be' bite̱? ¿Wé̱ be' micho?

Ie' iiu̱té:

—Ye' tkashkar ye' wökir Sarai
yöki̱.

9 Eta̱ ie' iché ia̱:

—Be' dakőne be' wökir ska' ta̱
idalöiő bȅrë.

10 Ie' tö iki̱ ché ia̱:

"Ye' be' aleripa alöwe̱raë tai̱ë.
Kȅ yi a̱ ishta̱nuk ekkë.
11 Be' e̱riarke, e' ttsé Jehová tö,
e' kue̱ki̱ se̱ be' dur, e' wà ku̱ne,
ta̱ ikiè múka̱bö Ismael.*
12 Be' alà döraë we̱s burro pupu-
la kȅ urutërta̱' es.
Ie' ñippöraë darërë sulitane
ta̱. Ñies sulitane ñippöraë
ie' ta̱."
Ie' se̱rdaë ke̱kraë ñippök iëlpa
ta̱.

13 Jehová tté Agar ta̱, e' ukuö-
ki̱ ta̱ Agar tö iché: "Skëköl ye' sué̱,
e' wák sué̱wa̱yö." E' kue̱ki̱ ie' tö
Skëköl kié i' es: "Skëköl tö ye' sué̱
e'." 14 E' kue̱ki̱ ñies di' tum e' kiè
méka̱itö: "Skëköl tso' e' ye' sue̱ke".
Di' tum e' tso' Cadés ena Béred e'
shu̱sha̱ë.

15 E' ukuöki̱ ta̱ Abram alà kéka̱
Agar ta̱ e' wà ku̱ne wák wëm.
Abram tö ikiè méka̱ Ismael. 16 Ismael
ku̱ne, e' ké̱wö ska' ta̱ Abram ki̱ duas
tso' dabom paryök kí̱ teröl (86).

* 16.11 *Ismael:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl tö ittsé.*

Jehová tö ittè mé Abraham a̱, e' wà kkacho méa̱titö

17 1Mik Abram ki̱ duas tso'
dabom su̱li̱yök kí̱ su̱li̱tu
(99), eta̱ Jehová e̱' kkaché ie' a̱ ta̱
iché ia̱:
—Ye' dör Skëköl Diché Ta̱' Íyi Uli-
tane Tsa̱ta̱ e'. Be' se̱nú yësyësë ye'
wörki̱ ke̱kraë, 2e' ta̱ ye' ttè meraë
be' a̱ tö be' aleripa alördaë tai̱ë be'
itöki̱.
3Eta̱ ie' e̱' té̱wa̱ iski̱ iwötsa̱ méwa̱
íyök ki̱. E' dalewa Skëköl tso' ttök
ie' ta̱, ta̱ ichéitö ia̱:
4—Ye' ttè meke be' a̱ e' dör i' es:
Be' döraë ká̱ tai̱ë wakpa yḗie. 5E'
kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ be' kë̀ kièia̱ Abram.
Ye' tö be' tkéka̱ ká̱ tai̱ë wakpa yḗie,
e' kue̱ki̱ be' kiè mékayö Abra-
ham.* 6Ye' tö be' aleripa alöwe̱raë
tai̱ë. Ie'pa döraë blu'paie ena ká̱
tai̱ë wakpaie. 7Ke̱kraë ye' dör be'
Këköl ñies be' aleripa Këköl. Ka̱wö
e' mekeyö be' a̱. 8I̱'ñe ta̱ be' se̱rke
Canaán, ká̱ e' ko̱s meraëyö be' a̱
ena be' aleripa a̱. E' a̱te̱ ie'pa ulà a̱
ke̱kraë. Ye' dör ie'pa Këköl.
9Skëköl tö iskà chéne Abraham
a̱:
—Erë be' ena be' aleripa ko̱s
e' ka̱wöta̱ ttè muk ye' a̱ ñies. 10E'
dör i' es: A' wëpa ko̱s ka̱wöta̱
itöttola kkuölitla tök tsir. 11E'
kue̱ki̱ a' wëpa ko̱s e' wakyuṓ es.
E' tö ikkacheraë tö se' ttè me' ñì
a̱. 12Ke̱kraë ko̱s a' ala'r ku̱rke
wëpa, ñies a' kanè mésopa ala'r
wëpa, mik e' ki̱ ká̱ de pàköl, eta̱ a'
ka̱wöta̱ iwakyuök es. 13A' ka̱wöta̱
iu̱k kröröë ala'r ko̱s ku̱rke a' u
a̱ ekkëpa ta̱. Es ttè me'tkeyö a' a̱,
e' a̱te̱ wakyöule a' chkà ki̱ ke̱kraë.
14Wëm kë̀ wakyöule, ese kë̀ wa̱ ye'
ttö̀ dalöiëne, e' kue̱ki̱ kë̀ ika̱wö ta̱'ia̱
se̱nuk a' shu̱a̱.
15Ñies Skëköl tö iché Abraham a̱:
—Be' alaköl kë̀ kièia̱ Sarai. I̱'ñe ta̱
ikirdaë Sara.* 16Ye' e̱r buaë chöraë
ie' a̱ as ie' alà kö̀ka̱ be' a̱. Moki̱ ye'
e̱r buaë chöraë ie' a̱. Ie' döraë ká̱
tai̱ë wakpa mìie. Ñies ie' aleripa shu̱
döraë blu'paie.
17Abraham skà e̱' té̱wa̱ne iski̱
iwötsa̱ méwa̱itö íyök ki̱. E' dalewa
ija̱ñéka̱ ta̱ ibikeitséitö: "¿Ye' ki̱ duas
tso' cien eyök (100), we̱s e' dö̀mi
yḗie? ¿Sara ki̱ duas tso' dabom
su̱li̱yök (90), eta̱ we̱s ie' dö̀mi alàë?"
18Erë ie' tö iché Skëköl a̱:
—¡Be' mú e̱r buaë chö̀ Ismael a̱!
19Erë Skëköl tö iiu̱té:
—Au, e' kë̀ dör es. Be' alaköl Sara,
e' döraë alàë ta̱ ikiè múka̱bö Isaac.
Ttè me'yö be' a̱ e' ё̀ meraneyö ie' a̱
ena ie' aleripa a̱ ke̱kraë. 20Kë̀ ye' é̱na
Ismael chë'wa. Ye' tö ie' ki̱meraë
ñies. Ye' tö ie' ala'r alöwe̱raë tai̱ë a̱s
ileripa dö̀ tai̱ë ká̱ i' ki̱. Ismael döraë
s'blu'pa döka̱ dabom eyök ki̱ böl e'pa
yḗie. Ie' aleripa alördaë tai̱ë. 21Erë
ttè me'tkeyö be' a̱ e' a̱tdaë be' alà
ku̱rdaë kiè Isaac e' a̱. Be' alà e' kera-
ka̱ Sara tö duas iëk wa ka̱wö ikkë ta̱.

*17.5 *Abraham:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ká̱ wakpa tai̱ë, e' yḗ.*

*17.15 *Sarai:* Erḗ s'kiè e' ena *Sara* ttsër bḗrë kua̱'ki̱, erë iwà dör ñies. Iwà kiane chè *blu' alà busi ö alaköl dalöiërta̱' tai̱ë ese.* Skëköl tö ie' kiè mane'wé̱ es iwà kkachoie tö ttè mène Abraham a̱ e' wà döraë ie' ki̱ ñies.

22 Mik Skëköl tté o̱ne Abraham
ta̱, ta̱ imía̱. 23 E' wösha̱ë Abraham tö
ilà Ismael e' tottola kkuölitla tée tsir.
Ñies ie' wa̱ kanè mésopa tso' ku̱ne
ie' u a̱ ena wëpa to̱ule ese, e'pa ko̱s
tottola kkuölitla téeitö tsir we̱s Skëköl
tö iyë'ia̱ es. 24-25 Mik Abraham ki̱ duas
tso' dabom su̱li̱yök ki̱ su̱li̱tu (99) ena
ilà ki̱ itso' dabom eyök ki̱ mañal (13)
eta̱ ie'pa tottola kkuölitla tëne tsir.
26-27 Es e' diwö è wa Abraham
ena ilà tottola kkuölitla tëne tsir.
Ñies wëpa dör ie' kanè mésopa,
e'pa ko̱s tottola kkuölitla tëne tsir.

Jehová tö iché Abraham a̱ tö alà meraëyö be' a̱

18 1 Ká̱ et dibata a̱ ta̱ Abraham
tkër ie' ukkö a̱. Ie' u tso' wé̱
wëm kiè Mamré e' kós klö̀ wökir àr
ee̱. Ie' tkër ee̱ eta̱ Jehová e̱' kkaché
ie' a̱. 2 E' wà pakè i' es: Abraham
wökéka̱ ta̱ ie' isué̱ tö wëpa de iëte̱r
ie' wörki̱ mañal. E' sué̱ ie' tö ta̱ bet
ie' e̱' kéka̱, mía̱ ie'pa ñale̱tsu̱k ta̱ ie'
e̱' téwa̱ i̱ski̱ ta̱ iwötsa̱ méwa̱ íyök ki̱
ie'pa shke̱'wo̱ie. 3 Ie' tö iché:
—A këkëpa, be' we'ikèyö, kë be'
minuk bet. 4 Ye' mi' di' tsu̱k a' klö̀
skuoie, e' ukuöki̱ ta̱ a' e̱nú bèrë kal
i' diki̱a̱. 5 A' detke ye' ska', eta̱ ilè
mekeyö a' a̱ ñè a̱s a' diché iërne
shkoie.
Eta̱ ie'pa tö ie' iu̱té:
—E̱'ma iú̱ we̱s be' tö iché es.
6 Abraham tkawa̱ iu a̱, ta̱ ichéitö
Sara a̱:
—Bet, harina bua'bua yulö́ kilo
döka̱ dabom böyök (20) ekkë, e' wa
pan yuö́.
7 E' ukuöki̱ ta̱ bet ie' wák tu̱nemi
baka pupula shu̱shtök wé̱ bua'bua
ese klö'wé̱wa̱itö. E' mítse̱r ie' wa̱
méitö ikanè méso eköl a̱. Bet ta̱
ikanè méso tö ikanewé̱ ie' a̱ katè.
8 Abraham tö baka chkà ena baka
tsu'diö wösi ena baka tsu'diö pa̱'a̱li̱
e' mé ie'pa a̱. Ie'pa tulur chkök kal
àr ukkö a̱ e' diki̱a̱. E' dalewa Abra-
ham dur ie'pa tiök ee̱.
9 E' dalewa ie'pa tö ichaké Abra-
ham a̱:
—¿Wé̱ be' alaköl kiè Sara e'?
Ie' iiu̱té:
—Ie' tkër we̱shke̱.
10 Eta̱ ie'pa eköl tö iché ia̱:
—Duas iëk e' wa ye' döne be'
pakök. E' ké̱wö ta̱ be' alaköl Sara
alà ta̱'tke.
E' dalewa Sara tkër Abraham
tsi̱kka u wékkö a̱. Ie' tso' ie'pa
ttöke, e' ttsök. 11 Abraham ena
ilaköl, e' dewa̱tke këkëpala. Bànet
Sara kë̀ tö alakölpa duè sue̱ta̱'ia̱.
12 E' kue̱ki̱ Sara kë̀ a̱ ja̱ñè wöklö-
nuk ta̱ ibikeitsé: "¿We̱s ye' tö ttè
i' klö'wèmi tö sa' këruluneṯke e'
dòmi alàë?" 13 Jehová tö iché Abra-
ham a̱:
—¿Ì kue̱ki̱ Sara ja̱ñéka̱? ¿Ì kue̱ki̱
ie' tö iché: "¿We̱s ye' kënewa̱tke e'
dòmi alàë?" 14 Kë̀ ì ta̱ ye' a̱ darërë.
Duas iëk ye' döne, eta̱ ie' alà ta̱'tke.
15 Sara suane e' kue̱ki̱ ichéitö: "Kë̀
ye' ja̱ñine'."
Erë Jehová tö iché ia̱:
—E' kë̀ dör es. Moki̱ be' ja̱ñéka̱.

Abraham kköché Jehová a̱ Sodoma wakpa tsa̱tkö̀

16 E' ukuöki̱ ta̱ ipakökwakpa e̱'
duéka̱rak ta̱ imíyal dö̀ wé̱ Sodoma
kí̱ wëne ee̱. Abraham tö iñalé̱ mére
e̱' choa̱t ie'pa a̱. 17-19 Eta̱ Jehová tö

ibikeitsé: "Abraham aleripa alör-
daë tai̱ë diché ta̱' tai̱ë. Ye' tö iyë'a̱t
ie' a̱ tö ie' batamik ye' e̱r buaë
chöraë ká̱ ulitane wakpa a̱. Ye' tö
ie' shu̱kit a̱s ie' tö ila'r ena ileripa
a̱ ichö̀ tö ye' ttè dalöiö́ ñies tö ì ko̱s
buaë yësyësë e' ú̱. Es ì ko̱s yë'yö ie'
a̱ e' we̱raëyö. E' kue̱ki̱ ye' ka̱wöta̱
ichökia̱ tö iö́k ye' mí Sodoma." 20E'
kue̱ki̱ ie' tö iché Abraham a̱:
—Sodoma wakpa ena Gomorra
wakpa e̱' wamblökerak suluë tai̱ë
shu̱te̱, e' ché sulitane tö. 21E' kue̱ki̱
ye' mía̱ ee̱ isa̱u̱k tö yëne ie'pa e̱'
wamblöke suluë ichö́k we̱s ye' a̱
ikkatëne es.
22Eta̱ Abraham pakökwakpa böl
e̱' yéttsa̱ mía̱ Sodoma. Erë Abra-
ham a̱te̱ dur Jehová ta̱. 23Ie' e̱'
skéwa̱ tsi̱net Jehová ska' ta̱ ichakéi-
tö ia̱:
—¿S'se̱r moki̱ë esepa e̱wè̱wamibö
se' sulusipa ta̱? 24Isalema s'se̱r
moki̱ë esepa tso' Sodoma döka̱
dabom ske̱yök (50), eta̱ ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö se̱ra̱a̱? ¿Kë be'
tö ilo'yepa ie'pa ki̱ s'se̱r moki̱ë
tso' döka̱ dabom ske̱yök (50), e'pa
kue̱ki̱? 25¡Moki̱ be' kë̀ tö s'se̱r
yësyësë esepa e̱we̱pawa se' sulu-
sipa ta̱ ñita̱! Kë bö iwamblepa es.
¡E' kë̀ wamblërpa! Be' dör sulitane
shu̱lökwak e' kue̱ki̱ ¿we̱s e' kë̀ tö se'
shu̱lepa yësyësë?
26Jehová tö iiu̱té:
—S'se̱r moki̱ë esepa kué̱yö döka̱
dabom ske̱yök (50) e' ta̱ e'pa dalër-
mik kë̀ ye' tö imale̱pa e̱we̱pawa.
27Eta̱ Abraham tö iskà chéne ia̱:
—Be' dör Skëköl. Ta̱ ye' dör we̱s
ká̱ po ena mulu̱chka es be' wöa̱. E'
tö be' chakè tai̱ë kë̀ suane. Isalema
s'se̱r moki̱ë esepa kianeia̱ ske̱l (5)
a̱s idöka̱ dabom ske̱yök (50). 28Ske̱l
e' kianeia̱, e' ta̱ e'pa ë̀ kue̱ki̱ ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—S'se̱r moki̱ë esepa kué̱yö döka̱
dabom tkëyök ki̱ ske̱l (45), e' ta̱ kë̀
ye' tö ká̱ e' wakpa e̱we̱pawa.
29Abraham tö iskà chaké:
—Dö' dabom tkëyök (40) ë̀ tso', e'
ta̱ ¿be' tö ká̱ e' wakpa e̱wè̱wami?
Jehová iiu̱té:
—Au, kë̀ yö ká̱ e' wakpa
e̱we̱pawa dabom tkëyök (40) e'
dalërmik.
30Eta̱ Abraham tö ikí̱ ché ia̱:
—Tai̱ë be' tsiriwé̱yö, e' kue̱ki̱ kë̀
be' ulunuk ye' ki̱. Dö' s'se̱r yësyësë
tso'ia̱ dabom mañayök (30) ë̀.
Jehová tö iiu̱téne:
—Au, dabom mañayök (30), e'pa
dalërmik kë̀ yö ie̱we̱pawa.
31Abraham tö ikí̱ chaké ë̀me:
—A ye' Këköl, tai̱ë yö be'
dalöse̱wé̱wa̱ be' chakök i' es, erë
ká̱ ki̱ s'se̱r moki̱ë tso' dabom böyök
(20) ë̀, e' ta̱ e'pa kue̱ki̱, ¿ká̱ e'
wakpa e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—Au, ie'pa dabom böyök (20), e'
ë̀ dalërmik kë̀ ye' tö ká̱ e' wakpa
e̱we̱pawa.
32Abraham tö ikí̱ chaké ta̱ ichéi-
tö ia̱:
—Kë̀ be' ulunuk ye' ki̱. I' ë̀
chakekeyö be' a̱. S'se̱r moki̱ë esepa
tso' döka̱ dabom eyök (10) ë̀, e'
ta̱ ¿we̱s bö iwè̱mi? ¿ká̱ e' wakpa
e̱wè̱wamibö?
Jehová tö iiu̱té:
—Dabom eyök ë̀ dalërmik kë̀ ye'
tö ká̱ e' wakpa e̱we̱pawa.

33 Mik ie'pa tté o̱ne ñita̱ eta̱ Jeho-
vá mía̱ne. Abraham bite̱a̱ne ie' u a̱.

Skëköl tö Sodoma ena Gomorra wakpa e̱wé̱wa

19 1 Ká̱ tuinemitke ta̱ Skëköl
biyöchökwakpa böl e'pa
demi ká̱ kiè Sodoma e̱e̱. Abraham
alayök kiè Lot, e' tkër ká̱ e' kköiëu-
lewa̱ e' wékkö a̱.* Mik ie' tö Skëköl
biyöchökwakpa sué̱, eta̱ ie' e̱' kéka̱
ie'pa shke̱'u̱k. Ie' e̱' té̱wa̱ iski̱ iwötsa̱
méwa̱itö íyök ki̱. 2 Ie' tö iché ie'pa a̱:
—A këkëpa, ye' kköchö̀ a' a̱ tö a'
kapö́rö ye' ska'. E̱e̱ a' klö̀ skuö̀mi eta̱
bule bla'mi a' mi'mine.
Ie'pa iiu̱té:
—Au. Kè be' tkinuk. Sa' kapömi
u'rki̱.
3 Erë Lot kköché tai̱ë ie'pa a̱. Bata
ekkë ta̱ ie'pa míyal ie' u a̱. Mik ie'pa
dewa̱ we̱shke̱, eta̱ ie' tö ie'pa a̱ chkè
yulé buaë. Pan kè wötuule iwölöwo̱ka̱
wa ese yuéitö ie'pa a̱. Ie'pa chké.
4 Ka̱m ie'pa kapö̀lur e' yöki̱ Sodo-
ma wakpa wëpa debitu̱ tai̱ë. E'pa tö
Lot u kköiéwa̱ shkit. Ie'pa ulitane,
duladulapa dö̀ këkëpaë, e'pa ku̱lé̱mi
Lot wöa̱. 5 Ie'pa tö ichaké a̱neule:
—I̱'ñe wëpa böl debitu̱ be' u a̱ ¿wé̱
e'pa? ¡Ie'pa yö́lur í̱e̱ sa' a̱ u'rki̱ a̱s sa'
se̱rka̱ ie'pa ta̱ kësik wa!
6 Lot e̱' yéttsa̱ ttök ie'pa ta̱. Ukkö
wötéwa̱itö buaë itsi̱kka. 7 Ie' tö
ie'pa a̱ iché:
—A yamipa, ye' kköchö̀ a' a̱ tö
ì sulu e' kë̀ wamblar ie'pa ta̱. 8 Ye'
alà busipa tulur böl ka̱m se̱r wëpa
ta̱, e'pa yekeluryö a' a̱ a̱s a' tö
iwamblö̀ ie'pa ta̱ we̱s a' ki̱ ikiane es.
Erë kë̀ ì wamblar sulu ye' pakök-
wakpa dewa̱ ye' ska', e'pa ta̱.
9 Erë ie'pa iiu̱té:
—¡Be' e̱' skö́u̱ bánet! Be' kë̀ dör
ká̱ i' wak. Be' kë̀ a̱ ì yënuk sa' a̱. ¡E'
kue̱ki̱ be' we'ikeraë sa' tö ie'pa se̱
tsa̱ta̱!
E' ukuöki̱ ta̱ iwe'ikémi ie'pa tö
ta̱ idemirak u wékkö batsökök.
10 Eta̱ Lot pakökwakpa ulà tié̱wa̱
u'rki̱ ukkö a̱ Lot tsé̱wa̱ we̱shke̱. Eta̱
ie'pa tö ukkö wötéwa̱. 11 Pë' sulu-

I' dör ká̱ kköiëule ese wékkö. (Génesis 19.1)

* **19.1** *ká̱ e' kköiëulewa̱ e' wékkö a̱:* E' ké̱wö skà ta̱ ká̱ ulitane dör kköiëule ese ké̱ wékkö tso'.

si ko̱s wöbla sulu'wé̱lur ie'pa tö, kë̀
wawëneia̱. Duladulapa dö̀ këkëpaë
e'pa ko̱s wöbla sulurulune. E' kue̱ki̱
ie'pa shtrinewa̱ ukkö yulök. Kë̀
ie'pa wa̱ iku̱ne. 12-13 Lot pakökwak-
pa tö iché ia̱:
—Tai̱ë ká̱ i' wakpa kkatëne e'
tté demi Jehová wö ki̱. E' kue̱ki̱
sa' patkéitö ie'pa e̱ukwa. Ie'pa
e̱we̱kewa sa' tö yës. E' kue̱ki̱ be'
yamipa e̱kka kí̱ tso' ká̱ i' ki̱, e' ta̱
e'pa yö́lur. Be' alà duladulapa ta̱' ö
be' alà busipa ta̱' ö be' nua̱kipa ta̱',
ö be' yamipa skà tso' ká̱ i' ki̱, e' ta̱
iiyö́lur bet tsú̱mi ka̱mië!
14 Eta̱ Lot mía̱ wëpa ttè meule
se̱nukwa̱ ila'r busipa ta̱ e'pa weblök
ta̱ iché ia̱rak:
—¡A' e̱' kö́ka̱! ¡A' yúshka! Jehová
tö ká̱ i' e̱we̱kewa.
Erë ie'pa tö ibikeitsé tö ie' kalöke
ie'pa ta̱. 15 Ká̱ ñirketke, e' ulatök
ta̱ Skëköl biyöchökwakpa tö iché
Lot a̱:
—Sa' tö ká̱ i' e̱we̱kewa. Kë̀ be'
duakwa̱, e' ta̱ ibet, be' e̱' kö́ka̱! ¡Be'
alaköl ena be' ala'r busipa tsú̱mi!
16 Erë ie' e̱' u̱keia̱ e̱naë. Erë
Jehová e̱r buaë ché ie' a̱, e' kue̱ki̱
Skëköl biyöchökwakpa tö iklö'wé̱wa̱
iulà a̱ yèttsa̱. E' sù̱ ñies ilaköl ena
ilà busipa yélur ie'pa tö Sodoma a̱
itsa̱tkoie. 17 Mik ie'pa tö iyéttsa̱rak
bánet eta̱ Skëköl biyöchökwakpa tö
iché ie'pa a̱:
—¡A' tu̱nú a̱s a' tsa̱tkër! ¡Kë̀ a' ká̱
i' sa̱ukia̱ tsi̱kkane yës! ¡E' sù̱ kë̀ a'
e̱' wöklö'u̱k ka̱kkue i' ki̱! ¡A' é̱na
e̱' tsa̱tkak, e' ta̱ a' yúshka etkëme
ka̱bata a̱!

18 Erë Lot tö iché ia̱:
—¡A këkëpa, au, a' we'ikèyö! 19 A'
tö ye' ki̱mé tai̱ë. A' tö ye' tsa̱tké
duö̀wa̱ ulà a̱, erë kë̀ ye' shkak
ka̱bata a̱. Ye' ibikeitsè tö ì sulu
datse̱ ká̱ i' e̱ukwa, e' tö ye' kuè̱mi
ñala̱ ki̱ eta̱ ye' duöwa̱mi. 20 Ká̱ tsi-
tsir tso' íe̱ tsi̱net, ee̱ ye' tkö̀shkarmi.
Ka̱wö mú ña shkowa̱ ee̱ e̱' tsa̱tkoie.
Moki̱ e' dör ká̱ tsir.
21 Eta̱ ie'pa eköl tö iiu̱té:
—Ye' be' ttö̀ ttsé, e' kue̱ki̱ yö
iwe̱ke we̱s be' tö ye' a̱ ikié es. Ká̱
chébö ye' a̱ e' kë̀ e̱we̱ku̱'wayö.
22 Erë be' yú etkëme ee̱. Kë̀ ye'
a̱ ì wamblënuk ka̱m be' dö̀mi e'
dalewa.
E' kue̱ki̱ ká̱ e' kiè Sóar.*
23 Mik ká̱ ñine eta̱ Lot demi
Sóar. 24 Eta̱ azufre wöñarke bö'ie
e' patkébitu̱ Jehová tö tai̱ë Sodo-
ma ena Gomorra ki̱. 25 Ká̱ e' wakpa
e̱wé̱wa bö' tö yës. Ñies dalikua ko̱s
tskirke ká̱ e' ki̱ e' ñanewa̱ se̱raa̱.
26 Erë Lot alaköl dami itöki̱. E' tö
ká̱ sué̱ itsi̱kka. Bet ie' yönane dayë
wösiie shkë'ka.
27 Bule es bla'mi ta̱ Abraham
mía̱ne wé̱ ika̱paké Jehová ta̱ ee̱.
28 Sodoma ena Gomorra kí̱ suéitö
ta̱ ishklé̱ batröke tai̱ë we̱s të blublu
ña'wè̱sö es. 29 Es Skëköl tö ká̱ e'
wakpa e̱wé̱wa. Erë ì ki' Abraham
tö ie' a̱, e' ska' ie' e̱r de, e' kue̱ki̱ ie'
tö Lot tsa̱tkée.

Lot alà busipa alà kéka̱ ie' ta̱

30 Sodoma ena Gomorra e̱wé̱wa
Skëköl tö, e' ukuöki̱ ta̱ Lot suane
se̱nukia̱ Sóar. E' kue̱ki̱ imía̱ se̱nuk

* **19.22** *Sóar:* Hebreoie ká̱ kiè *e' wà kiane chè ká̱ tsir.*

ka̱bata a̱ ila'r busipa böl ta̱. Ee̱
ie'pa mañal se̱né ákuk a̱.
31Ká̱ et ta̱ ilà busi kibi tö iché
itsirla a̱:
—Se' yë́ kënewa̱tke eta̱ kë̀ wé̱
wëpa ta̱' se̱nuk se' ta̱ we̱s alakölpa
male̱pa wëpa ta̱' es. 32E' kue̱ki̱ se'
yë́ ttöka̱sö blo' wa eta̱ se' se̱r ie' ta̱,
eta̱ es se' ulà a̱ alà dö̀mi.
33E' nañewe ta̱ ie'pa tö iyë́ ttéka̱
blo' wa tai̱ë, eta̱ ilà busi kibi ë́k
se̱né ie' ta̱. Erë ie' tteke blo' tö tai̱ë,
e' kue̱ki̱ kë̀ ie' é̱na ì a̱neia̱. 34Bule
es ta̱ ilà busi kibi tö iché itsirla a̱:
—Bö ittsö́, ye' se̱né se' yë́ ta̱. I̱'ñe
nañewe iskà ttöka̱sö blo' wa. Eta̱
be' se̱nú ie' ta̱. Eta̱ es se' böl ulà a̱
alà dö̀mi.
35E' nañewe ta̱ ie'pa tö iyë́ skà
ttéka̱ blo' wa. Eta̱ ilà busi tsirla
se̱né ie' ta̱. Erë ie' tteke blo' tö tai̱ë,
e' kue̱ki̱ kë̀ ie' é̱na ì a̱neia̱. 36Es ilà
busipa böl e̱' bukluwé̱ka̱ iyë́ wa.
37Eta̱ ikibi ë́k alà ku̱ne kiè méka̱itö
Moab. I̱'ñe ta̱ Moab aleripa datse̱ e'
batamik. 38Ñies itsirla de alàë, kiè
méka̱itö Ben-amí. I̱'ñe ta̱ amonwak
datse̱ e' batamik.

Abraham ena Abimélec

20 1Abraham e̱' yéttsa̱
Mamré a̱, mía̱ tkörö ká̱ kiè
Négueb ee̱. Eta̱ ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
ká̱ kiè Guerar ee̱. Guerar a̱te̱ Cadés
ena Sur e' shu̱sha̱ë. 2Ie' tö ká̱ e'
wakpa a̱ iché tö Sara dör ie' kutà.
Ká̱ e' blú kiè Abimélec, e' tö Sara
tsu̱k patké alakölie e̱' a̱. 3Erë nañe-
we ta̱ ie' kapowa̱ e' dalewa, Skëköl
tté ie' ta̱ kabsuè̱ a̱ ta̱ iché ia̱:
—Alaköl tsu̱k patkébö e' wëm ta̱',
e' kue̱ki̱ be' duöwa̱mi.
4Erë ka̱m ie' se̱r Abraham alaköl
ta̱, e' kue̱ki̱ ie' iiu̱té:
—A këkëpa, ye' kë̀ ki̱ e' nuí̱ ku̱'
¿we̱s e' ttèwa̱mibö? 5E̱'ma Abra-
ham wák tö ye' a̱ iché tö alaköl
e' dör ie' kutà. Ñies ilaköl tö ye'
a̱ iché tö Abraham dör ie' akë. E'
kue̱ki̱ ye' tö ì ko̱s wé̱ e̱r bua' wa. Kë̀
ye' wa̱ iwamblëne e̱r sulu wa.
6Skëköl tö iskà iu̱téne kabsuè̱ a̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—Ye' éna ia̱ne buaë tö be' tö iwé̱
e̱r bua' wa. E' kue̱ki̱ kë̀ ye' wa̱ be'
kàne ie' kökwa̱ a̱s be' kë̀ tö ì sulu
wamblö̀ ye' ki̱. 7Abraham dör ye'
tteköl, e' kue̱ki̱ bet be' yú ilaköl
mukne ia̱. Ie' tö ye' a̱ ikieraë a̱s
be' seria̱ ttsë'ka. Erë be' kë̀ dë'ne
imukne, e' ta̱ be' ena be' yamipa
ko̱s duöralur.
8Bule es bla'mi ta̱ Abimélec
shke̱ne ikanè mésopa kiéitö ta̱ ì
sué̱itö kabsuè̱ a̱ e' ko̱s pakéitö ie'pa
a̱. Mik e' ttsé ie'pa tö eta̱ tai̱ë ie'pa
suanéka̱ iyöki̱.
9Eta̱ Abimélec tö Abraham kié ta̱
iché ia̱:
—¿Iö́k be' tö iwamblé sa' ta̱ es?
Be' kue̱ki̱ Skëköl tö sa' pau̱ñé
e̱wè̱wa, erë Skëköl tö sa' pau̱ñé es,
eta̱ ¿ì sulu wambléyö be' ta̱? Íyi ese
kë̀ ka̱wö ta̱' wamblënuk. 10Be' tö ì
sulu wamblé ye' ta̱, eta̱ ¿ì dör iwà?
11Abraham tö iiu̱té:
—Ye' tö ibikeitsé tö ká̱ i' ki̱ kë̀ yi
tö Skëköl dalöieta̱'. Ye' suane dö' a'
ye' ttèwa̱ ye' alaköl yottsa̱ ye' ulà
a̱. 12Erë iyëne tö ie' dör ye' kutà. Ie'
yë́ dör ye' yë́, erë ie' mì kë̀ dör ye'
mì. Ñies ie' dör ye' tayë. 13Mik Skë-
köl tö ye' a̱ iyë' tö be' e̱' yö́ttsa̱ be'
yë́ ká̱ a̱, eta̱ yö iché ye' alaköl a̱: “Ká̱

wa'ñe wé̱ se' demi, eta̱ ichṓ tö ye'
dör be' akë."
14 Eta̱ Abimélec tö Sara méne
iwëm Abraham a̱. Ñies iyiwak kak-
méitö Abraham a̱ obeja ena baka.
Ñies kanè mésopa kakméitö ie' a̱
wëpa ena alakölpa. 15 Eta̱ ie' iché
Abraham a̱:
—Ye' ká̱ saú̱ se̱raa̱ wé̱ wa be'
wöbatse e' ki̱ be' yú se̱nuk.
16 Eta̱ Sara a̱ ichéitö:
—Ye' tö inuköl wömule̱ kakmé be'
akë a̱ döka̱ mil ekkë. E' dör ì sulu
wambléyö be' ta̱ be' wakpa ulitane
wöa̱ e' patuo̱ie. Es be' kè̀ jaëneia̱.
17 Eta̱ Abraham tö Skëköl a̱ ikié
tö Abimélec ena ilaköl duöke,
e' bua'ú̱ne. Eta̱ Skëköl tö ie'pa
bua'wé̱ne. 18 Alakölpa ko̱s tso' Abi-
mélec u a̱, e'pa shu̱ mo'wa̱ Jehová
tö a̱s kè̀ idöia̱rak alàë Sara kue̱ki̱.
Ie'pa ko̱s shu̱ wötséene Jehová tö.

Sara alà kéka̱ Abraham a̱

21 1 Ì yë' Jehová tö Sara a̱ tö be'
alà köraka̱, e' wà tka we̱s
iyëne bak es. 2 Erḗ Sara ena iwëm
dör këkëpalatke, erë ie' duneka̱ e'
wà ku̱ne. Alà e' ku̱ne mik Skëköl tö
ikéwö yë' ie' a̱ eta̱. 3 Sara alà ku̱ne
wëm e' kiè méka̱ Abraham tö Isaac.
4 Mik Isaac ki̱ ká̱ de pàköl, eta̱ Abra-
ham tö itóttola kkuölitla tée tsir we̱s
Skëköl tö ie' a̱ iyë' es. 5 E' ké̱wö ska'
ta̱ Abraham ki̱ duas tso' cien eyök
(100). 6 Eta̱ Sara tö ibikeitsé: "Skë-
köl tö ye' jañawé̱ka̱. Mik sulitane
wa̱ ijche̱newa̱ tö ye' de alàë eta̱ tai̱ë
ie'pa jañumi ye' ta̱. 7 Ka̱m ye' alà
kòka̱ eta̱ kè̀ yi a̱ iyënuk tö ye' dòmi
alàë. Erë i' ta̱ ye' alà kéka̱ Abraham
a̱, ie' kënewa̱tke eta̱."

Agar ena Ismael u̱yéttsa̱ bánet

8 Eta̱ Abraham alà Isaac de bërie
ta̱ itsu'batsée e' ké̱wö tkö'wé̱ Abra-
ham tö tai̱ë. 9 Eta̱ Sara tö isué̱ tö
Abraham alà ku̱ne egiptowak kiè
Agar e' ta̱ kiè Ismael, e' tö Isaac
wayueke suluë. 10 E' kue̱ki̱ Sara mía̱
ichök Abraham a̱: "Ì ko̱s tso' be'
wa̱ mè se' alà Isaac a̱, e' kè̀ ka̱wö
ta̱' blatè se' kanè méso e' alà a̱. E'
kue̱ki̱ iyuṓshkar alàë."
11 Ismael dör Abraham alà ñies e'
kue̱ki̱ ì ché Sara tö e' tö ie' e̱riawé̱
tai̱ë. 12 Erë Skëköl tö iché ia̱: "Be'
aleripa chökle e'pa döraë Isaac wa.
E' kue̱ki̱ kè be' tkinuk be' alà kibi
ék ki̱ ena imì ki̱. Ì ko̱s ché Sara tö
e' ú̱. 13 Be' alà ku̱ne a' kanè méso ta̱,
ñies e' aleripa alöwe̱raëyö tai̱ë, ie'
dör be' alà e' kue̱ki̱."
14 Eta̱ bule es bla'mi ta̱ Abraham
tö Agar a̱ chkè mé. Ñies di' méitö
ia̱ iyiwak kkuölit yöule di' tso̱ie
ese a̱. E' tié̱ka̱ ie' tö se̱raa̱ itsi̱ ki̱ ta̱
iyuéshkar ilà Ismael e' ta̱. Agar
mía̱ shkémi ëanas wé̱ kè̀ yi se̱rku̱'
ese ska' ká̱ kiè Beerseba e' ëka̱.
15 Mik idi' e̱newa, eta̱ ilà tkése̱ritö
kal diki̱a̱. 16 Ie' kè̀ ki̱ ilà kiane suè̱
duökwa̱, e' kue̱ki̱ imía̱ e̱' tkése̱r
kukuie. Mik ie' e̱' tkése̱r i̱ski̱ eta̱ ilà
ié̱mi.
17 Ilà i̱uke e' ttsé Skëköl tö ta̱ bet
Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö
Agar a̱ ichaké ká̱ jaì a̱: "¿A Agar
we̱s be' de? Kè̀ be' suanuk. Be' alà
tkër i̱uk e' ttsé Skëköl tö. 18 Be' yú
be' alà yulök. Ikṓka̱ ulà a̱ kè̀ arwa.
Ye' tö ie' aleripa alöwe̱raë tai̱ë."
19 Eta̱ Skëköl tö Agar a̱ di' tum
kkaché et. Ie' mía̱ di' e' tsu̱k,

iyiwak kkuölit a̱ e' méitö Ismael a̱
yè. 20Skëköl tö Ismael kkö'né buaë.
Ie' talane se̱né ká̱ wé̱ ki̱ kè yi ku̱'
kiè Parán ee̱. Ie' de sulëname buaë.
21Ie' kibine ta̱ imì tö iulabatséwa̱
alaköl dör egiptowak ese ta̱.

Abraham ena Abimélec tö ka̱wö mé ñì a̱

22E' ké̱wö ska' ta̱ blu' kiè Abi-
mélec mía̱ ttök Abraham ta̱. Ie'
ñippökwakpa wökir, kiè Ficol, e'
mí ie' wapie. Eta̱ Abimélec tö iché
Abraham a̱:
—Sa' wa̱ ijche̱r tö Skëköl be'
ki̱meke taie̱ ì ko̱s we̱kebö e' wa.
23E' kue̱ki̱ be' ttè mú ye' a̱ íe̱
Skëköl wö wa tö be' kë̀ tö ì sulu
wamblepa ye' ki̱ ñies ye' ala'r ki̱
ena ye' aleripa ko̱s e'pa ki̱. Be' ttè
mú ye' a̱ tö be' e̱r bua' chöraë ye' a̱
we̱s ye' e̱r buaë ché be' a̱ es. Ñies
be' ttè mú ye' a̱ tö be' e̱r buaë chö-
raë ká̱ i' wé̱ be' se̱rke e' wakpa a̱.
24Abraham tö iiu̱té:
—Tő. Es ye' ttè mé be' a̱.
25Erë Abimélec wakpa tö di' tum
biule yë'ttsa̱ et Abraham wakpa ulà
a̱. E' chaké Abraham tö ie' a̱. 26Ie'
tö iiu̱té:
—E̱rpa be' ye' tkiwé̱wa̱ ttè e' wa.
Kë̀ bö ichőpa ye' a̱, e̱'ma kë̀ ye' wa̱
ijche̱r. Brör ¿yi tö e' wamblé be' ki̱?
27Abraham tö baka ena obeja
kakmé Abimélec a̱ eta̱ ie'pa böl ka̱wö
mé ñì a̱. 28E' ukuöki̱ ta̱ Abraham tö
iobeja alakipa pupula e' dapa'wé̱ döka̱
kuktö ek tsi̱ní. 29Mik e' sué̱ Abimélec
tö eta̱ ie' tö Abraham a̱ ichaké:
—¿Ì kue̱ki̱ be' iyiwak kuktö
dapa'wé̱ ek tsi̱ní?
30Abraham tö iiu̱té:
—Iyiwak kuktö, e' meke ye' tö be'
a̱ iwà kkachoie tö moki̱ ye' tö di'
tum e' bi'.
31Ie'pa böl ka̱wö mé ñì a̱ ee̱ e'
kue̱ki̱ ká̱ e' kinewa̱ Beerseba.*
32Ie'pa ka̱wö mé ñì a̱, e' ukuöki̱
ta̱ Abimélec ena Ficol e'pa bite̱yal
filisteowak ká̱ a̱. 33Eta̱ Abraham tö
kal kuá kiè tamarisco ese kuatké
elka Beerseba. Ee̱ ie' tö Jehová dör
Skëköl yöbië e' dalöié. 34Ee̱ ie' se̱né
ká̱ taie̱ filisteowak ká̱ a̱.

Skëköl tö Abraham ma'wé̱ ilà wa

22 1E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö
Abraham ma'wé̱ tö moki̱ ie'
tö idalöieta̱'. Ie' chakéitö:
—A Abraham.
Abraham tö iiu̱té:
—¿Ì?
2Eta̱ Skëköl tö iché ia̱:
—Be' alà eköl è kiè Isaac e' dalër
be' é̱na taie̱, e' tsú̱mi Moria. Mik
be' demi ee̱, eta̱ ye' tö be' a̱ ka̱bata
kkacheke, e' ki̱ be' alà ttőwa̱ ta̱
iña'ú̱wa ye' a̱ ye' dalöioie.
3Bule es bla'mi ta̱ Abraham e̱'
kéka̱ ta̱ burro payuéitö. Bö' jchéitö
tsèmi. Eta̱ ie' mía̱ wé̱ Skëköl tö ie'
a̱ iyë' ee̱ ilà ena ikanè mésopa böl
e'pa ta̱. 4E' böiki es ta̱ Abraham tö
ká̱ yëne ie' a̱ e' kí̱ sué̱ ka̱mië. 5Eta̱
ie' tö iché ikanè mésopa a̱:
—Íe̱ a' e̱' tsú̱at burro i' ta̱. Ye' ena
ye' alà, sa' micho ka̱bata jaì a̱ Skë-
köl dalöiök, e' wa sa' döne.

---

*21.31 *Beerseba:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *ttè mène ñì a̱ e' di' tum biule* ö *Obeja kuktö e' di' tum biule.*

6 Eta̱ Abraham wa̱ bö' mí e'
ppéka̱itö Isaac kuli' ki̱. Tabela ena
bö'ka bö' batsoie e' mí Abraham
wa̱. Eta̱ imíyal ñita̱. 7 Eta̱ Isaac tö
iché iyë́ a̱:
—A, yë́wö.
Abraham tö iiu̱té:
—A alà, ¿ì kiane be' ki̱?
Isaac tö iché ia̱:
—A Yë́wö, bö' tso' se' wa̱, ñies
bö'ka, erë ¿wé̱ obeja pupula tteke-
wa̱ Skëköl a̱ e'?
8 Iyë́ tö iiu̱té:
—A alà, Skëköl wák tö e' meraë
se' a̱.
Ie'pa mir ñita̱. 9 Mik ie'pa demi
wé̱ Skëköl tö iyë' Abraham a̱ ee̱, eta̱
Abraham tö ák kataté et ka̱'ie. E'
ukuöki̱ ta̱ ibö' dapa'wé̱ka̱ ka̱' e' ki̱ ta̱
ilà klö'wé̱wa̱itö payuéwa̱ méka̱itö
bö' bata ki̱. 10-11 Ie' tabela klö'wé̱wa̱
ilà ttowa̱ ña'wè̱ Jehová a̱. E' wösha̱
ta̱ Jehová biyöchökwak bua'ie e' tö
Abraham chaké siwa̱' ki̱:
—¡A Abraham, a Abraham!
Ie' tö iiu̱té bet:
—¿Ì?
12 Jehová biyöchökwak bua'ie e'
tö iché ia̱:
—¡Be' alà kë̀ shka̱'wa̱r, kë̀ ittar-
wa̱! Be' wák alà eköl ë̀me e' kë̀
kkëo̱ne be' wa̱ ye' yöki̱. E' wa
ye' wa̱ ijche̱r tö moki̱ be' tö ye'
dalöieta̱' tai̱ë.
13 E' wösha̱ Abraham tö isué̱ tö
obeja wë'ñe e' mali̱tsé̱wa̱ idula' a̱
kal tsitsir chale a̱. Ie' tö iyiwak e'
klö'wé̱wa̱ jché ña'wé̱wa ilà skéie
Jehová dalöioie. 14 Ie' tö ká̱ e' kiè
méka̱ i' es: "Ì kiane se' ki̱ e' mera
Jehová tö." E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ se' tö
ichekeia̱: "Ì kiane se' ki̱, e' merdaë
se' a̱ Jehová ké̱bata a̱."
15-16 Jehová biyöchökwak bua'ie
e' tö Abraham skà kié ká̱ jaì a̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—Jehová tö iché: 'Buaë be' tö ye'
dalöieke, be' alà eköl ë̀, e' méttsa̱bö
ye' a̱. 17 E' kue̱ki̱ ye' e̱r buaë chöraë be'
a̱ tai̱ë. Be' aleripa alöwe̱raëyö tai̱ë we̱s
bëkwö tso' tai̱ë ká̱ jaì a̱ es, we̱s ttsa'wö
tso' tai̱ë dayë kkömik es. Ñies ie'pa e̱'

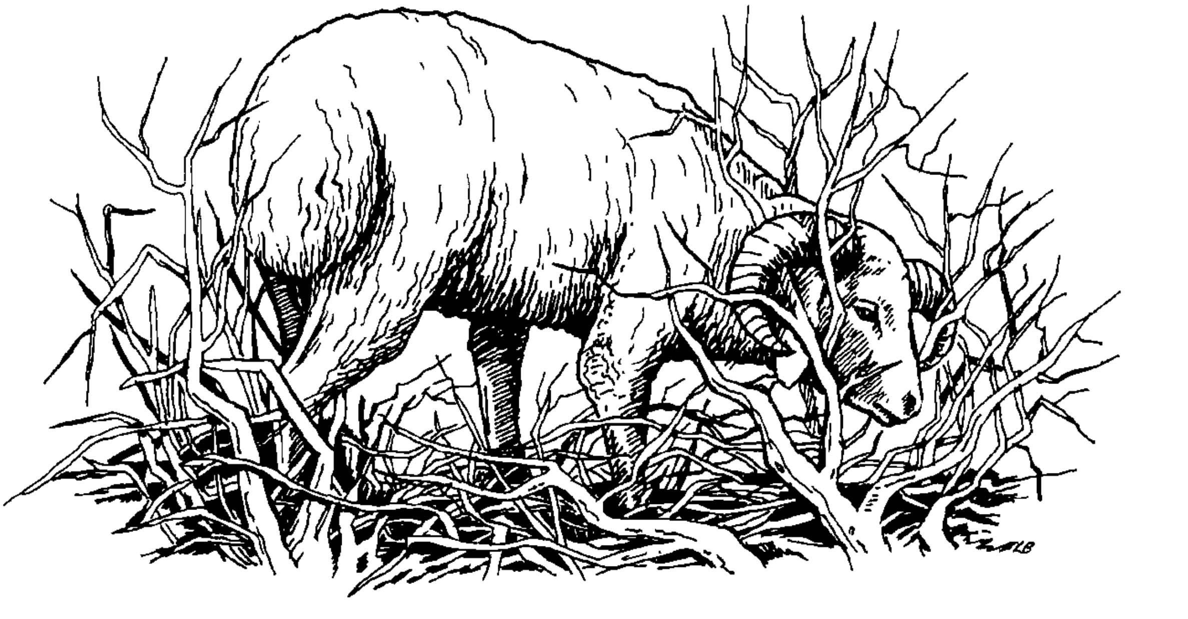

I' dör obeja wë'ñe mali̱tsè̱wa̱ idula' a̱. (Génesis 22.13)

alöraka̱ ibolökpa ki̱ ke̱kraë. 18Be' tö ye'
ttö̀ dalöié, e' kue̱ki̱ be' aleripa batamik
ye' e̱r buaë chöraë ká̱ ulitane wakpa a̱.'
19Eta̱ Abraham bite̱ane wé̱ ikanè
mésopa a̱té̱at ee̱ ta̱ imíyal se̱raa̱ ñita̱
dömine Beerseba wé̱ ie' se̱rke ee̱.

Nahor ala'r

20-23E' ukuöki̱ ta̱ biyö̀ debitu̱ Abra-
ham ki̱ tö ie' ël kiè Nahor, e' alaköl kiè
Milcá, e' ala'r de pàköl (8). E' alà ko'k
kiè Uz. Imale̱pa kiè dör Buz, Quemuel,
e' dör Aram yë́, Quésed, Hazó, Pi̱ldás,
Idlaf ena Betuel e' dör Rebeca yë́.
24Nahor alaköl skà tso' kiè Reumá,
e' ta̱ ie' ala'r kéka̱ tkël. E'pa kiè dör
Teba, Gáham, Tahas, ena Maacá.

Sara blënewa̱

23 1Mik Sara ki̱ duas tso' cien eyök
kí̱ dabom böyök ki̱ kul (127),
2eta̱ ie' blënewa̱ ká̱ kiè Quiriat-arbá a̱te̱
Canaán ee̱. Ñies ká̱ e' kiè Hebrón. Abra-
ham schöne e' i̱eitséitö sia̱rë. 3Ie' tkër
idëu̱tö nu o̱'mik e' e̱' kéka̱ ta̱ imía̱ ttök
hititawakpa ta̱, ta̱ ichéitö ie'pa a̱:
4—Eré ye' dör ká̱ kua̱'ki̱ wak
se̱rke a' shu̱a̱ e' è, erë ká̱ wataú̱ ña
pöie ye' dëu̱tö blowa̱.
5Ie'pa tö iiu̱té:
6—A këkëpa, be' we'ikè sa' tö, sa'
ttö̀ ttső. Sa' a̱ ta̱ be' dör këkëpa tai̱ë
e' se̱rke sa' shu̱a̱. E' kue̱ki̱ be' dëu̱tö
nu blő sa' pö bua'ie ese a̱. Sa' ulitane
kë̀ tö ichepa be' a̱ tö kë̀ iblar sa' pö a̱.
7Ie' e̱' duéka̱ ie'pa wörki̱ ta̱ ie'
e̱' tkéwa̱ kuchë ki̱ ie'pa dalöiök 8ta̱
ichéitö ie'pa a̱:
—Moki̱ a' ki̱ ikiane tö ye' dëu̱tö
nu blèwa̱yö í̱e̱ a' ká̱ a̱, e' ta̱ wëm kiè
Efrón dör Sóhar alà, e' a̱ ichő 9tö
ákuk tso' ie' ká̱ kkö̀ a̱ kiè Macpelá
e' wataú̱ttsa̱ ye' a̱ ye' yamipa pöie.
Ye' tö ipatuè̱mi ie' a̱ ko̱s ituè̱ ekkë.
Es ákuk e' a̱te̱ ye' ulà a̱ a' shu̱a̱.
10Eta̱ Efrón dör hititawak e' tkër-
ñak ie'pa shu̱a̱, e' tö Abraham iu̱té
darërë a̱s iyamipa ena ko̱s daparke
ká̱ e' wékkö a̱ e'pa tö ittö̀ ttsö̀. Ie'
tö iché Abraham a̱:
11—A këkëpa, kë̀ ye' tö ákuk
watue̱pa be' a̱. Ká̱ e' ñie̱s ákuk tso'
ia̱, e' kakmekeyö be' a̱ ë́. Ye' yamipa
ko̱s tso' í̱e̱ e'pa tö ye' ttö̀ ttsé tö ká̱ e'
kakméyö be' a̱. Be' dëu̱tö nu blő ee̱.
12Erë Abraham e̱' tkéwa̱ne kuchë
ki̱ ká̱ e' wakpa wörki̱ 13ta̱ ichéitö ie'
a̱ sulitane wörki̱:
—Ye' ttö̀ ttső. Be' pablèyö tö ká̱
e' ské klö'ú̱ ye' ulà a̱. E' ukuöki̱ ye'
dëu̱tö nu blekewa̱yö.
14Ie' tö iiu̱té:
15—A këkëpa, ye' ttö̀ ttső. Ká̱ e'
ské dör inuköl wömule̱ döka̱ cien
tkëyök (400), erë inuköl ekkë è, kè
e' ki̱ se' tkinuk. Be' dëu̱tö nu blő ee̱.
16Eta̱ ko̱s ie' tö ká̱ ské ché imale̱pa
wörki̱ e' mène buaë Abraham a̱,
ekkë patue̱ttsa̱itö.* 17-18Es Efrón ká̱
tso' Macpelá a̱te̱ Mamré diwö tskir-
ke e' ëka̱ e' de Abraham ulà a̱ iákuk
ta̱ ena kal tso' ko̱s iki̱ e' ta̱. Hitita-
wak ena sulitane dami ká̱ e' wékkö a̱
e'pa ko̱s dör ká̱ to̱ne e' ttekölpa.
19E' ukuöki̱ ta̱, Abraham tö
idëu̱tö nu bléwa̱ ákuk tue̱ítö

*23.16 Es ie'pa wöblar íyi watau̱k ñì a̱. Erë́ Efrón tö iché tö ká̱ e' kakméitö Abraham a̱ erë e' kè̀ yëne. Ñies e' a̱ne Abraham é̱na, e' kue̱ki̱ ie' tö Efrón patue̱ bèrë ko̱s Efrón ie' a̱ iché ekkë.

Macpelá ee̱. Ká̱ e' ate̱ Mamré ate̱
Canaán e' o̱'mik tsi̱net (Mamré kiè
ñies Hebrón). 20Ká̱ e' watué̱ttsa̱ ie'
a̱ hititawak tö. Es ká̱ e' ena ákuk e'
de Abraham ulà a̱ iyamipa pöie.

Abraham tö alaköl yulök patké Isaac a̱

24 1Abraham dewa̱
këkëpalaie. Ie' a̱ Jehová e̱r
buaë ché íyi ulitane wa. 2Ká̱ et ta̱
ie' tö ikanè méso kibi kié. E' dör ie'
íyi ko̱s e' kue̱blu. Ie' tö iché ia̱:
—Be' ulà múwa̱ ye' tu' diki̱a̱ iwà
kkachoie tö moki̱ ì kiekeyö be' a̱ e'
wawe̱raëbö. 3Jehová dör ká̱ jaì ena
ká̱ i' e' Këköl e' wörki̱ be' ttè mú ye'
a̱ moki̱ë tö ye' alà kë̀ kar se̱nukwa̱
Canaán íe̱ se' se̱rke e' alékölpa ta̱.
4Be' yú ká̱ wé̱ ye' manét ee̱, eta̱ ee̱
alaköl yulö́ eköl ye' yamipa shu̱a̱
se̱nukwa̱ ye' alà ta̱.
5Ie' tö iiu̱té:
—Dö' alaköl kë̀ bitu̱ ye' ta̱, e' ta̱
¿we̱s ye' iwè̱mi? ¿Buaë idir be' a̱ tö
be' alà mi' ye' wa̱ dö̀ wé̱ be' manét
ee̱?
6Ie' iiu̱té:
—¡Au, kë̀ ye' alà tsa̱rmi ee̱!
7Jehová dör ká̱ jaì Këköl, e' tö ye'
yë'ttsa̱ ye' yë́ u a̱ ena ye' yamipa
ká̱ a̱. Ie' tö ittè me' ye' a̱ tö ká̱
i' meraëitö ye' aleripa a̱. Ie' tö
ibiyöchökwak patkeraë be' ki̱muk
alaköl tsu̱kbitu̱ ye' yàkie. 8Alaköl kë̀
shkak be' ta̱, e' ta̱ kë̀ be' tkinuk. Kë̀
be' kàne iskà yulök. Erë kë̀ ye' alà
tsa̱rmi ee̱.
9Eta̱ ikanè méso ulà méwa̱ ie' tu'
diki̱a̱ ta̱ ittè mé ia̱ tö iwe̱raë we̱s
iu̱k patkéitö es. 10E' ukuöki̱ ta̱ ie'
tö iwökir íyi ko̱s bua'bua, ese shté
tsè̱mi kakmè. Ekkë ko̱s payuéitö
iyiwak kiè kameio e' ki̱ döka̱ dabop.
Eta̱ ie' mía̱ iyiwak wëttsë tkörö
Nahor ate̱ Mesopotamia ee̱. 11Mik
ie' demi tsi̱net Nahor, eta̱ ká̱ tuir-
ketke. Diwö ekkë ta̱ ká̱ e' alékölpa
mi'ke di' tsu̱k. E' wösha̱ ta̱ ie' de
di' tum biule e' kkömik ta̱ ikameio
kéitö e̱' tulökse̱r e̱nuk ee̱. 12Eta̱
ie' tö iché Skëköl a̱: "A Jehová, be'
dör ye' wökir Abraham e' Këköl.
Ye' ki̱mú i̱'ñe ñies e̱r buaë chö́ ye'
wökir a̱. 13Íe̱ di' tum biule o̱'mik
ye' e̱' tsu̱kea̱t bërbër ë̀ ká̱ i' busipa
tso' di' tsu̱k e' dalewa. 14Ka̱wö mú
ña tö wé̱ne ë́k a̱ ye' iché: 'Be' kakö'
ö́wa ye' a̱ di' kakmú yè', a̱s e' tö
ye' iu̱tö̀: 'Be' di' yö́ ñies be' kameio
a̱ ikakmekeyö.' Es ye' é̱na ia̱ne tö
e' ë́k shu̱shté be' tö Isaac a̱ alakö-
lie. Es ye' wa̱ ijche̱rmi tö be' e̱r bua'
ché ye' wökir a̱."
15Eta̱ ka̱m ì chekeitö e' o̱r, eta̱ ie'
isué̱ alaköl datse̱ eköl kakö' bune
kuli' ki̱ di' tso̱ie. E' dör Rebe-
ca, ie' dör wëm kiè Betuel e' alà
busi. Betuel mì dör Milcá ena iyé
dör Nahor. Nahor dör Abraham
ël. 16Rebeca dör busi buaala ka̱m
ise̱r wëm ta̱. Ie' mía̱ döttsa̱ di' tum
biule e' a̱ ikakö' wà iök. 17Mik
imítke eta̱ Abraham kanè méso
tu̱nemi itöki̱ ta̱ iché ia̱:
—Be' we'ikèyö, di' dami be' wa̱ e'
kakmú ña yè.
18Ie' tö iiu̱té,
—A këkëpa, be' di' yö́.
E' bet ie' kakö' éwa klö'wé̱wa̱ ulà
a̱ ta̱ di' méitö ia̱ yè. 19Mik ie' di'yé
o̱ne ta̱ Rebeca tö iché ia̱:
—Ye' mí di' tsu̱k ñies mè be'
kameio a̱.

I' dör di' tum biule ese. (Génesis 24.11)

20Bet ikakö' wà ka'wẹitö wẹ
iyiwak di'yöke e' a̱ ta̱ imí di' kí̱ tsu̱k
iyiwak a̱. Es iwẹitö kameio ulitane
a̱. 21E' dalewa Abraham kanè méso
tso' isa̱u̱k bèrë, wà dör tö ie' ki̱ ikiane
jche̱nowa̱ yësyësë tö Jehová tö
ie' ki̱mé ì dalërmik ie' shkö̀ e' wa
a̱s idöttsa̱ buaë ö au. 22Mik kameio
di'yé o̱ne, eta̱ ie' tö ula'tsio sù̱ e̱s dör
gramo teröl ese tkéwa̱ busi yik a̱.
Ñies ulaio méitö böt, e' e̱s dör cien
gramos tsa̱ta̱. 23Eta̱ ie' tö iché ia̱:

—Be' we'ikèyö, ichő ña ¿Yi alà
busi be' dör? ¿Ye' chòmi i̱'ñe nañewe
be' yé̋ u a̱ kapökrö ye' kanè
mésopa ta̱?

24Ie' iiu̱té:

—Ye' dör Betuel alà busi, e' dör
Milcá ena Nahor alà wëm. 25Sa' u
a̱ a' chòmi. Ñies a' kameio a̱ chkè
tso'.

26Eta̱ Abraham kanè méso e̱'
tkéwa̱ kuchë ki̱ Jehová dalöiök
27ta̱ ichéitö: "Jehová dör ye' wökir
Abraham e' Këköl. E' ki̱kökka̱ ye'
tso'. Ke̱kraë ie' tö ye' wökir Abraham
ki̱meke buaë. Ke̱kraë ie' e̱r
buaë chöke ye' wökir a̱. Ie' wa̱ ye'
debitu̱ buaë ñala̱ ki̱ dö̀ íe̱ ye' wökir
yamipa u a̱. E' kue̱ki̱ iki̱kèka̱yö."

28Rebeca tu̱nemi shka̱la̱la̱ë imì
u a̱ ì ko̱s tka ie' ta̱ e' pakök. 29-30Ie'

akë kiè Labán, e' tö ula'tsio sué̱
ena ulaio sué̱ ikutà ulà a̱. Ñies ì
ché Abraham kanè méso tö e' tté
ttséitö. E' kue̱ki̱ ie' bite̱a̱ iñale̱tsu̱k
di' tum biule a̱. Ie' de Abraham
kanè méso ska' e' tso'ia̱ ikameio ta̱
di' tum biule ska'. 31 Eta̱ Labán tö
iché ia̱:
—Jehová tso' be' ta̱ buaë.
¡Mishka ye' ska'! ¿We̱s be' e̱'
tsu̱keat u'rki̱? Ye' u kanewé̱tke be' a̱
ñies kameio a̱.
32 Es Abraham kanè méso bite̱a̱
ie' ta̱. Ee̱ ie' tö dalì tso' kameio
ki̱ e' éwa ta̱ itiéitö. E' ukuöki̱ ta̱ ie'
wa̱ di' debitu̱ Abraham kanè méso a̱
ena iwapiepa a̱ klö̀ skuoie.
33 Mik ie'pa tö itié, eta̱ Abraham
kanè méso tö iché:
—Kë̀ ye' chkö̀pa ka̱m ye' tö iö́k
ye' debitu̱ e' wà pakö̀ a' a̱ eta̱.
Labán tö iiu̱té:
—E̱'ma ichö́. ¿Ì dör iwà?
34 Ie' tö iché:
—Ye' dör Abraham kanè méso.
35 Jehová tö iki̱mé tai̱ë. Ie' tö
iblu'wé̱ tai̱ë. Obeja, baka, orochka,
inukölchka, kanè mésopa wëpa
ena alakölpa, kameio ena burro,
e' ko̱s méitö ia̱ tai̱ë. 36 Ñies ilaköl
Sara e' tö alà mé ia̱ eköl wák wëm
ikënewa̱tke eta̱. Ì ko̱s tso' ye' wökir
wa̱ e' méitö ilà a̱. 37 Ie' tö ye' ké ttè
muk ie' a̱. Ye' a̱ ichéitö: 'Ye' alà kë̀
kar se̱nukwa̱ Canaán wé̱ ye' se̱rke
e' alékölpa ta̱. 38 Be' yú wé̱ ye' yë́pa
tso' ee̱ ta̱ alaköl yulö́ eköl ye' yàkie
ye' ditséwö shu̱a̱.' 39 Ye' tö iiu̱té: 'A
ye' wökir Abraham, ¿dö' alaköl
kë̀ bitu̱ ye' ta̱?' 40 Ie' tö ye' iu̱té:
'Ke̱kraë ye' se̱rke buaë Jehová wöa̱,
e' kue̱ki̱ ie' tö ibiyöchökwak patke-
raë be' ta̱ a̱s be' ka̱wö tkö̀ buaë ñala̱
ki̱, ñies a̱s alaköl kù̱bö ye' yàkie ye'
yamipa ye' yë́ wa e'pa shu̱a̱. 41 Erë
ye' yamipa kë̀ é̱na ilà busi patkak
be' ta̱, e' ta̱ kë̀ be' tkinuk. Kë̀ ì tté
ta̱'ia̱ be' ki̱.'
42-44 "E' kue̱ki̱ ye' debitu̱ i̱'ñe di'
tum biule ska'. Ee̱ ye' tö ikié Jeho-
vá dör ye' wökir Abraham e' Këköl
e' a̱: 'tö moki̱ be' ye' ki̱meke alaköl
yulök ye' wökir Abraham yàkie,
e' ta̱ a̱s e' bitu̱ ye' ska' íe̱ di' tum
biule ska'. Mik ye' tö ie' a̱ di' kak
kié, eta̱ a̱s imùitö ye' a̱ ena ichö̀itö:
Ñies ye' tö be' kameio a̱ ikakmeke.
Es ye' isuè̱mi tö alaköl e' shu̱shté
be' tö ye' wökir yàkie.' 45 Mik e'
chekeyö e' e̱rketke, eta̱ ye' isué̱ tö
Rebeca datse̱ ikakö' bune ikuli' ki̱.
46 Mik ie' di' yinetke eta̱ ye' tö ie'
a̱ iché: 'Be' we'ikèyö, di' dami be'
wa̱ e' kakmú ña yè.' E' bet ikakö'
éwaitö ta̱ ichéitö: 'Be' di' yö́. Ñies
imekeyö be' kameio a̱.' Ie' ye' a̱ di'
mé ñies ye' kameio a̱. 47 E' ukuöki̱
ta̱ ye' tö ie' a̱ ichaké: '¿Yi alà busi
be' dör?' Ie' iiu̱té: 'Ye' dör Betuel
alà busi e' dör Nahor ena Milcá
alà.' Eta̱ ula'tsio sù̱ e' tkéwa̱yö iyik
a̱ ena ulaio tkéwa̱yö böt iulà a̱. 48 E'
ukuöki̱ ta̱ ye' e̱' tkéwa̱ kuchë ki̱ ta̱
Jehová dalöiéyö. Ie' dör ye' wökir
Abraham e' Këköl e' ki̱kéka̱yö. Ie'
wa̱ ye' debitu̱ buaë yësyësë busi
shu̱kititö ye' wökir yamipa shu̱a̱ ilà
a̱ e' ska'. 49 Es ¿a' e̱r buaë chöke
ye' wökir a̱? ¿A' e̱' chöke iki̱muk
e̱r bua' wa? Ichö́ ña i' ta̱ yësyësë
i̱ma a' tö ichè, es ye' é̱na ia̱rmi tö ì
wè̱miyö."
50 Eta̱ Labán ena Betuel e'pa tö
iiu̱té:

—E̱'ma i' ko̱s debitu̱ Jehová ttö̀
wa̱. E' kue̱ki̱ kë̀ we̱s sa' a̱ ì o̱nuk.
Kë̀ sa' a̱ ì yënuk yës. 51 I' Rebeca.
Itsú̱mi be' wökir a̱ se̱nukwa̱ ilà ta̱
we̱s Jehová ki̱ ikiane es.
52 Mik Abraham kanè méso tö
ttè e' ttsé, eta̱ ie' e̱' tkéwa̱ kuchë
ki̱ iwötsa̱ méwa̱ íyök ki̱ Jehová
dalöiök. 53 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö íyi
yöule orochka wa ena inukölchka
wa ñies datsi' bua'bua e' tai̱ë yélur
méitö Rebeca a̱. Ñies ie' tö ikakmé
Rebeca akë a̱ ena imì a̱. 54 E' ukuö-
ki̱ ta̱ ie' ena iwapiepa chké di'yé
ta̱ ikapere ee̱. Bule es ta̱ iti̱'nerak ta̱
Abraham kanè méso tö iché:

—Ye' mía̱ne ye' wökir ska'.

55 Erë Rebeca akë ena imì e'pa tö
iché ia̱:

—Rebeca kë̀ tsa̱rmi bet. Ka̱wö mú
ie' a̱ a̱s ie' e̱' tsù̱at sa' ta̱ ká̱ dabop,
e' wa wë' be' wa̱ imi'mi.

56 Erë ie' tö iché ie'pa a̱:

—Kë̀ ye' wöklö'u̱kia̱ a' tö. Jehová
tö ye' ki̱mé a̱s ì ko̱s döttsa̱ buaë ye'
a̱. E' kue̱ki̱ ye' ö́mi ye' wökir u a̱.

57 Ie'pa tö iiu̱té:

—Sa' mí Rebeca kiök chakè ¿i̱ma
ichèmiitö?

58 Eta̱ Rebeca kiérakitö ta̱ ichaké-
rakitö ia̱:

—A Rebeca ¿be' shkak wëm i' ta̱?

Ie' tö iiu̱té:

—Tö́.

59 Es ie'pa tö Rebeca ena alaköl tso'
ie' kkö'nuk ke̱kraë e'pa a̱ ka̱wö mé a̱s
imi'rak. Ñies Abraham kanè méso ena
iwapiepa ko̱s e'pa a̱ ka̱wö mérakitö
a̱s imi'rak. 60 Ie'pa mitke ta̱ Rebeca
yamipa e̱r buaë ché ie' a̱ ttè i' wa:

“A sa' yami,
A̱s be' alör tai̱ë shu̱te̱ë.
A̱s be' aleripa e̱' alö̀ka̱
ibolökpa ko̱s ki̱.”

61 Eta̱ Rebeca ena ikanè mésopa
e̱' tuléka̱ ie'pa kameio ki̱ ta̱ imíyal
Abraham kanè méso itöki̱.
62 E' ké̱wö ska' ta̱ Isaac se̱rke
Négueb wé̱ di' tum biule tso' kiè
“Skëköl tso' e' tö ye' sue̱ke” ee̱,
e' dene iyë́ ska'. 63 Tsá̱li̱ ta̱ Isaac
e̱' yéttsa̱ shkök ka̱bikeitsörami.
E' wösha̱ ta̱ ie' isué̱ tö kameio
datse̱ tseë. 64 E' wösha̱ Rebeca tö
ie' sué̱ ñies ta̱ ie' e̱' éwa kameio ki̱.
65 Rebeca tö ichaké Abraham kanè
méso a̱:

—¿Wëm doa̱ wì̱ se' kke̱, e' dör yi?

Ie' iiu̱té:

—E' dör ye' wökir Isaac.

Eta̱ Rebeca wö pabakéwa̱
datsi'tak wa.

66 Abraham kanè méso tö ì ko̱s
tka ie' ta̱ e' paké Isaac a̱. 67 E' ukuöki̱
ta̱ Rebeca mítse̱r Isaac wa̱ imì Sara
blënewa̱ e' u a̱. Es Isaac se̱néwa̱ ie'
ta̱. Isaac é̱na Rebeca dalër tai̱ë, es ie'
e̱r pabléne imì blënewa̱ e' kue̱ki̱.

Abraham ena Queturá e'pa aleripa

25 1 Abraham alaköl ské
tsé̱wa̱ kiè Queturá. 2 Ie'
ala'r kéka̱ Abraham ta̱ wëpa döka̱
teröl. E'pa kiè dör Zimrán, Jocsán,
Medán, Madián, Isbac ena Súah.
3 Jocsán dör Sebá ena Dedán, e'pa
yë́. Dedán aleripa e' ditséwö döka̱
mañal kiè asurwak, letuswak ena
leumwak. 4 Madián ala'r wëpa kiè
Efá, Éfer, Hanoc, Abidá ena Eldaá.
E'pa ko̱s dör Queturá aleripa.

5-6 Ì ko̱s tso' Abraham wa̱ e' a̱te̱
Isaac ulà a̱. Erë ka̱m Abraham
duö̀wa̱, e' yöki̱ ie' tö íyi kakmé
ilakölpa male̱pa ala'r a̱. Ie'pa
patkémiitö se̱nuk ká̱ bánet a̱te̱
diwö tskirke e' ëka̱ ka̱mië a̱s kë̀
iku̱'rak Isaac ska' tsi̱net.

Abraham blënewa̱

7 Abraham se̱ne' duas cien eyök
kí̱ dabom kulyök kí̱ ske̱l (175) se̱ra̱a̱
8 eta̱ iblënewa̱ buaë ikënewa̱tke kë̀
weine sia̱rë. Es ie' michoë idëu̱töpa
itöki̱. 9-10 Ila'r Isaac ena Ismael e'pa
tö inú blé ilaköl Sara pö e' o̱'mik
ákuk kiè Macpelá ee̱. Ákuk e' a̱te̱
Mamré diwö tskirke e' wa. Ká̱ e'
bak hititawak kiè Efrón dör Sóhar
alà e' ulà a̱. Ká̱ e' wato̱'ttsa̱ hiti-
tawak tö Abraham a̱. 11 Abraham
blënewa̱, e' ukuöki̱ ta̱ Skëköl e̱r
buaë ché Isaac a̱. Ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
tsi̱net di' tum biule kiè “Skëköl tso',
e' ye' sue̱ke” ee̱.

Ismael ala'r

12 Ismael dör Abraham alà Agar
ta̱. Agar dör Abraham alaköl Sara,
e' kanè méso e' dör egiptowak.
Ikkë dör Ismael ala'r e'pa kiè 13 we̱s
iku̱nerak es: Nebaiot, e' dör ilà tsá̱.
E' itöki̱ Quedar, Adbeel, Mibsam,
14 Mismá, Dumá, Masá, 15 Hadar,
Temá, Jetur, Nafis ena ibata kiè
Quedmá. 16 E'pa ko̱s dör Ismael
ala'r döka̱ dabom eyök ki̱ böl (12).
Ie'pa ká̱ kiérak iwákpa kiè wa.
Ie'pa ko̱s dör iwakpa ká̱ wökirpa.
17 Ismael ki̱ duas de cien eyök
kí̱ dabom mañayök kí̱ kul (137) ta̱
iblënewa̱. Es ie' michoë idëu̱töpa
itöki̱. 18 Ie' aleripa mía̱ se̱nuk
Havilá ena Sur e' shu̱sha̱. Ká̱ e'
a̱te̱ Egipto wösha̱ë Asiria ñalé̱ kke̱.
Ie'pa se̱rke ee̱ bánet Abraham aleri-
pa male̱pa yöki̱.

Jacob ena Esaú ku̱ne

19 Ttè i' dör Isaac dör Abra-
ham alà, e' pakè. 20 Isaac ki̱ duas
de dabom tkëyök (40) ta̱ ise̱néwa̱
Rebeca ta̱. Rebeca dör Betuel e' alà
busi ena Labán kutà. Ie'pa dör ara-
meowak se̱rke ká̱ kiè Padán-aram
ee̱. 21 Rebeca kë̀ dö̀ alàë. E' kue̱ki̱
Isaac tö Jehová a̱ ikié a̱s Rebeca dö̀
alàë. Jehová tö ittö̀ ttsé ta̱ Rebe-
ca duneka̱ e' wakpa dör klö̀. 22 Erë
klöpa ñippöke tai̱ë ie' shu̱a̱. E' kue̱ki̱
ie' ibikeitsé: “Ye' weirke i' es, e̱'ma
¿ió̱k ye' se̱rmiia̱?” E' kue̱ki̱ ie' mía̱
iwà chakök Jehová a̱. 23 E' tö ie' a̱
iché:

“Be' shu̱a̱ ala'r tso' böl.
Mik ie'pa de këchke, eta̱ ikibi
ë́k döraë itsirla kanè mésoie.
Ie'pa aleripa döraë ká̱ böt ñì
bolökpa ese wakpa.
Itsirla aleripa döraë diché
kibiie ikibi aleripa tsa̱ta̱.
E' kue̱ki̱ ie'pa ñippémitke ka̱m
iku̱r e' yöki̱.”

24 Rebeca ké̱wö de, eta̱ klöpa
ku̱ne wëpa. 25 Ike̱we ë́k ku̱ne e' tsà̱
dör mashmash ipàkö shamamaë. Ie'
kiè méka̱itö Esaú.* 26 Alà tsá̱ ku̱ne e'
klöulewa̱ iël tsirla wa̱ iklö kaniñak
a̱ iulà et wa. E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö

*25.25 *Esaú:* Esaú kiè ñies Seír. Hebreoie Seír wà kiane chè *pakö̀.* Génesis 36.8 sa̱ú.

Jacob.* Mik Rebeca klöpa kune eta
Isaac ki duas tso' dabom teryök (60).

Iyé wa ì tso' mekeat Esaú a e' kéwö watuéttsaitö

27Klöpa kibinetke. Esaú dör
yëria poë. Ie' wöbatsö sulu yëble
wa. Erë iël Jacob, e' kè dör es. Ie'
serke bèrë. Ie' wöbatsö senuk u
a è. 28Iyiwak kañiru tteke Esaú
tö e' chkà wa Isaac wöbatsö suluë.
E' kueki Isaac ki Esaú kiar kibiie
Jacob tsata. Erë Rebeca ki Jacob
kiar kibiie Esaú tsata.
29Ká et ta Jacob tso' ulök. E'
dalewa Esaú debitu shtrinewa taië
datse kañika. 30Ie' iché Jacob a:
—Be' we'ikèyö, ì alé be' tö mat
se kakmú ye' a ñè. Sulu ye' dué bli
wa. E' kueki Esaú kiè Edom* ñies.
31Jacob tö iiuté:
—Keweie ì mekeat se' yé tö be'
a be' dör ilà kibi e' kueki, e' kéwö
múttsa ye' a chkö i' skéie.
32Esaú tö iché:
—Ye' tteke bli tö dö' e' tö ye'
ttèwa, e' ta ì mekeat se' yé tö ye' a
¿iie bua' e' dör ye' a?
33Jacob tö ikí ché ia:
—I' ta be' ttè mú ye' a tö moki be'
tö ye' a imeke.
Eta Esaú tö ittè mé Jacob a
yësyësë Skëköl wöa. Es ì mekeat iyé
tö ie' a, e' kéwö méttsaitö Jacob a.
34Jacob tö chkö mé ia pan ta. Mik
Esaú chké one di' yé one, ta ie' e'
kéka ta imía. Ie' dör ilà kibi e' ulà a
íyi bua' kéwö tso', e' kè ki ie' tkine
yës.

Isaac mía Guerar

26 1E' kéwö ska' ta ketba ane
taië ká e' kos ki wes ibak
Abraham kéwö ska' ta es. E' kueki
Isaac mía Guerar wé filisteowak blú
serke kiè Abimélec ee. 2Ee Jehová
e' kkaché ie' a ta ichéitö ia: "Kè be'
minuk Egipto. Be' e' tsúat wé ye' be'
a iché ee. 3Be' senúia ká i' ki. Ye' tso'
be' ta. Ye' er buaë chöraë be' a. Ká i'
kos meraëyö be' a ñies be' aleripa
a. Es ye' ttè muke be' a wes kewe
ime'yö be' yé Abraham a es. 4Be' ale-
ripa alöweraëyö taië wes bëkwö tso'
taië es. Ká i' kos merayö be' aleripa a.
Ñies ie'pa batamik ye' er buaë chö-
raë ká ulitane wakpa a. 5Abraham tö
ye' ttè kos e' iutë' buaë. Ttè mé ye' tö
ie' a e' kos blë' buaë ie' tö e' kueki ye'
tö ttè buaë e' meke be' a ñies."
6Isaac e' tséat senuk Guerar. 7Ká
e' wakpa tö Isaac a ichaké: "¿Rebe-
ca dör be' yaie?" Erë ie' suane
ichök: "Ie' dör ye' alaköl." E' kueki
ie' iché: "Ie' dör ye' kutà." Ie' tö ibi-
keitsé tö ká e' wëpa tö ie' ttèwami
ilaköl buaala kueki.
8Isaac ki ká de taië ee. Ká et ta,
ká e' blú kiè Abimélec, e' tö isué
ukkö tsitsir a tö Isaac tso' ilaköl
Rebeca peñuk. 9Bet itsuk patkémii-
tö ta ichéitö ia:
—¿Moki tö alaköl se dör be' ala-
köl? ¿Ì kueki be' tö iyë' kuaë tö ie'
dör be' kutà?
Isaac tö iiuté:
—Ye' ibikeitsé tö isalema a' ye'
ttèwami ie' kueki.

---

*25.26 *Jacob:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *s'klö kaniñak.*

*25.30 *Edom:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *mat.*

10Erë Abimélec tö iché ia̱:
—¿Ì kue̱ki̱ i' wamblébö sa' ta̱?
Tsir eta̱ wëm we̱le se̱néwa̱ ie' ta̱, e'
ta̱ iekkë ta̱ be' tö sa' ké ì sulu wam-
blök Skëköl wöa̱.
11Abimélec tö iché sulitane a̱:
—A' isie tö Isaac tsiriwé̱ ö ilaköl
tsiriwé̱, e' ta̱ e' tterawa̱.
12Duas e' wa Isaac tö dalì kua-
tké, wà wöne buaë, Jehová e̱r
buaë ché ie' a̱ e' kue̱ki̱. 13Ie' de íyi
blú tai̱ë. Tai̱ë íyi tso' ie' wa̱. 14Ie'
wa̱ obeja ena baka tso' tai̱ë. Ñies
kanè mésopa tso' tai̱ë ie' wa̱. E'
kue̱ki̱ filisteowak e̱r ttsë'r suluë ie'
ki̱. 15E' kue̱ki̱ ie'pa tö di' tum bi'
iyë́ Abraham e' kanè mésopa tö, e'
ko̱s wötéwa̱ íyök wa. 16Bata ekkë ta̱
Abimélec tö iché Isaac a̱:
—Be' yöne íyi blu' tai̱ë sa' tsa̱ta̱, e'
kue̱ki̱ ¡be' yúshka!
17Eta̱ Isaac mía̱ se̱nuk Guerar
ka̱kkue ki̱. 18Ee̱ di' tum bi' iyë́ tö, e'
wötë'wa̱ filisteowak tö iyë́ blënewa̱
ukuöki̱ ta̱, e' ko̱s biéneitö ta̱ ikiè
méka̱itö we̱s iyë́ tö ime'ka̱ es. 19Ká̱
et ta̱ ie' kanè mésopa tso' di' tum
biök ká̱ e' ki̱, eta̱ ie'pa tö di' tum
a̱ di' tuökeka̱ tai̱ë ese kué̱ et. 20Erë
ká̱ e' obeja kkö'nukwakpa debitu̱
ñippök Isaac obeja kkö'nukwakpa
ta̱. Ie'pa tö iché tö di' tum e' dör
ie'pa icha. E' kue̱ki̱ Isaac tö di' tum
biule e' kiè méka̱ "Ñippök." 21E'
ukuöki̱ ta̱ Isaac kanè mésopa di'
tum skà bié et, e' ki̱ iskà ñippé-
rak. E' kue̱ki̱ di' tum biule e' kiè
méka̱itö "Se' ñì bolök."
22Ie' mía̱ ka̱mië ká̱ e' ki̱, ee̱ di'
tum skà biéitö et. E' kë̀ ki̱ iñi bune-
rak. Ie' iché: "I̱'ñe ta̱ Jehová tö
ká̱ bua' mé se' a̱ wë' ta̱ se' se̱rdaë
buaë." E' kue̱ki̱ ká̱ e' kiè méka̱itö
"Ká̱ tso' tai̱ë se' a̱."
23E' ukuöki̱ ta̱ ie' mía̱ Beerseba.
24E' nañewe Jehová de ie' ska' ta̱
ichéitö ia̱:

"Ye' dör be' yë́ Abraham e'
Këköl.
Ye' tso' be' ta̱, e' kue̱ki̱ kë̀ be'
suanuk.
Abraham dör ye' kanè méso e'
dalërmik ye' e̱r buaë chöraë
be' a̱,
ñies be' aleripa alöwe̱raëyö
tai̱ë."

25Ee̱ Isaac tö ák katató et ka̱'ie
iyiwak jchoie Jehová dalöioie. Ee̱
ie' se̱né ta̱ ikanè mésopa tö di' tum
bié et ee̱.

Isaac ena Abimélec ka̱wö mé ñì a̱

26Ká̱ et ta̱, Abimélec datse̱ Gue-
rar debitu̱ ttök Isaac ta̱. Iyamipa
debitu̱ böl ie' ta̱. Eköl kiè Ahuzat.
Iëköl kiè Ficol. E' dör Abimélec
ñippökwakpa wökir. 27Isaac tö
iché ia̱:
—A' éna ye' a̱r suluë. A' ye'
yö'shkar a' ká̱ ki̱. Eta̱ ¿iók a' do ye'
ska'?
28Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' isué̱ tö Jehová tso' be' ta̱.
E' kue̱ki̱ sa' bite̱a̱ be' a̱ ichök tö
ka̱wö mùwa̱sö ñita̱. 29Sa' kë̀ wa̱
be' tsirio̱ule ì wa. Ke̱kraë sa' tö be'
ki̱mé. Mik be' manetwa̱, eta̱ sa' kë̀
wa̱ ì tté ku̱' a' ki̱. I̱'ñe ta̱ iwënewa̱
tö be' a̱ Jehová e̱r buaë chöke tai̱ë.
E' kue̱ki̱ be' ttè mú sa' a̱ tö be' kë̀
tö ì sulu wamblepa sa' ki̱.

30Eta̱ Isaac tö ka̱wö buaë tkö'wé̱
ie'pa ta̱, chkè wa di'yè wa. 31Bule
es bla'mi ta̱ ie'pa tö ika̱wö mé ñì a̱
tö kë̀ ñippöia̱rak. E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa
e̱' chéa̱t ñì a̱ e̱r bua' wa.

32E' diwö shà̱ ta̱ Isaac kanè
mésopa tso' di' biök, e'pa wa̱ ibiyö́
de tö sa' di' kué̱. 33Ie' tö di' e' kiè
méka̱ Sebá.* E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ ká̱ e'
kièia̱ Beerseba.

34Mik Esaú ki̱ duas de dabom
tkëyök (40), eta̱ ie' se̱néwa̱ alaköl-
pa böl ta̱. Eköl kiè Judit e' yë́ kiè
Beerí, e' dör hititawak. Iëköl kiè
Basemat e' yë́ kiè Elón, e' dör hiti-
tawak ñies. 35Alakölpa böl e'pa tö
Isaac ena Rebeca e̱riawé̱ka̱ tsiri-
wé̱ka̱ tai̱ë.

Isaac e̱r buaë ché
Jacob ena Esaú a̱

27 1Isaac dewa̱ këkëpalatke.
Ie' kë̀ wöbla wawëria̱. Ká̱
et ta̱ ilà kibi Esaú e' kiéitö ta̱ ichéi-
tö ia̱:

—¡A alà!

Esaú tö iiu̱té:

—A yë́wö, ¿ì?

2Eta̱ Isaac iché ia̱:

—Be' tö isué̱ tö ye' kënewa̱tke dö'
we̱kkë alè ta̱ ye' duö̀wa̱. 3E' kue̱ki̱
ye' ki̱ ikiane tö be' kuaböt klö'ú̱ ta̱
be' yú ye' a̱ yëblök. 4Eta̱ iwakaneú̱
ña buaë we̱s ye' wöbatsö iwa es, ta̱
itsú̱bitu̱ ña katè. E' wa ye' e̱r buaë
chöke be' a̱ ka̱m ye' duö̀wa̱ e' yöki̱.

5Erë Isaac ttöke Esaú ta̱ e' ttsé
Rebeca tö. E' kue̱ki̱ mik Esaú mía̱
yëblök kañika̱ 6eta̱ bet ie' tö iché
Jacob a̱:

—A alà, ye' ttö̀ ttsö́. Ye' tö be' yë́
ttsé ttök be' ël Esaú ta̱, ta̱ iché ia̱:
7"Be' yú yëblök, e' wakaneú̱ ña
buaë ta̱ itsú̱bitu̱ ña katè. E' ukuöki̱
ta̱ ye' tö be' a̱ íyi ko̱s bua' e' ké̱wö
mekeyö be' a̱ Jehová wörki̱ ka̱m
ye' duö̀wa̱ e' yöki̱." 8E' kue̱ki̱ ye'
ttö̀ ttsö́ buaë. 9Be' yú chibo pupu-
la bua'bua ese tsú̱bitu̱ ña bötö
ta̱ ikanewe̱keyö buaë we̱s be' yë́
wöbatsö iwa es. 10E' ukuöki̱ ta̱ be'
tö chkè tsú̱mi be' yë́ a̱ a̱s iñuitö. Es
íyi ko̱s e' ké̱wö a̱tmi be' a̱ be' ël
skéie.

11Erë Jacob tö iché imì a̱:

—Ye' ël pa shamamaë. Ye' kë̀
dör es. 12Ye' yë́ tö ye' kèmi, e' ta̱
ittsèwa̱mi tö ye' idir, eta̱ ie' ichè-
mi tö ye' tso' ie' dalöse̱u̱kwa̱. Ie' kë̀
e̱r buaë chepa ye' a̱. E' skéie ie' e̱r
sulu chöraë ye' ki̱.

13Erë imì tö iiu̱té:

—A alà, a̱s ie' e̱r sulu chö̀ ye' ki̱.
Ye' ttö̀ iu̱tö́. Be' yú chibola chéyö
be' a̱ e' tsu̱k.

14Eta̱ Jacob mía̱ chibola tsu̱k e'
debitu̱ iwa̱ imì a̱. E' kanewé̱ imì
tö buaë we̱s Isaac wöbatsö iwa es.
15Ilà kibi Esaú datsi' tso' blëule u
a̱ e' bua'bua yéttsa̱ iéka̱itö ilà tsirla
ki̱. 16E' ukuöki̱ ta̱ chibola kkuölit
wa Jacob ulà ena ikuli' patréwa̱itö.
17Chkö̀ bua' ena pan yuétkeitö, e'
méitö Jacob a̱ tsè̱mi iyë́ a̱.

18Jacob dewa̱ iyë́ ska' ta̱ ichéitö
ia̱:

—A yë́wö.

Isaac tö iiu̱té:

—A alà, ¿be' dör ye' alà wé̱ne ë́k?

19Ie' iiu̱té:

*26.33 *Sebá:* Hebreoie di' biule kiè e' wà kiane chè *ttè mène ñì a̱.*

—Ye' dör Esaú, be' alà kibi ék. Ì
chébö ña, e' kanewé̱tkeyö. Be' e̱'
tkö́se̱r iyiwak ttéyö e' katök. E'
ukuöki̱ ta̱ be' íyi buaë e' ké̱wö
mekebö ye' a̱, e' mú ye' a̱.
20 Erë Isaac tö ichaké ia̱:
—A alà, ¿we̱s be' ulà de iyiwak e'
ska' bet?
Ie' iiu̱té:
—Jehová dör be' Këköl e' tö ye'
ki̱mé e' wa ikué̱wa̱yö bet.
21 Isaac tö iché ia̱:
—Be' e̱' skö́wa̱ ye' o̱'mik pattsèyö
tö moki̱ë be' dör ye' alà Esaú.
22 Ie' e̱' skéwa̱ iyë́ o̱'mik a̱s
ipattsö̀itö. Isaac tö iché:
—Be' ttö̀ e' dör Jacob ttö̀. Erë be'
ulà e' dör Esaú ulà.
23 Jacob ulà kö̀ shamamaë we̱s
iël kibi ulà es, e' kue̱ki̱ Isaac kë̀ é̱na
ia̱ne buaë tö e' dör Jacob. Mik ie'
e̱r buaë chöketke ilà a̱, 24 eta̱ iskà
chakéneitö:
—¿Moki̱ be' dör ye' alà Esaú?
Ie' iiu̱té:
—Tö́, ye' dör Esaú.
25 Iyë́ tö iché ia̱:
—A alà, iyiwak ttébö kanewé̱bö e'
mú ña katè a̱s ye' e̱r buaë chö̀ be' a̱.
Ie' tö iyë́ tié ñies vino mé ia̱ yè.
Isaac chké, vino yé. 26 E' ukuöki̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—A alà, be' e̱' skö́wa̱ ye' o̱'mik ye'
wöalattsö́.
27 Mik Jacob e̱' skéwa̱ iyë́ wöala-
ttsök, eta̱ iyë́ tö idatsi' alattsé ta̱ ie̱r
buaë ché ilà a̱ ttè ikkë wa:

“Tö́, ipaalar we̱s ye' alà paalar es.
Ie' paalar buaë we̱s kañika̱ kkö'nè Jehová tö e' alar ë̀.
28 A̱s Skëköl tö be' a̱ mò wöli mè ke̱kraë be' dalikua ki̱.
A̱s ie' tö be' dalikua ko̱s e' wöù̱ buaë
a̱s be' wa̱ trigowö ta̱' tai̱ë ena vino ta̱' tai̱ë.
29 Ká̱ kua̱'ki̱ wakpa tai̱ë a̱s e' dö̀ be' kanè mésopaie.
A̱s ie'pa e̱' tulö̀wa̱rak kuchë ki̱ be' wörki̱ be' dalöiök.
A̱s be' mú dö̀ be' ëlpa wökirie.
A̱s ie'pa e̱' tulö̀wa̱ kuchë ki̱ be' wörki̱ be' dalöiök.
Wé̱pa e̱r sulu ché be' ki̱, esepa ki̱ Skëköl e̱r sulu ské chöraë.
Ñies wé̱pa e̱r buaë ché be' a̱, esepa a̱ Skëköl e̱r buaë ské chöraë.”

30 Isaac e̱r buaë chétke Jacob a̱
ta̱ Jacob mía̱tke. E' bet ta̱ Esaú tso'
yëblök e' dene. 31 Ñies ie' tö chkè
alé buaë, e' mí iwa̱ iyë́ a̱ ta̱ ichéitö
ia̱:
—A yë́wö, dúla ttéyö e' alí katö́.
E' ukuöki̱ ta̱ be' e̱r buaë chöke ye' a̱
e' chö́ ña.
32 Isaac tö ichaké:
—¿Yi dör be'?
Ilà tö iiu̱té:
—Ye' dör Esaú be' alà kibi.
33 Isaac tkinewa̱ painéka̱ tai̱ë ta̱
ichéitö:
—E̱'ma ¿yi dare yëblök, e' wa̱
chkè debitu̱ ña? E' katéwayö se̱raa̱
ka̱m be' dö̀ e' yöki̱. E' a̱ ye' e̱r buaë
chétke. Es ie' a̱ ye' e̱r buaë chè e'
a̱te̱tke.
34 Mik Esaú tö ì ché iyë́ tö e'
ttsé, eta̱ ie' e̱riane̱ka̱ a̱ne̱ka̱ tai̱ë ta̱
ichéitö:
—¡A yë́wö, ye' a̱ e̱r buaë chö́ ñies!

35 Erë Isaac tö iiu̱té:
—Be' ël datke ye' ki̱tö'u̱k e' a̱ ye'
e̱r buaë chétke be' skéie.
36 Esaú tö iiu̱té:
—Wëe' ie' kiè Jacob. I' ta̱ bötöki-
cha iwambléitö ye' ta̱ i' es. Be' íyi
ké̱wö mekebö ye' a̱ ye' dör be' alà
kibi e' kue̱ki̱, e' ké̱wö yë'ttsa̱ ye'
ulà a̱ ie' tö kuaë. I̱'ñe ta̱ be' e̱r buaë
chöke ye' a̱ e' yéttsa̱itö ye' yöki̱.
¿Warma be' e̱r buaë chöke ye' a̱ e'
kë̀ ta̱'ia̱?
37 Isaac tö iiu̱té:
—Ittsö́. Ye' tö ie' méka̱tke be'
wökirie. Ye' tö be' aleripa ko̱s e'
métke ie' kanè mésopaie. Ñies ye'
tö ichétke a̱s chkewö ena vino dö̀
ie' ulà a̱ tai̱ë. A alà, ¿ì memiia̱ ye'
tö be' a̱ i' ta̱?
38 Erë Esaú tö iki̱ ché iyë́ a̱:
—A yë́wö ¿be' e̱r buaë chöke sa' a̱
e' dör etkë̀? ¡Ye' a̱ e̱r buaë chö́ ñies!
Eta̱ Esaú ié̱ka̱ tai̱ë.
39 Isaac tö iché ia̱:

"Be' se̱rdaë wé̱ mò wöli kë̀ ta̱'
tai̱ë ese ska'.
Ee̱ be' dalikua kë̀ wörpa buaë.
40 Be' ñippöraë tabè wa o̱'ka ta̱
iíyi kue̱ki̱, e' mik be' se̱rdaë.
Be' döraë be' ël kanè mésoie.
Erë mik be' ñippémi ie' ta̱,
eta̱ be' e̱' yörattsa̱ ie' ulà a̱."

Jacob tkashkar Esaú yöki̱

41 Isaac e̱r buaë ché Jacob a̱ Esaú
skéie. E' kue̱ki̱ Esaú é̱na suluë
Jacob a̱rke. Ie' ibikeitsé: "Ye' yë́
duökewa̱tke. Mik iduowa̱ e' ké̱wö
tka, eta̱ ye' ël tterawa̱yö."
42 Mik Rebeca wa̱ ijche̱newa̱ tö
Esaú tö iël bikeitsé ttèwa̱, eta̱
Jacob tsu̱k patkéitö ta̱ iché ia̱:
—A alà, ittsö́. Be' ël Esaú e̱'
pablöke tö ie' be' tterawa̱. 43 E'
kue̱ki̱ ye' ttö̀ ttsö́. Be' tkö́shkar bet
ye' akë kiè Labán se̱rke Harán e' u
a̱. 44-45 Be' e̱' tsú̱a̱t ie' ska' ká̱ tai̱ë dö̀
mik be' ël e̱r buanene be' ki̱ ena ì
sulu wamblébö e' chowane ie' é̱na
eta̱. E' ukuöki̱ ta̱ ye' tö be' tsu̱k
patkeraë, e' wa be' döne. ¡Ye' kë̀
ki̱ ikiane tö ye' ala'r böl e' duö̀wa̱
diwö etkë̀ a̱!
46 E' ukuöki̱ ta̱ Rebeca tö iché
Isaac a̱:
—Esaú alakölpa dör hititawak
e'pa tö ye' shtriwé̱tke tai̱ë. Jacob
se̱néwa̱ alaköl ese ta̱, e' ta̱ ye' mú
duö̀wa̱.

28

1 Eta̱ Isaac tö Jacob kié ta̱
ishke̱'wé̱itö ta̱ ichéitö ia̱:
—Kë̀ be' se̱nukwa̱ canaánwak
ta̱. 2 Be' yú be' duöchke kiè Betuel
se̱rke Padán-aram e' ska'. Ee̱ be'
se̱núwa̱ be' nau̱ Labán alà busipa e'
eköl ta̱. 3 Skëköl Diché Ta̱' Íyi Uli-
tane Tsata̱ a̱s e' e̱r buaë chö̀ be' a̱.
Ñies a̱s ie' tö be' aleripa alöu̱ tai̱ë ká̱
wa'ñe. 4 Ie' tö iyë'a̱tbak Abraham
a̱ tö ká̱ i' meraëitö ie' a̱. E' ki̱ se'
se̱rke shkal. A̱s ie' e̱r buaë chö̀ be' a̱
ena be' aleripa a̱ we̱s ie' e̱r buaë yë'
Abraham a̱ es a̱s ká̱ i' dö̀ a' ulà a̱.
5 Es Isaac tö Jacob patkémi
Padán-aram. Jacob demi inau̱
Labán ska'. Labán dör arameowak
kiè Betuel, e' alà. Ie' dör Rebeca
akë. Rebeca dör Jacob ena Esaú
e'pa mì.

Esaú se̱néwa̱ Mahalat ta̱

6 Esaú wa̱ ijche̱newa̱ tö Isaac e̱r
buaë ché Jacob a̱ ñies tö ipatkémii-
tö ká̱ kiè Padán-aram se̱nukwa̱ ee̱.

Ñies ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö mik iyḗ e̱r
bua' ché Jacob a̱ eta̱ ichéitö ia̱:
—Kḕ be' se̱nukwa̱ canaánwak ta̱.
7 Ñies ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö Jacob
mía̱ ká̱ kiè Padán-aram we̱s iyḗ
ena imì tö iché ia̱ es. 8 Es ie' é̱na
ia̱ne tö iyḗ kḕ ki̱ ikiane tö ie'pa
se̱rwa̱ canaánwakpa ta̱. 9 E' kue̱ki̱
ie' mía̱ alaköl skà yulök Ismael dör
Abraham alà e' ska'. Ee̱ ie' se̱néwa̱
Ismael alà busi kiè Mahalat e' ta̱,
e' dör Nebaiot kutà. Es alaköl kí̱
tsé̱wa̱itö eköl e' kḕ dör canaánwak
we̱s imale̱pa es.

Jacob kabsué̱ Betel

10 Eta̱ Jacob e̱' yéttsa̱ Beerse-
ba michoë Harán. 11 Ie' michoë
wé̱ ka̱tuine iki̱ ta̱ ee̱ ikapere. Ák
méwa̱itö wökir kataie, e' ki̱ ie'
kapöwa̱. 12 Ee̱ ie' kabsué̱. Ie' isué̱ tö
klökata batsi̱ë tkër i̱ski̱ ibata döka̱
ká̱ jaì a̱. E' ki̱ ie' isué̱ tö Skëköl
biyöchökwakpa shköke wo̱'k wa'k.
13 Ñies ie' isué̱ tö Jehová dur ie'
o̱'mik ta̱ ichéitö ia̱: "Ye' dör Jeho-
vá. Ye' dör be' talà, Abraham, ena
be' yḗ, Isaac, e'pa Këköl. Ká̱ i' wé̱
be' tër, e' meraëyö be' a̱ ena be'
aleripa a̱. 14 Ie'pa alördaë tai̱ë we̱s
ká̱ po es. Ie'pa michoë se̱nuk ká̱
wa'ñe. Ye' e̱r buaë chöraë ká̱ ulita-
ne wakpa a̱ be' ena be' aleripa e'pa
batamik. 15 Ye' tso' be' ta̱. Ye' tö be'
kkö'neraë ká̱ wa'ñe wé̱ be' mir ee̱.
Be' dörane ye' wa̱ ká̱ i' ki̱. Kḕ yö
be' we'ikepa. Ttè ko̱s méyö be' a̱, e'
wawe̱raëyö es."
16 Mik Jacob ti̱'neka̱, eta̱ ie' ibi-
keitsé: "Moki̱ Jehová tso' ká̱ i' ki̱, e'
kḕ jche̱r ye' wa̱." 17 Tai̱ë ie' suane ta̱
ibikeitséitö: "Ká̱ i' dör batse'r tai̱ë.
¡I̱e̱ dör Skëköl wé! ¡I̱e̱ dör ká̱ jaì
wékkö!"
18 Bule es ta̱ Jacob e̱' kéka̱ bla'mi.
Ák méwa̱itö iwökir kataie, e'
kéka̱itö duéka̱a̱titö iwà kkachoie tö
ká̱ e' dör batse'r. Kiò téitö ák bata
ki̱ iwà kkachoie tö ká̱ e' tso' Skëköl
dalöioie. 19 Ká̱ e' kiè mane'wé̱ttsa̱ne
ie' tö Betel* Ke̱we ta̱ ká̱ e' kiè Luz.
20 Ee̱ ie' tö ittè mé Jehová a̱ i'
es: "Be' tso' ye' ta̱ ena ye' kkö'né
be' tö i' ye' mir eta̱, ena be' tö chkè
ena datsi' mé ye' a̱, 21 ñies ye' dene
buaë ye' yḗ ska', e' ko̱s wé̱bö ye'
a̱, e' ta̱ be' klö'we̱raëyö ye' Këkö-
lie. 22 Ák duéka̱yö i', e' dör iwà
kkachoie tö i̱e̱ be' dalöiërdaë. A
Skëköl, ì ko̱s mekebö ye' a̱, e' mú
blatèsö döka̱ dabop ta̱ e' tsá̱ eyök
meraneyö be' a̱."

Jacob demi Labán ska'

29 1 E' ukuöki̱ ta̱, Jacob
mía̱ pë' se̱rke diwö tskir-
ke e' ëka̱. 2 Ee̱ ie' tö di' tum biule
sué̱ et kañika̱. E' pamik obeja
daparke mañayök e̱nuk ee̱ di' e'
yekerakitö e' kue̱ki̱. Di' tum biule
kkò ki̱ ákkue bërie me'r et. 3 Iyiwak
kkö'nukwakpa wöblanewa̱tke tö
a̱s iyiwak ulitane daparka̱ ee̱, e'
ukuöki̱ ta̱ ákkue skeu̱ke di' tum
biule kkò ki̱ a̱s iyiwak di'yò. Iyiwak
di'yane o̱ne ta̱ ie'pa tö ikkò pabaké-
wa̱ne ákkue wa. 4 Jacob tö iyiwak
kkö'nukwakpa a̱ ichaké:
—A yamipa, ¿ká̱ wé̱ wakpa a'
dör?

*28.19 *Betel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Skëköl wé.*

Ie'pa tö iiuté:
—Sa' dör Harán wakpa.
5 Ie' tö iskà chakéne:
—¿A' wa wëm kiè Labán dör
Nahor alà, e' suule?
Ie'pa tö iiuté:
—Tő, e' suule sa' wa.
6 Ie' tö ichaké:
—¿Is ie' tso'?
Ie'pa tö iiuté:
—Ie' tso' bua'. Isaú. Wì busi datse
e' dör ie' alà kiè Raquel e'. Ie' datse
iyḗ iyiwak wëttsë.
7 Ie' tö iché:
—Ká tso'ia ñiwe. Diwö tso'ia
kakkeë iyiwak dapa'wowa ek tsiní.
Ì kueki a' kë̀ tö di' mè ia ta ièmirak
chkök.
8 Erë ie'pa tö iiuté:
—Kë̀ sa' a e' wamblënuk. Sa'
kawöta ipanuk. Mik obeja de seraa,
eta sa' tö di' tum kkö̀ ppekeka ta di'
meke sa' tö iyiwak a.
9 Ie' ttöke ie'pa ta, e' dalewa
Raquel debitu iyḗ iyiwak wëttsë,
ie' dör iyḗ iyiwak kkö'nukwak e'
kueki. 10 Jacob tö Raquel sué inau
iyiwak wëttsë, e' bet ie' tunemi di'
kkö̀ kéka ta iyiwak a di' méitö. 11 E'
ukuöki ta Raquel shke'wéitö wöa-
latséitö ta ie' iékaie ttsë'ne buaë
kueki. 12 Ie' tö iché ia: "Ye' dör
Rebeca alà ena Labán nauyö." E'
bet ta Raquel tunemi ichök iyḗ a.
13 Mik Labán tö inauyök tté
ttsé, eta bet itunemi iñaletsuk.
Ipaklö'wéwaitö ta iwöalattséitö
ta imítser iwa iu a. Ì kos tka Jacob
ta e' pakéitö inau a. 14-17 Ta Labán
tö iché ia: "Mokië be' dör ye' yami
ekka."

Jacob senéwa Lía ena Raquel ta

Labán alà busi böl, ikibi ḗk kiè
Lía, itsirla ḗk kiè Raquel. Lía wöbla
e' kë̀ dör buaala* erë Raquel dör
buaala wa'ñe.
Jacob sené Labán ska' dö̀ si' et. E'
ukuöki ta Labán tö iché ia:
—Be' dör ye' yami, erë be'
kë̀ kawöta kaneblök ye' a ḗme.
Ichő ña ¿kos be' tö ye' ña'wèmi?
18 Jacob wöbatse Raquel wa, e'
kueki ie' tö Labán iuté:
—Be' tö kawö mé ye' a senukwa
Raquel ta, e' ta e' skéie ye' kane-
blöke be' a döka duas kul.
19 Labán tö iiuté:
—Ye' a ta e' dör buaë. Be' je' a ye'
tö imèmi buaë. Ye' kë̀ ena imak
o'ka a. Be' e' tsúat ye' ska'.
20 Es Jacob kaneblë' döka duas kul
Raquel dalërmik. Erë ie' ki Raquel
kiane taië, e' kueki kawö ekkë e'
ttséitö ká bërbër è. 21 Mik duas kul
tka, eta Jacob tö iché Labán a:
—Kawö yë'yö be' a, e' detke.
Kawö mú ye' a senukwa be' alà
busi Raquel ta.
22 Eta Labán tö sulitane a
ishkeñé tö a' shkő ulabatsè e' kéwö
tkö'uk. 23 Erë katuine, e' shua Lía
mí ie' wa Jacob a Raquel skéie ta
Jacob kapé ie' ta. 24 Labán tö ikanè
méso eka kiè Zilpá, e' me'tke Lía
a ikanè mésoie. 25 Bule es bla'mi
ta Jacob tö isuéwa tö e' dör Lía. Ie'
mía Labán ska' ta ichéitö ia:

---

*29.14-17 *Lía wöbla e' kë̀ dör buaala:* Hebreoie ttè e' wà kë̀ jcher se' wa bua'iewa. Isalema e' wà kiane chè *Lía wöbla dör buaala.*

—¿Ì wamblé be' tö ye' ta̱? Ye'
kaneblé be' a̱ Raquel dalërmik.
¿Iók be' tö ye' ki̱tö'wé̱ es?
26Labán tö iiu̱té:
—Íe̱ sa' wöblar tö alà busi kibi
ese se̱rkewa̱ ke̱weie, e' itöki̱ itsir-
la ë́k. 27Se' ka̱wöta̱ Lía ulabatsöke
e' ké̱wö tkö'u̱k döka̱ ká̱ kul. Mik
ké̱wö e' tka, eta̱ ye' tö be' a̱ Raquel
meke ñies. Erë be' ka̱wöta̱ skà
kaneblökne ye' a̱ duas kul Raquel
dalërmik.
28E' dör buaë Jacob a̱. Mik Lía
ulabatsè ké̱wö e' diwö tka, eta̱
Labán tö Raquel mé Jacob a̱ ala-
kölie ñies. 29Ñies ie' tö ikanè méso
eka kiè Bilhá e' mé Raquel a̱ ikanè
mésoie. 30Es Jacob se̱néwa̱ Raquel
ta̱ ñies. Erë́ ie' ka̱wöta̱ kaneblökne
skà Labán a̱ döka̱ duas kul, erë ie'
é̱na idalër kibiie Lía tsata̱.

Jacob ala'r

31Jehová tö isué̱ tö Jacob kè̀ ki̱
Lía kiane bua'ie. E' kue̱ki̱ Lía a̱ alà
méitö. Erë Raquel kè̀ döta̱' alàë.
32Lía duneka̱ alà ku̱ne ta̱ ie' tö iché:
"Ye' e̱riarke tai̱ë e' sué̱ Jehová tö, e'
kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ ye' dalërdaë ye' wëm
é̱na." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Rubén.*
33E' ukuöki̱ ta̱ ie' alà skà ku̱ne
eköl ta̱ ichéitö: "Ye' wëm kè̀ tkine
ye' ki̱ e' sué̱ Jehová tö e' kue̱ki̱ alà
skà méitö ye' a̱." E' kue̱ki̱ ikiè
méka̱itö Simeón.*

34Ie' alà skà kéka̱ ta̱ ichéitö: "Ire'
ye' ala'r deka̱ mañal e' kue̱ki̱ ye'
wëm é̱na ye' dalërmi kibiie." E'
kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Leví.*
35E' ukuöki̱ ta̱ ie' alà skà kéka̱
ta̱ ichéitö: "I̱'ñe ta̱ ye' tö Jehová
ki̱kekeka̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö
Judá.* Eta̱ ekkë è̀ ie' alà dë'.

Raquel ala'r

30 1Mik Raquel tö isué̱ tö ie'
kè̀ dò̀ alàë, eta̱ ie' sibineka̱
iël ki̱. Ie' tö iché iwëm a̱:
—Be' kè̀ tö ye' a̱ alà mè, e' ta̱ ye'
duörawa̱.
2Jacob uluneka̱ ie' ki̱ ta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' dör Skëköl kalì, e̱'ma ye'
a̱ alà mermi be' a̱. Ie' wák tö be'
méa̱t kè̀ dò̀ alàë.
3Ie' tö iiu̱té:
—Ittsö́, ye' kanè méso kiè Bilhá,
e' ta̱ be' se̱nú. Mik ie' alà kéka̱ eta̱
e' dör we̱s ye' alà es. Es ye' döraë
alàë ie' batamik.
4Es ie' tö ikanè méso Bilhá e' mé
iwëm a̱ alakölie, e' ta̱ Jacob se̱né.
5Ie' ta̱ Jacob alà kéka̱. 6Raquel tö
iché: "Skëköl tö ye' tsa̱tké buaë.
Ie' tö ye' ttö̀ ttsé ta̱ alà méitö ye'
a̱ wëm." E' kue̱ki̱ ie' tö ikiè méka̱
Dan.*
7E' ukuöki̱ ta̱ Bilhá alà skà ku̱ne
Jacob ta̱. 8Raquel tö iché: "Ye'
ñippé tai̱ë ye' ël ta̱ eta̱ ye' e̱' aléka̱
iki̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Neftalí.*

---

* **29.32** *Rubén:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' e̱riane e' sué̱itö.*

* **29.33** *Simeón:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ittsök.*

* **29.34** *Leví:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñita̱.*

* **29.35** *Judá:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl ki̱kèka̱sö.*

* **30.6** *Dan:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *Skëköl tö s'tsa̱tkè buaë.*

* **30.8** *Neftalí:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñippök.*

9Mik Lía tö isu̱é tö ie' kë̀ dë'ia̱
alàë, eta̱ ie' tö ikanè méso kiè Zilpá,
e' mé Jacob a̱ alakölie. 10Zilpá alà
kéka̱ Jacob ta̱. 11Lía tö iché: "¡Edaa̱
ì mène ye' a̱!" E' kue̱ki̱ ilà kiè
méka̱itö Gad.*
12E' ukuöki̱ ta̱ Zilpá alà skà kéka̱
Jacob ta̱. 13Lía tö iché: "¡Ye' ttsë'r
buaë! Ire' alakölpa ko̱s tö icheraë
tö be' ttsë'r buaë." E' kue̱ki̱ ilà kiè
méka̱itö Aser.*
14Trigo wö alirke e' ké̱ska' ta̱
Rubén mía̱ kañika̱. Ee̱ ie' tö kalwö
kiè mandrágora* e' alí kué̱. E' bite̱
iwa̱ imì Lía a̱. Mik Raquel tö kalwö
e' sué̱ ta̱ ichéitö Lía a̱:
—Be' we'ikèyö, kalwö debitu̱ be'
alà wa̱ be' a̱, e' kakmú ña.
15Lía tö iiu̱té:
—¿Be' kë̀ a̱ wë' idir tö be' wa̱ ye'
wëm mítse̱r? ¡Kíie ta̱ be' é̱na kalwö
debitu̱ ye' alà wa̱ ye' a̱, e' yaktsa̱ ye'
ulà a̱!
Erë Raquel tö iché ia̱:
—Kalwö e' skéie i̱'ñe nañewe ye'
wëm patkekeyö be' ta̱ kapök.
16Ka̱tuirketke ta̱ Jacob tso' kane-
blök e' debitu̱ ta̱ Lía mía̱ iñale̱tsu̱k
ta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' tö ye' alà mandrágora e' mé
Raquel a̱, e' skéie be' ka̱wöta̱ kapök
ye' ta̱ i̱'ñe nañewe.
E' nañewe Jacob kapé ie' ta̱. 17Eta̱
Skëköl tö Lía ttö̀ ttsé ta̱ iduneka̱ ta̱
ilà skà ku̱ne Jacob ta̱. Es ie' alà
deka̱ ske̱l. 18Lía tö iché: "Ye' tö ye'
kanè méso mé ye' wëm a̱ e' skéie
Skëköl ye' a̱ alà i' mé." E' kue̱ki̱ ilà
kiè méka̱itö Isacar.*
19E' ukuöki̱ ta̱ Lía alà skà kéka̱
Jacob ta̱, e' ta̱ ideka̱ teröl. 20Ie'
iché: "Skëköl tö ye' a̱ ì buaë kakmé.
Ire' ye' ala'r de teröl. E' kue̱ki̱ ye'
wëm é̱na ye' dalërdaë jaishe̱t." E'
kue̱ki̱ ilà kiè méka̱itö Zabulón.*
21Bata ekkë ta̱ ie' alà skà ku̱ne
alaköl. E' kiè méka̱itö Dina. 22Erë
ñies Raquel ki̱mé Skëköl tö. Ie' tö
ala'r mé ia̱ we̱s Raquel tö ikié ia̱
es. 23Ie' duneka̱ ta̱ ilà tsá̱ ku̱ne kiè
méka̱itö José. Ie' tö iché: "Ye' jaëne'
sia̱rë e' yéttsa̱ Skëköl tö ye' ki̱.
24Jehová mú tö ye' a̱ alà kí̱ mè ia̱
eköl." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö José.*

Jacob iyiwak alöne taie̱

25José ku̱ne e' ukuöki̱ ta̱ Jacob
tö iché Labán a̱:
—Ye' ő̱mine ye' ka̱ska'. 26Ye' ala-
kölpa ena ye' ala'r e'pa mú ye' a̱ a̱s
imi'rak ye' ta̱. Ye' kaneblétke be' a̱
ie'pa skéie. Be' wa̱ i̱jche̱r buaë tö
ko̱s ye' kaneblé be' a̱.
27Erë Labán tö iiu̱té:
—Be' we'ikèyö. Be' e̱' tsú̱a̱tia̱
se̱nuk ye' ska'. Ye' tö itötké tö Jeho-
vá e̱r buaë ché ye' a̱ be' batamik.
28Ichő ña ko̱s be' ki̱ inuköl kiane

---

*30.11 *Gad:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ka̱wö buaë mène.*

*30.13 *Aser:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ittsë'r buaë.*

*30.14 *mandrágora:* Ká̱ e' ké̱wöska ta̱ ie'pa tö ibikeitseke tö mandrágora wö katé alakölpa tö, e' ta̱ e' tö ie'pa ki̱mèmi dök alàë.

*30.18 *Isacar:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ské.*

*30.20 *Zabulón:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *kakmeule.*

*30.24 *José:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ilè ki̱mú.*

be' kanè skéie, e̱'ma ekkë ye' be'
patuè̱mi.
29Ie' tö iiu̱té:
—Be' wa̱ ijche̱r tö ye' kaneblé
buaë be' a̱. Ñies ye' tö be' iyiwak
kkö'né buaë be' a̱. 30Mik ye' dë'bitu̱
be' ska', eta̱ be' kè̱ wa̱ ì ku̱' tai̱ë.
I̱'ñe ta̱ be' wa̱ íyi tso' tai̱ë. Jehová
e̱r buaë ché be' a̱ ye' kue̱ki̱. Erë
¿mik ye' kaneblö̀mi ye' wák a̱? Ye'
wöché yamipaë.
31Labán tö iskà ché ia̱:
—¿Ko̱s be' ki̱ ikiane tö be'
patuè̱yö?
Ie' tö iiu̱té:
—Be' kè̱ tö ye' patau̱k. Erë ì
chekeyö be' a̱ e' iutő, e' ta̱ ye' tö
be' iyiwak kkö'nemi. 32I̱'ñe ye'
mi'ke be' iyiwak shu̱shtök. Obeja
ko̱s dalolo ena chibo ko̱s wöaule
shkitshkit ö u̱la̱u̱la̱ ese klö'we̱keyö
ye' wák a̱ e̱' patuo̱ie. 33Mik be' de
ye' iyiwak sa̱u̱k ta̱ ee̱ be' isuè̱mi tö
obeja dalolo ö chibo wöaule shkit-
shkit ö u̱la̱u̱la̱ ese è̱ tso', e' ta̱ be' wa̱
ijche̱rwa̱mi tö ye' dör wëm yësyësë.
E' kè̱ dör es, e' ta̱ be' wa̱ ijche̱rdaë
tö ye' tö be' iyiwak ekiblé.
34Labán tö iiu̱té:
—Tő, buaë idir. Iù̱sö we̱s be' iché
es.
35Erë e' diwö shà̱ ta̱ ie' mía̱ ie'
iyiwak shu̱shtök. Ie' chibo ko̱s tso'
wöaule skëkshkëk ö u̱la̱u̱la̱ ese
yéluritö. Ñies ie' obeja ko̱s tso' dalo-
lo ese yéluritö ta̱ iméitö ila'r wëpa a̱
kkö'nè. 36E' ukuöki̱ ta̱ iyiwak yélur
ie' tö e' wëttsë ie' mía̱ shkè dö̀ ká
mañat Jacob yöki̱. Eta̱ Jacob ka̱wöta̱
Labán iyiwak male̱pa e' kkö'nuk.
37Erë Jacob tö kal kua̱'ki̱ kua̱'ki̱
dö̀ mañalka e' ulà aki tée. Elka
kiè álamo, skà kiè almendro, skà
kiè castaño. Kal ulà kkuölit takla
jchéloritö a̱s iwër wöaule saruru
skëkshkëk. 38-39E' ukuöki̱ ta̱ kal
ulà e' tuléwa̱itö wé̱ iyiwak daparke
di'yök e' wösha̱ë. Ee̱ iyiwak wöba-
tsöke ñì wa. Iyiwak wöbatsöke ñì
wa kal ulà ñe' wösha̱ë e' ala'rla ko̱s
tskirke wöaule skëkshkëk ö shkit-
shkit ö u̱la̱u̱la̱. 40Iyiwak tskirke
wöaule e' ko̱s dapa'wé̱itö bánet
ie' wák a̱. Ese wë'ñe ko̱s u̱yéwa̱itö
Labán iyiwak ko̱s wöaule ö dalolo
ese a̱ a̱s itskir wöaule ö dalolo. Es
ie' iyiwak alörke tai̱ë bánet, kè̱ ku̱'
Labán icha ta̱ ñita̱. 41Mik iyiwak
bua'bua ese wöbatsöke ñì wa, eta̱
ie' tö kal ulà ñe' tuléwa̱ wé̱ iyiwak
di' yöke ee̱. Es ie'pa tö kal ulà
wöaule e' sué̱ mik iwöbatsöke ñì
wa e' dalewa. E' ala'rla tskirke ko̱s
e'pa dör wöaule. 42Erë mik iyiwak
sí po ese datse̱, eta̱ ie' kè̱ tö kal
ñe' tulèwa̱. E' kue̱ki̱ iyiwak sí po
ese ala'rla ko̱s tskirke e' dör Labán
icha. Erë wé̱ bua'buaë ese dör ie'
icha. 43Es ie' de íyi blú tai̱ë. Obeja
ena kanè mésopa wëpa ena alaköl-
pa ñies kameio ena burro e' ko̱s tso'
ie' wa̱ tai̱ë.

Jacob tkakshkar Labán yöki̱

31
1Erë Jacob tö ittsé tö Labán ala'r
dulakölpa tö icheke: "Jacob tö se'
yé̱ íyi ko̱s e' klö'wé̱wa̱, e' wa ie' e̱' blu'wé̱
tai̱ë." 2Ñies ie' tö isué̱ tö Labán kè̱ tö ie' sue̱ia̱
buaë we̱s ke̱net es. 3Eta̱ Jehová tö ie' a̱ iché:
"Be' yúne be' yëpa ka̱ska' wé̱ be' yamipa tso'
ee̱. Ye' michoë be' ta̱ be' kkö'nuk."
4Jacob tö Raquel ena Lía tsu̱k
patké dö̀ wé̱ ie' tso' obeja wëttsë ee̱
5ta̱ ichéitö ia̱:

—Ye' wa̱ ijche̱newa̱ tö a' yế kè
ki̱ ye' kianeia̱ we̱s ke̱net es. Erë
ye' yế e' Këköl tso' ye' ta̱ ke̱kraë
ye' ki̱muk. 6A' wa̱ ijche̱r buaë tö
ye' kaneblé a' yế a̱ moki̱. 7Erë
ie' tö ye' ki̱tö'wé̱ ke̱kraë ye' kanè
ské wa. Erë Skëköl kè wa̱ ie' a̱
iké̱wö mène a̱s ì sulu wamblòitö
ye' ki̱. 8Mik ie' tö ye' a̱ iché: "Ye'
be' patue̱ke iyiwak wöaule shkit-
shkit ese wa", eta̱ iyiwak ulitane
pa̱ne wöaule shkitshkit ème. Mik
ie' tö ye' a̱ iché: "Ye' be' patue̱ke
iyiwak wöaule shkëkshëk ese wa",
eta̱ iyiwak ulitane pa̱ne wöaule
shkëkshëk ème. 9Es Skëköl tö a' yế
iyiwak yë'lur mè ye' a̱.
10"Iyiwak wöbatsöke ñì wa e'
ké̱wö ska' ta̱ ye' kabsué̱ tö iyiwak
wë'ñe wöbatsöke iláki wa, e' ko̱s
wák dör wöaule shkëkshëk ena
shkitshkit ena u̱la̱u̱la̱. 11Kabsuè̱ e'
a̱, Skëköl biyöchökwak ye' chaké
ye' kiè wa ta̱ ye' iiu̱té: '¿Ì?' 12Ie' ye'
a̱ iché: 'Isa̱ú̱ bua'ie ta̱ be' isue̱raë tö
iyiwak wë'ñe wöbatsöke iláki wa,
e' ko̱s dör wöaule shkëkshëk ena
shkitshkit ena u̱la̱u̱la̱. Ì sulu ko̱s
wamblé Labán tö be' ki̱, e' sué̱yö, e'
kue̱ki̱ ye' tö iwé̱ es. 13Ye' dör Këköl
dë'bitu̱ be' wörki̱ ká̱ kiè Betel ee̱ e'.
Ee̱ be' tö ák du'ka̱at ye' dalöioie. Ee̱
be' tö ka̱wö me' ye' a̱. Be' e̱' kö̋ka̱
bet, be' e̱' yö̋ttsa̱ ká̱ i' a̱. Be' yúne
wé̱ be' ku̱ne ee̱.'"
14Eta̱ Raquel ena Lía e'pa tö iiu̱té:
—Kè sa' a̱ sa' yế daliukuö ta̱'ia̱.
15Ñies sa' sué̱ sa' yế tö suluë we̱s
o̱'ka es. Kíie ta̱ sa' wato̱'ttsa̱itö be'
a̱, sa' ské klöo̱'itö buaë e' e̱wé̱waitö
yës. 16E̱'ma ko̱s Skëköl tö íyi yë'lur
sa' yế ulà a̱, e' dör sa' icha ena sa'
ala'r icha. E' kue̱ki̱ ì ko̱s ché Skëköl
tö be' a̱ e' iu̱tő.

Jacob e̱' yéttsa̱ Padán-aram

17-18E' ukuöki̱ ta̱ Jacob tö ila'r
ena ilakölpa e'pa ké e̱' tkökka̱
kameio ki̱. Ie' iyiwak ko̱s ena ie'
íyi ko̱s dë' ie' ulà a̱ Padán-aram
ikanè skéie, e' patkémiitö ke̱weie
ie' yöki̱. Eta̱ ie' e̱' yéttsa̱ micho iyế
Isaac ska' Canaán. 19Labán mía̱ ká̱
bánet ioveja köyök tök, e' dalewa
ie' wa̱ íyi diököl tso' dalöiè e' ko̱s
bléwa̱mi Raquel tö. 20Jacob kè wa̱
iyëne Labán a̱ tö ie' mi'kea̱. Es ie'
tö iki̱té buaë. 21Ie' tkashkar. Íyi
tso' ie' wa̱ e' ko̱s wëttsë. Bet ta̱ ie'
tkattsa̱ di' kiè Éufrates, e' wi̱she̱t.
Ee̱ ta̱ ie' micho ká̱ kiè Galaad e' ká̱
köwö ki̱.

Labán tö Jacob tötié̱

22Jacob bakshkar e' ki̱ ká̱ de
mañat, eta̱ Labán wa̱ ijche̱newa̱ tö
ie' bakshkar. 23Eta̱ ie' mía̱ itöki̱
iyamipa ta̱. Ká̱ de kul ta̱ ie' tö ikué̱
Galaad ká̱ köwö ki̱. 24E' nañewe
Labán kabsué̱ tö Skëköl de ie' wörki̱
ta̱ ichéitö ia̱: "Ye' ttò ttsö̋. Kè be'
kàne ttök Jacob ta̱ kësik wa."
25Ie' de wé̱ Jacob úla tulur
Galaad ká̱ köwö ki̱ ee̱. Ee̱ ie' ena
iyamipa, e'pa tö iúla tuléka̱ kapo-
wa̱ie ñies. 26Ie' tö iché Jacob a̱:
—¿Ì wamblé be' tö i' es? ¿Iö́k be'
tö ye' ki̱tö'wé̱ i' es? Be' wa̱ ye' alà
busipa bite̱tse̱r we̱s ñippökwak-
pa tö s'tsè̱mi es. 27¿Ì kue̱ki̱ be' ye'
ki̱tö'wé̱? Be' tkashkar akir ye' yöki̱.
Be' e̱' biyö̋ chö̋pa ye' a̱, e̱'ma ka̱wö
buaë tkö'wé̱ ye' tö a' wëttsë ttsëne
buaë wa, ma'ma kicha ta̱' ese wa

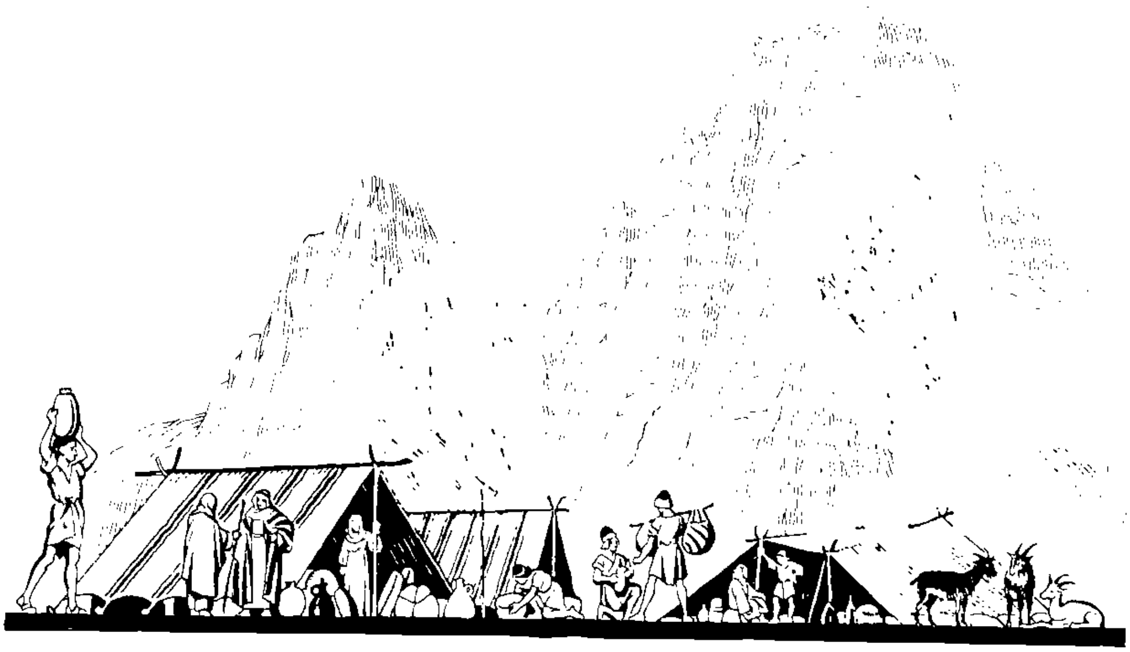

Jacob yamipa úla tuléka̱ kapowa̱ie. (Génesis 31.25)

ena sabak blar buaë ese wa. 28 Kë
be' wa̱ ka̱wö méne ye' a̱ ena ye'
ala'r busipa ena ye' duöchkepa e'pa
a̱ a̱s sa' e̱' chö̀a̱t ñì a̱. Be' tö iwam-
blé we̱s pë' suluë es. 29 Ye' wa̱ diché
tso' a' ulitane tsa̱ioi̱e buaë, erë
e̱nia̱ nañewe̱ be' yë́ e' Këköl tö ye' a̱
iché: 'Ye' ttö̀ ttsö́. Kë be' kàne ttök
Jacob ta̱ kësik wa.' 30 Be' mitkene
be' yë́ u a̱ we̱s be' ki̱ ikiane tai̱ë es,
eta̱ ¿Ìie be' tö ye' wa̱ íyi diököl tso'
dalöiè e' ekiblé?
31 Eta̱ Jacob tö iiu̱té:
—Ye' suane be' yöki̱. Ye' ibikeits
dö' be' ye' yöki̱ be' ala'r busipa
yèttsa̱ne e̱r sulu wa. 32 Yi wa̱ be' íyi
diököl tso' dalöiè e' tso', e' ta̱ a̱s e'
wák duö̀wa̱. Se' yamipa ko̱s tso' íe̱
se' sa̱uk, e'pa wörki̱ be' yú be' íyi
yulök. E' kue̱bö, e' ta̱ itsu̱mi.
Erë ie' kë̀ wa̱ ijche̱r tö Raquel tö
iyë́ íyi diököl e' blë'wa̱bitu̱.
33 Eta̱ Labán tkawa̱ Jacob úla a̱
ie' íyi yulök. E' ukuöki̱ ta̱ ie' tkawa̱
Lía úla a̱. Ñies Lía ena Raquel kanè
mésopa böl e'pa úla shu̱yuléitö. Erë
kë̀ ie' wa̱ iku̱ne. Ie' e̱' yéttsa̱ Lía
úla a̱ mía̱ Raquel úla shu̱yulök. 34 E'
dalewa Raquel tö iyë́ íyi diököl
bléwa̱ kameio tsi̱kkuö diki̱a ta̱ ie'
wák e̱' tkéka̱ ibata ki̱. Labán tö
ie' úla ulitane shu̱yulé erë kë̀ iwa̱
iku̱ne yës. 35 Raquel tö iché ia̱:
—A yë́wö, kë̀ be' ulunuk ye' ki̱.
Ye' e̱' kö̀ka̱mi be' wörki̱, erë ye'
duöke sik duè wa̱.
Labán tö ie' íyi diököl yulé tai̱ë.
Erë kë̀ ie' wa̱ iku̱ne. 36 E' kue̱ki̱
Jacob uluneka̱ tai̱ë ta̱ ichéitö Labán
a̱:
—¿Ì sulu wambléyö be' ki̱, e'
kue̱ki̱ be' ye' tötie̱ dò íe̱? 37 Be' tö
ye' íyi ko̱s e' shu̱yulé ta̱ ¿be', ì
kue̱bö? E' tulö́ íe̱ se' yamipa wörki̱
a̱s ie'pa tö ichò tö yi ttè dör moki̱ë,
be' ö ye'. 38 Ye' kaneblë' be' a̱ duas
döka̱ dabom böyök (20), e' dale-
wa ta̱ be' chibo ena be' obeja e'
ko̱s tskirke bua'buaë. Be' iyiwak
bobokpa kë̀ tkëulettsa̱ yës. Ñies kë̀

ye' wa̱ be' obeja pupula è kataule-
wa. 39Namu tö be' iyiwak ttéwa̱, e'
ta̱ kè ye' wa̱ inú dë'bitu̱. E' nui̱ pato̱'
ye' tö be' a̱. Ñiwe ö nañewe be'
iyiwak ekiblélur akblökwakpa tö,
e' patau̱k be' tö ye' ka'. 40Ñiwe ye'
tteke ka̱ba tö. Nañewe ta̱ ye' tteke
ka̱se̱ tö. Kè ye' kapowa̱ buaë. 41Ye'
kaneblë' be' a̱ duas dabom böyök
(20) eta̱ es ye' bak weinuk ke̱kraë.
Ye' kaneblë' duas dabom eyök ki̱
tkël (14) be' alà busipa dalërmik.
E' ukuöki̱ ta̱ ye' skà kaneblë' duas
teröl be' iyiwak kue̱ki̱, erë be' bak
ye' ki̱tö'u̱k ke̱kraë ye' kanè ské wa.
42Abraham ena ye' yë́ Isaac e'pa
Këköl kè kúpa ye' ta̱, e̱'ma be' ye'
patkë'bitu̱ ulà wöchka. Erë Skë-
köl tö isué̱ tö ye' sia̱rla, e' kaneblë'
tai̱ë, e' kue̱ki̱ ie' tö be' wöuñé e̱nia̱
nañewe.

Jacob ena Labán e'pa ka̱wö mé ñì a̱

43Eta̱ Labán tö Jacob iu̱té:
—Be' alakölpa dör ye' alà busipa.
Be' ala'r dör ye' duöchkepa. Obeja
ko̱s e' dör ye' icha. Ì ko̱s suébö
íe̱, e' dör ye' icha è. ¿We̱s ye' a̱ ye'
alà busipa ena ye' duöchkepa e'pa
o̱rmi? 44E' kue̱ki̱ be' shkö́. Mishka
ka̱wö muk ñì a̱. Es se' wa̱ ijche̱rdaë
tö we̱s se' ka̱wöta̱ ñì dalöiök.
45Ee̱ ta̱ Jacob tö ák duéka̱ ek
ie'pa ka̱wö muke ñì a̱ e' wà
kkachoie. 46Ie' tö iché iyamipa a̱:
—Ák dapa'ú̱ íe̱.
Ie'pa ulitane tö ák dapa'wé̱ ta̱
ichkérak ák dapaule e' o̱'mik. 47Eta̱
Labán tö ká̱ e' kiè méka̱ iwák ttò
wa "Jegar Sahadutá". Ñies Jacob tö
ikiè méka̱ iwák ttò wa "Galaad."*
48Labán tö iché:
—I̱'ñe ák ikkë dapa'wé̱a̱tsö ka̱wö
mésö ñì a̱ e' wà kkachoie.
E' kue̱ki̱ Jacob tö ká̱ e' kiè méka̱
es. 49Ká̱ e' kine ñies Mispá, wà dör
tö Labán tö iché:
—Mik kè se' ñì su̱neia̱, eta̱ a̱s
Jehová tö se' saú̱ tö we̱s se' ñì
wamblöke. 50Be' tö ye' ala'r busipa
we'iké ö be' se̱néwa̱ alakölpa kua̱'ki̱
ta̱, e' ta̱ e' sue̱raë Skëköl tö. Erë́ kè
yi ku̱' e' sa̱u̱k chène ye' a̱, erë Skë-
köl wák tö isue̱raë.
51Eta̱ Labán tö iki̱ ché Jacob a̱:
—Ák dur i' ena ák dapaule i' e'
dapa'wéyö se' böl shu̱sha̱ë. 52Ák
dur i' ena ák dapaule i' e' dör
se' böl a̱ iwà kkachoie tö íe̱ è se'
ka̱wöta̱ dökwa̱. Kè ye' tkòpami
be' kke̱r ñippök be' ta̱. Ñies kè be'
tkòpami ye' kke̱r ñippök ye' ta̱.
53Abraham dör be' duöchke ena
Nahor dör ye' duöchke, e'pa Këköl
eköl è, a̱s e' tö se' shu̱lò.
Eta̱ Jacob tö ka̱wö mé moki̱ë
Labán a̱ Skëköl dalöieke iyë́ Isaac
tö e' wörki̱. 54E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö
iyiwak jché ña'wé̱ Skëköl dalöioie
ee̱. Ie' tö iyamipa kié chkök. Ie'pa
ulitane chké ta̱ ikaperö ee̱.
55Bule es bla'mi ta̱ Labán tö
iduöchkepa ena ila'r busipa e'pa
wöalattsé e̱' choa̱t ie'pa a̱. Ie' tö
iché ia̱rak: a' mú ka̱wö tkò buaë
ke̱kraë. E' ukuöki̱ ta̱ imichone
ika̱ska'.

* **31.47** *Galaad:* Ká̱ e' kiè dör böt erë iwà kiane chè ñies. E' dör *ák dapaule ka̱wö mène e' wa kkachoie.*

Jacob tö Esaú ma'wé̱ e̱r bua'wè̱

32 1E' ukuöki̱ ta̱ Jacob mir
è wé̱ imírö ee̱. Ñala̱ ki̱
Skëköl biyöchökwakpa de ie' ska'.
2Mik e'pa sué̱itö, eta̱ ichéitö: "I'pa
dör Skëköl ñippökwakpa." E' kue̱ki̱
ie' tö ká̱ e' kiè méka̱ Mahanaim.*
3Eta̱ ie' tö ikanè mésopa patkémi
biyò̈ muk ie' ël Esaú a̱ tö ie' datse̱.
Ie' ël se̱rke ká̱ kiè Seír a̱te̱ Edom
ee̱. 4Ie' tö ichémi ikanè mésopa
a̱: "A' tö ichő ye' ël a̱: 'Be' ël Jacob
datse̱ be' wöki̱ be' kanè mésoie. Ie'
tö ichébitu̱ be' a̱: Duas ikkë ko̱s
ye' se̱né Labán ska'. 5Ye' wa̱ baka
tso' ena obeja tso' ena burro tso'
tai̱ë. Ñies kanè mésopa tso' ye' wa̱
tai̱ë wëpa ena alakölpa. Be' dör ye'
këkëpa. Be' a̱ ttè i' patkémiyö a̱s be'
tö ye' kiò̈wa̱ e̱r bua' wa.' "
6Mik ibiyò̈ wakpa dene, eta̱ ie' a̱
ichéitö:
—Sa' dare be' ël ska', e' wák datse̱
bet be' shke̱'u̱k. Eta̱ ie' wa̱ wëpa
datse̱ e̱' ta̱ döka̱ cien tkëyök (400).
7Mik e' ttséitö, eta̱ tai̱ë ie' suane.
Tai̱ë ie' ka̱bikeitséka̱ we̱s ye' e̱'
ù̱mi. E' kue̱ki̱ ie' tö iyamipa ena
ikanè mésopa ena iobeja ena ibaka
ena ikameio e' ko̱s blabatsélor böl
tsi̱ní. 8Ie' ibikeitsé tö isalema ye'
ël ñippò̈mi ek tsi̱ní ta̱, e' dalewa
iëk tsi̱ní tköshkarmirak. E' kue̱ki̱
ie' iblabatsélor es. 9E' ukuöki̱ ta̱
ie' tö iché Skëköl a̱: "A Jehová, be'
dör ye' talà Abraham ena ye' yé̈
Isaac e'pa Këköl. Be' ye' a̱ iyë': 'be'
yúne be' yamipa ska', eta̱ ye' tö
be' ki̱meraë a̱s be' ka̱wö tkò̈ buaë.'
10Be' e̱r bua' ché ye' a̱. Be' kè̈ wa̱
ye' mea̱tule bërbër è̈. Warma e'
kè̈ dör ye' sia̱rla e' a̱. Ye' bakmi di'
Jordán wì̱ a̱ kè̈ wa̱ ì ta̱', e' ké̱wö ska'
ta̱ ye' wa̱ shko kéli è̈ dami. Erë i̱'ñe
ta̱ ye' wöché tai̱ë iyiwakie ena se'ie
blabutsule böl tsi̱ní. 11Be' we'ikèyö,
ye' tsa̱tkő ye' ël Esaú e' ulà a̱. Ye'
suane ie' yöki̱ dö' ie' datse̱ ñippök
ye' ta̱; ñies dö' ye' alakölpa ena ye'
ala'rla e'pa ko̱s e̱wè̱wa ie' tö. 12Be'
tö ye' a̱ iyë'a̱tbak yësyësë tö be' tö
ye' ki̱meraë a̱s ye' ka̱wö tkò̈ buaë.
Ñies be' tö iyë' tö ye' aleri̱pa alör-
daë tai̱ë we̱s dayë tsé̱wö kè̈ shta̱rta̱'
es."
13E' nañewe ie' kapére ee̱.
Iyiwak tso' ie' ta̱ ee̱ e' shu̱shté ie'
tö kakmè ie' ël a̱. 14Ikkë shu̱tshté
ie' tö: chibo alaki döka̱ cien böyök
(200); chibo wë'ñe döka̱ dabom
böyök (20); obeja alaki döka̱ cien
böyök (200); obeja wë'ñe döka̱
dabom böyök (20); 15kameio alaki
pa̱ne ñiköl ilà ta̱, ese döka̱ dabom
mañayök (30); baka alaki döka̱
dabom tkëyök (40); baka wë'ñe
pupula döka̱ dabop (10); burro
alaki döka̱ dabom böyök (20);
burro wë'ñe döka̱ dabop (10). 16E'
ukuöki̱ ta̱ iyiwak ekkë ko̱s tuléitö
ikanè mésopa a̱ iwakmik iwakmik
ulawa ulawa ta̱ ichéitö ia̱rak:
—A' yú ye' yöki̱ ke̱we. Ká̱ ulat
múa̱t iyiwak a̱ ulat ulat a̱s kè̈
iwöiërwa̱ ñita̱.
17Eta̱ kanè méso ke̱we patkémii-
tö e' a̱ ichéitö:
—Mik be' tö ye' ël kué̱ ta̱ ie' tö
be' chaké: "¿Yi be' wökir? ¿Wé̱ be'

*32.2 *Mahanaim:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *ñippökwakpa böltëpa.*

micho? ¿Se̱kkë dör yi iyiwak?”,
18eta̱ iiu̱tő: “A këkëpa, iyiwak i' ko̱s
e' kak patké be' kanè méso Jacob
tö be' a̱. Ie' wák datse̱ sa' itöki̱.”
19E' sù̱ ikanè mésopa male̱pa
patkémiitö iyiwak wëttsë, e'pa a̱
ichémiitö ñies:
—Mik a' tö Esaú kué̱, eta̱ ichő ia̱
es ẽ. 20Kẽ a' é̱na ichökwa chè ia̱:
“A këkëpa, be' kanè méso Jacob e'
datse̱ sa' itöki̱.”
Ie' tö ibikeitsé: “Iyiwak
patkémiyö ke̱weie ye' ël a̱ e' dör
a̱s ie' e̱r buarne ye' ki̱. E' ukuöki̱
ta̱ ye' wák tö isuè̱mi. Es ie' tö ye'
kièwa̱mi e̱r bua' wa.” 21Es iyiwak
kak patkémiitö ke̱weie ie' yöki̱. Erë
ie' wák e̱' tsé̱a̱t kapökrö ie' úla a̱.

Jacob ñippé kapa wa Skëköl ta̱

22-23E' nañewe Jacob e̱' kéka̱. Ie'
tö ilakölpa böl ena e'pa kanè méso-
pa böl ena ila'r döka̱ dabom eyök ki̱
eköl e'pa ko̱s dapa'wé̱itö ta̱ iu̱yöktsa̱
ké di' Jaboc wi̱she̱t ñies ì ko̱s tso'
iwa̱ ekkë u̱yéttsa̱itö. 24Ie' e̱' tsé̱a̱t
eköl. Ee̱ ta̱ wëm de eköl ie' ska' ta̱
ie'pa ñippé kapa wa darërë dò ká̱
ñine eta̱. 25Erë wëm e' tö isué̱ tö kẽ
ie' e̱' alòpaka̱ Jacob ki̱. E' kue̱ki̱ ie'
tö itéwa̱ itu' wöièrkewa̱ e' ki̱ ta̱ itu'
wöyënettsa̱. 26Eta̱ wëm ñe' tö iché
ie' a̱:
—Ká̱ ñirkewa̱tke e' kue̱ki̱ ye' ő wa.
Ie' tö iiu̱té:
—Kẽ be' tö ye' a̱ ka̱wö bua' mè,
eta̱ kẽ ye' tö be' epamine.
27Wëm tö ie' a̱ ichaké:
—¿I̱ma be' kiè?
Ie' tö iiu̱té:
—Ye' kiè Jacob.
28Wëm tö iché ia̱:
—Kẽ be' kièia̱ Jacob. Be' kirdaë
Israel.* Be' ñippé Skëköl ta̱ ñies
s'ditsö ta̱ eta̱ ì kiane be' ki̱ e' de be'
ulà a̱, e' kue̱ki̱ be' kiè méka̱yö es.
29Jacob tö ie' a̱ ichaké:
—Ichő ña, ¿i̱ma be' kiè?
Ie' iiu̱té:
—¿Iők be' ki̱ ye' kiè kiane
jche̱nuk?
Ee̱ ta̱ wëm ñe' e̱r bua' ché ie' a̱.
30Ie' tö ká̱ e' kiè méka̱ Penuel.*
Ie' tö iché: “Erẽ ye' tö Skëköl wák
sué̱wa̱ ye' wöbla wa, erë kẽ ye'
du'wa̱.” E' kue̱ki̱ ká̱ e' kiè méka̱itö
es.
31Mik ie' tkökemitke Penuel, eta̱
diwö tskine. Erë ie' tu' wöyënettsa̱,
e' kue̱ki̱ ie' shkörami shaotshaot.
32Ie' tënewa̱ itu'kicha ki̱, e' kue̱ki̱
dò ikkë ta̱ ie' aleripa ko̱s kẽ tö
iyiwak tu'kicha kateta̱'.

Esaú e̱r buanene Jacob ki̱

33 1Mik Jacob tö isué̱ tö ie'
ël datse̱ ena wëpa ta̱ië̱
datse̱ ie' wa̱ döka̱ cien tkëyök (400),
eta̱ ie' tö ila'rla blabatsé. E'pa
méitö Lía a̱ ena Raquel a̱ ena e'pa
kanè mésopa böl a̱. 2Kanè méso-
pa böl e'pa patkémiitö ke̱weie ila'r
ta̱. E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö Lía ena ila'r
patkémi. Bata ekkë Raquel ena ilà
José e'pa patkémiitö. 3Eta̱ ie' wák
tkami ke̱we ie'pa yöki̱. Ie' mirwa̱
ie' ël wörki̱ e' dalewa ie' wöémi
dò i̱ski̱ es iwöömir döka̱ kuktöki-

---

* 32.28 *Israel:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ñippè Skëköl ta̱.*

* 32.30 *Penuel:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *Skëköl wö.*

cha (7 veces). Es ie' demi tsinet iël
wörki. 4Eta Esaú tunebitu ie' wöki,
ta ipaklö'wéwaitö ikuli' a ta iwöa-
lattséitö ta iérak ñita. 5E' ukuöki ta
Esaú tö Jacob alakölpa ena ila'rla
e'pa sué ta ichakéitö ia:
—¿Wíkkëpa dör yi?
Jacob tö iiuté:
—A këkëpa, Skëköl tö ala'rla
wíkkëpa mé ye' a.
6Eta ilakölpa kanè mésopa
e'pa de ila'rlaë ta iwö éwarak dö̀
iski. 7E' ukuöki ta Lía de ila'rë ta
ie'pa wöéwa iski ñies. Bata ekkë
ta Raquel de ilà José ta eta ie'pa
wöéwa dö̀ iski ñies. 8E' bet ta Esaú
tö ie' a ichaké:
—Iyiwak kuéyö ñala ki ulawa
ulawa ¿ìie e' dör?
Ie' iiuté:
—E' dör as be' er buarne ye' ki.
9Esaú tö iiuté:
—Au, kẽ be' tkinuk ye' ki. Ye' wa
itso' taië. E' tsúat be' wák tö.
10Erë Jacob tö iskà ché ia:
—Au, kẽ be' tö ye' ttè watök-
tsa. Be' er buanene ye' ki e' ta íyi
kakmekeyö be' a e' klö'ú. Be' tö
ye' kiéwa buaë. Be' suéneyö e' dör
buaë ye' a wes Skëköl wák suèyö
es. 11Taië Skëköl tö ye' blu'wé. Kè
ì kianeia ye' ki. E' kueki ye' be'
pablè tö íyi kakméyö be' a e' tsú ye'
ulà a.
Jacob tö iyiwak watké ia taië, e'
kképa iël Esaú tö iyiwak tsé iulà a.
12Esaú tö iché ia:
—E'ma mishka ñita. Ye' mi'ke
kewe.

13Erë Jacob tö iiuté:
—A këkëpa. Be' wa ijcher bua'
tö ye' ala'r ià tsitsirla. Ñies obeja
ena baka tso' alàë e' bikeitséyö
dö' ishtrirwa ta iduölurmi sekka
ká etkëme. 14Ye' a ta buaë idir tö
be' yu'tke kewe, eta wë' ye' do be'
itöki enaena wes ye' iyiwak ena ye'
ala'rla shkömir es. Es ye' mir ie'pa
ta dö̀ be' serke Seír ee.
15Eta Esaú tö iiuté:
—E'ma buaë idir. Kawö mú ña ye'
kanè mésopa welepa mukat be' a
be' kimoie.
Erë Jacob tö iiuté:
—Au, ¿iök be' e' we'ikö̀ ye' wa
ekkë chökle?
16E' è diwö ta Esaú míane Seír
iyamipa ta. 17Erë Jacob mía ká kiè
Sucot* ee. Ee ie' u yué iwák a. Ñies
iyiwak wé chali'wéitö. E' kueki ká
e' kiè mékaitö Sucot.
18Es Jacob manétat Padán-aram
dö̀ Canaán. Ie' dettsa buaë. Ie' sené
ká kiè Siquem, e' wösha. 19Wé ie'
tö ká yué e' tuéttsa ie' tö. E' ské
dör inuköl wömule döka cien eyök
(100). Hamor dör Siquem yë́, e'
ala'r tö ká watué Jacob a. 20Ká e' a
Jacob tö ák katé et ka'ie iyiwak
jchoie Skëköl dalöioie. E' kiè
mékaitö El-elohé-israel.*

Dina dalösewéwa Siquem tö

34 1Jacob alà busi Lía ta kiè
Dina, ká et ta e' mía ká e'
wakpa busipa pakök. 2Eta Hamor
e' dör heveowak e' dör ká e' wökir,
e' aladulaköl kiè Siquem e' tö Dina

* 33.17 *Sucot:* Hebreoie ká kiè e' wà kiane chè *u yöule chalichali.*
* 33.20 *El-elohé-Israel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Israel Këköl diché ta' taië.*

sué̱. Eta̱ ie' tö iklö'wé̱wa̱ ta̱ ise̱néka̱
ita̱ kësik wa. 3 Erë ie' wöbatse Dina
wa tai̱ë ta̱ ipabléitö tai̱ë. 4 Eta̱ ie' tö
iché iyë́ a̱:
—A yë́wö, be' yú këkëpa Jacob
ska' ilà busi kiöktsa̱ ye' a̱ a̱s ye'
se̱rwa̱ ie' ta̱.
5 Ì sulu wamblé Siquem tö Dina
ta̱ e' jche̱newa̱ Jacob wa̱. Erë ie'
aladulakölpa tso' kañika̱ iyiwak
kanéu̱k, e' kue̱ki̱ ie' kë̀ wa̱ iyëne
ie'pa a̱. 6 E' dalewa Hamor dör
Siquem yë́ e' mía̱ Jacob ska' ttök
ie' ta̱.
7 Mik Jacob aladulakölpa dene
u a̱, eta̱ ì wamblëne Dina ta̱ e'
jche̱newa̱ ie'pa wa̱. E' tö ie'pa
uluwé̱ka̱ tai̱ë. Siquem se̱néka̱ Jacob
alà busi ta̱ e' dör íyi suluë Israel
aleripa a̱. E' kë̀ ka̱wö ta̱' wamblè es.
8 Erë Hamor tté ie'pa ta̱, ta̱ ichéitö
ia̱:
—Ye' aladulaköl Siquem, e' wöba-
tse tai̱ë a' kutà wa. A' we'ikèyö
ka̱wö mú ie' a̱ se̱nukwa̱ ie' ta̱. 9 Es a'
yörmi sa' yamipaie. Es sa' se̱rwa̱mi
a' alà busipa ta̱. Ñies a' se̱rwa̱mi sa'
alà busipa ta̱. 10 A' e̱' tsú̱a̱t se̱nuk sa'
shu̱a̱. A' se̱nú sa' ká̱ a̱ wé̱ a' ki̱ ikia-
ne ee̱. A' tö íyi wata̱ú̱ ena íyi ta̱ú̱. A'
tö ká̱ ta̱ú̱. Kë̀ yi tö a' wöklö'we̱pa.
11 Ñies Siquem tté Dina yë́ ta̱ ena
ikëpa ta̱, eta̱ ichéitö ia̱:
—Ye' a' pablè tö ye' ttè klö'ú̱. Ye'
tö a' a̱ íyi kakmeraë ko̱s a' ki̱ ikia-
ne ekkë. 12 Ko̱s iské* dör e' tsa̱ta̱ a'
tö ye' a̱ ikí̱ kié, e' ta̱ ekkë meraëyö
a' a̱. E' kë̀ ki̱ ye' tkine. Ye' tö íyi
meraë tai̱ë a' a̱, erë ka̱wö mú ye' a̱
se̱nukwa̱ be' kutà ta̱.

13 Erë Siquem tö ie'pa kutà
dalöse̱wé̱wa̱, e' kue̱ki̱ ie'pa tö ie'
ena iyë́ iu̱té ka̱chè wa. 14 Ie'pa tö
iché ia̱:
—Kë̀ sa' a̱ sa' kutà menuk wëpa
kë̀ tottola kkuölitla tëule tsir, esepa
a̱. E' dör suluë sa' a̱ jaë tai̱ë. 15 Es ë̀
sa' tö a' iu̱tèmi. A' wëpa ko̱s tottola
kkuölit tée tsir we̱s sa' es, e' ta̱ sa'
tö a' ttö̀ iu̱tèmi. 16 Es a' se̱rwa̱mi sa'
alà busipa ta̱. Ñies sa' se̱rwa̱mi a'
alà busipa ta̱. Es sa' se̱rmi a' ta̱ ñita̱
we̱s ká̱ etkë̀ wakpa es. 17 Erë kë̀ a'
wa̱ a' tottola kkuölitla tëne we̱s sa'
tö iché a' a̱ es, e' ta̱ sa' míyalne ká̱
i' ki̱. Sa' kutà mítse̱rne sa' wa̱.
18 Eta̱ Hamor ena ilà Siquem e'pa
a̱ imène buaë. 19 Tai̱ë duladula e'
ki̱ Jacob alà busi kiane, e' kue̱ki̱
bet iwé̱itö we̱s ie'pa tö iché es. Ie'
dalö̀ tai̱ë iyë́ ska' imale̱pa tsa̱ta̱.
20 E' kue̱ki̱ ie' mía̱ iyë́ ta̱ ká̱ kköi-
ëule e' wékkö a̱. Ee̱ ká̱ e' wakpa
ñì dapa'u̱ke ttè shu̱loie. Ee̱ Siquem
ena iyë́ mía̱ ttök iká̱ wakpa ta̱. Ta̱
ichéitö ia̱rak:
21 —Pë' debitu̱ íe̱ e̱r buaë se' ta̱.
Ie'pa de se̱nuk se' ta̱, íyi ta̱u̱k ena
íyi wata̱u̱k se' shu̱a̱. Ká̱ tso' wë'
ie'pa a̱. Se' se̱rwa̱mi ie'pa alà busi-
pa ta̱. Ñies ie'pa se̱rwa̱mi se' ichapa
ta̱. 22 Eta̱ a̱s se' dö̀ ká̱ etkë̀ wakpaie
ie'pa ta̱ ñita̱, eta̱ s'ka̱wöta̱ iu̱k we̱s
ie'pa tö iché es. Ie'pa tö iché tö se'
wëpa ulitane ka̱wöta̱ itóttola kkuö-
litla tök tsir we̱s ie'pa wöblane iu̱k
es. 23 Eta̱ ko̱s ie'pa wa̱ iyiwak tso', ì
tso' e' döraë se' icha. Sö ichö̀ ie'pa
a̱ tö́. Eta̱ es ie'pa e̱' tsu̱kea̱t se̱nuk
se' shu̱a̱.

---

*34.12 *iské:* E' ké̱wö ska' ta̱ ie'pa wöblar tö ilà busipa watue̱ke inua̱ki a̱.

24Eta̱ wëpa tso' ká̱ e' ki̱ kibine-
tke, e'pa ulitane a̱ buaë idir. Eta̱
ie'pa ko̱s tottola kkuölitla télor tsir.
25E' ukuöki̱ bökki̱ es ta̱ mik
e' dalërkeia̱ tai̱ë kë̀ wa ie'pa e̱'
tsa̱tkër, eta̱ Jacob aladulakölpa
dör Dina akëpa kiè Simeón ena
Leví, e'pa míyal Siquem, eta̱ ká̱
e' wakpa wëpa télurdakitö se̱raa̱
tabè wa. 26Es ie'pa tö Hamor
ena ilà Siquem e'pa ttéwa̱ tabè
wa. Ie'pa tö ikutà yéttsa̱ Siquem
u a̱ ta̱ imíyal. 27Ká̱ e' wëpa ttélur
se̱raa̱. E' ukuöki̱ ta̱ Jacob aladula-
kölpa male̱pa debitu̱ ta̱ íyi ko̱s tso'
ká̱ e' ki̱ e' tsé̱mirakitö. 28Es ie'pa
wa̱ obeja ena baka ena burro ena
íyi ko̱s tso' ká̱ kköiëulewa̱ e' a̱, ñies
ì ko̱s tso' kañika̱ e' mítse̱r. 29Ñies
íyi tso' ko̱s u a̱, e' mítse̱r ie'pa wa̱
se̱raa̱. Ala'rla ko̱s ena alakölpa ko̱s
e'pa klö'wé̱lur ie'pa tö ie'pa kanè
mésopaie. 30Eta̱ Jacob tö iché
Simeón ena Leví a̱:
—A' tö se' tsa̱ié. A' kue̱ki̱ ká̱ i'
wakpa e' dör canaánwak ena fere-
seowak e'pa ulurdaë se' ki̱ tai̱ë.
Ie'pa ñì dapa'u̱raë ñippök se' ta̱.
Kë̀ se' wa̱ ñippökwakpa ta̱' tai̱ë, e'
kue̱ki̱ ie'pa e̱' alöraka̱ se' ki̱. Ye' ena
ye' yamipa ko̱s ttelurdaë ie'pa tö.
31Erë ie'pa tö iiu̱té:
—¿I̱ma ie'pa e̱rbikö̀ tö ie'pa wa̱
sa' kutà mi'mitse̱r we̱s alakölpa
sulusi es?

Skëköl e̱r buaë ché Jacob a̱ Betel

35 1E' ukuöki̱ ta̱ Skëköl tö
iché Jacob a̱: "Be' yú
se̱nuk Betel. Ee̱ ák katatö̀ ka̱'ie
ye' dör be' Këköl e̱' kkayë' be' a̱
mik be' bakshkar Esaú yöki̱ eta̱,
e' dalöioie." 2Eta̱ Jacob tö iché
iyamipa a̱ ena ko̱s itso'rak ie' ta̱,
e'pa a̱ ñies:
—Íyi diököl tso' a' wa̱ dalöiè, ese
ko̱s tulö̀ttsa̱ bet. A' kuö̀ ta̱ a' datsi'
mane'u̱lor. 3Mishkarak bet Betel.
Ee̱ ye' tö ák katateke et ka̱'ie iyiwak
jchoie Skëköl dalöioie. Ie' tö ye'
ki̱me' mik ye' bak e̱rianuk tai̱ë eta̱.
Ie' tö ye' kköna' ko̱s ye' ká̱ka're ekkë.
4E' bet ta̱ íyi diököl tso' ie'pa wa̱
dalöiè ese tulérakitö Jacob a̱. Ñies
ikukuöio ko̱s, e' tulérakitö Jacob a̱.
E' ko̱s wötéluritö kós klö̀ te̱r tsi̱net
Siquem e' diki̱a̱. 5Eta̱ ie'pa e̱' yélur.
Erë ká̱ tso' tsi̱net tsi̱net e' wakpa
ko̱s suawé̱ka̱ tai̱ë Skëköl tö, e' kue̱ki̱
e'pa kë̀ wa̱ ie'pa töiëne.
6Eta̱ Jacob ena iyamipa ko̱s demi
ká̱ kiè Luz a̱te̱ Canaán. Ká̱ e' kiè
ñies Betel. 7Eta̱ ee̱ ák katatéitö et
ka̱'ie iyiwak jchoie Skëköl dalöioie.
Ee̱ Skëköl e̱' kkayë' ie' a̱ mik ie'
bakshkar iël yöki̱ eta̱. E' kue̱ki̱ ák
katatéitö e' kiè mékaitö El-Betel.*
8E' ukuöki̱ ta̱ ká̱ e' a̱ Rebeca
kkö'nukwak bak kiè Débora, e' blë-
newa̱ ta̱ inú bléwa̱rakitö kós klö̀ te̱r
ee̱ e' diki̱a̱. Kal e' te̱r ká̱ kiè Betel
e' o̱'mik. Jacob tö ká̱ e' kiè méka̱ "I̱è
kéli".
9-10Mik Jacob bite̱ane Padán-
aram dene Canaán, eta̱ Skëköl e̱'
kkachéne etökichane ie' a̱. Eta̱ Skë-
köl e̱r buaë ché ie' a̱ i' es:

"Be' kiè Jacob,

*35.7 *El-Betel:* Hebreoie kiè e' wà kiane chè *Skëköl tso' Betel.*

erë be' kë̀ kièi̱a̱ es.
I̱'ñe ta̱ be' kiè méka̱yö Israel."

Skëköl tö ie' kiè mane'wé̱ttsa̱,
11 e' ukuöki̱ ta̱ ichéitö ia̱:

"Ye' dör Skëköl Diché Ta̱' Íyi Ulitane Tsa̱ta̱ e';
Be' ala'r ena be' aleripa alönú tai̱ë.
Be' aleripa alördaë tai̱ë,
e̱'pa döraë ká̱ tai̱ë wakpaie.
Ñies ie'pa shu̱a̱ blu'pa döraë.
12 Ká̱ me'bakyö Abraham a̱ ena Isaac a̱,
e' méyö be' a̱ ñies be' aleripa a̱."

13 Mik Skëköl tté o̱ne Jacob ta̱, ta̱
imía̱. 14 Ee̱ Jacob ák duéka̱ ek së sù̱.
Ák e' ki̱ ie' tö kiö̀ ena vino té iwà
kkachoie tö e' dör batse'r Skëköl a̱.
15 Ká̱ e' kiè méka̱itö Betel.

Raquel blënewa̱

16 E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa e̱' yélur
Betel míyal Efrata. Ka̱m ie'pa dö̀mi
Efrata e' tso'i̱a̱ elkeë, eta̱ Raquel
alà ku̱rketke e' diwö de. E' tö
Raquel kiri'wé̱wa̱ tai̱ë erë kë̀ iwà
ku̱r yës. 17 Ie' tso'tke suluë ichö̀k
eta̱ ikkö'nukwak dur ee̱, e' tö iché
ia̱: "Kë̀ be' suanuk. Be' alà ku̱ne.
E' wák dör wëm." 18 Eta̱ Raquel
wake' duökewa̱tke, isiwa̱' bata
tkökei̱a̱, e' shu̱a̱ ilà kiè méka̱atitö
Ben-oní.* Erë ilà yë́ tö ikiè mane'wé̱
Benjamín.*

19 Es Raquel blënewa̱. Inú wöté-
wa̱rakitö Efrata ñalé̱ ki̱. I̱'ñe ta̱ ká̱
e' kiè Belén. 20 Eta̱ wé̱ Raquel nu
bléwa̱itö e' ki̱ ák duéka̱ ek Jacob
tö iwà kkachoie. I̱'ñe ta̱ ák e' tkëri̱a̱
Raquel pö kkachoie.
21 Eta̱ Israel* michoë wé̱ imi'kerö
ee̱. Ie' e̱' tsé̱a̱t se̱nuk ká̱ kiè Mig-
dal Éder e' wi̱shke̱. 22 Ie' tö ká̱ yué
se̱noie ee̱, e' ukuöki̱ ta̱ ilà Rubén
se̱néka̱ ie' alaköl kiè Bilhá e' ta̱, e'
jche̱newa̱ ie' wa̱.

Jacob aladulakölpa

Jacob aladulakölpa döka̱ dabom
eyök ki̱ böl (12). 23 Ie' ala'r Lía ta̱ e'pa
dör Rubén, e' dör ikibi, ñies Simeón,
Leví, Judá, Isacar ena Zabulón.
24 Ila'r Raquel ta̱ e'pa dör José ena
Benjamín. 25 Raquel kanè méso kiè
Bilhá, e' ta̱ ila'r dör Dan ena Neftalí.
26 Lía kanè méso kiè Zilpá, e' ta̱ ila'r
dör Gad ena Aser. E'pa dör Jacob ala-
dulakölpa ku̱ne Padán-aram e'pa.

Isaac blënewa̱

27 Jacob minea̱ iyë́ Isaac sa̱uk ká̱
kiè Mamré ee̱. Ká̱ e' kiè ñies Arbá
ö Hebrón. Ká̱ e' a̱ Abraham ena
Isaac bak se̱nuk. 28-29 Isaac këne-
wa̱tke. Mik ie' ki̱ duas tso' cien
eyök ki̱ dabom paryök (180), eta̱
iblënewa̱ mía̱ idëu̱töpa itöki̱. Ila'r
Esaú ena Jacob e'pa tö inú wötéwa̱.

Esaú aleripa

36 1 I'pa dör Esaú aleripa.
Esaú kiè ñies Edom. 2 Esaú

---

*35.18 *Benoni:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' e̱riane e' alé.*

*35.18 *Benjamín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ye' ulà bua'kka e' alé.*

*35.21 *Israel:* E' dör Jacob kiè pa̱'ali̱ me'ka̱ Skëköl tö iki̱ e'.

senéwa̱ canaánwak alakölpa mañal
ta̱. Eköl dör Adá, e' dör hititawak
kiè Elón, e' alà busi. Iëköl kiè Oho-
libamá, e' dör Aná alà busi ena
heveowak eköl kiè Sibón, e' talà.
3 Bata ë́k kiè Basemat, e' dör Ismael
alà busi ena Nebaiot kutà. 4 Adá alà
tsá̱ ku̱ne e' kiè Elifaz. Basemat alà
kiè Reuel. 5 Oholibamá ala'r ku̱ne
mañal. E'pa kiè dör Jeús, Jaalam
ena Coré. E'pa dör Esaú ala'r ku̱ne
mik ie' bak se̱nuk Canaán eta̱ e'pa.
6 Esaú wa̱ ilakölpa ena ila'r wëpa
ena ila'r busipa ena imale̱pa ko̱s se̱rke
ie' ska' e'pa ko̱s míyal ie' wa̱ e̱' ta̱
se̱nuk ká̱ bánet iël Jacob e' yöki̱. Ñies
ie' wa̱ iyiwak ko̱s ena ì ko̱s dë' ie' ulà
a̱ Canaán, e' mítse̱r se̱raa̱. 7 Esaú ena
Jacob wa̱ íyi tso' tai̱ë. E' ku̱e̱ki̱ ie'pa kë̀
chë'ka̱ia̱ ñita̱. Kë̀ ì ku̱'ia̱ wë' ie'pa böl
iyiwak a̱ katè. 8 E' ku̱e̱ki̱ Esaú (e' kiè
ñies Edom) e' mía̱ se̱nuk Seír ké̱bata a̱.
9 I' dör Esaú aleripa bak se̱nuk
Seír ké̱ köwö ki̱, e'pa kiè edomwak.
10 I'pa dör Esaú ala'r: Elifaz e' dör
Esaú alà Adá ta̱, ena Reuel e' dör
Esaú alà Basemat ta̱.
11 Elifaz ala'r dör Temán, Omar,
Sefó, Gatam ena Quenaz. 12 Elifaz
alaköl skà bak eköl kiè Timná, e'
ta̱ ilà ta̱' eköl kiè Amalec. E'pa dör
Esaú alaköl kiè Adá e' uyökpa.
13 Reuel ala'r dör Náhat, Zérah,
Samá ena Mizá. E'pa dör Esaú ala-
köl kiè Basemat e' uyökpa.
14 Esaú alaköl kiè Oholibamá, e'
dör Aná alà busi ena Sibón talà. Ie'
ala'r dör Jeús, Jaalam ena Coré.
15 I'pa dör Esaú aleripa e'pa ditsé-
wöpa wökirpa:
Esaú alà kibi kiè Elifaz e' aleripa
dör: Temán, Omar, Sefó, Quenaz,
16 Coré, Gatam ena Amalec. E'pa
dör Elifaz aleripa e'pa ditséwöpa
wökirpa bak se̱nuk Edom. Ie'pa dör
Adá uyökpa.
17 Esaú alà kiè Reuel e' ala'r dör:
Náhat, Zérah, Samá ena Mizá. E'pa
dör Reuel ditséwöpa wökirpa bak
se̱nuk Edom. Ie'pa dör Basemat
uyökpa.
18 Esaú alaköl kiè Oholibamá e'
dör Aná alà busi. Ie' ala'r dör: Jeús,
Jaalam ena Coré. E'pa dör Oholiba-
má ditséwöpa wökirpa.
19 E'pa ko̱s dör Esaú (kiè ñies
Edom) e' aleripa. E'pa dör ie'pa
ditséwöpa wökirpa.
20 I'pa dör wëm dör horeowak
eköl kiè Seír, e' ala'r. Ie'pa bak
se̱nuk Edom ñies. Ie'pa kiè dör:
Lotán, Sobal, Sibón, Aná, 21 Disón,
Éser, ena Disán. E'pa dör Seír ala'r
wëpa. Ie'pa dör horeowak wökir-
pa bak se̱nuk Edom. 22 Lotán ala'r
dör Horí ena Hemam. Lotán kutà
dör Timná. 23 Sobal ala'r dör Alván,
Manáhat, Ebal, Sefó ena Onam.
24 Sibón ala'r dör Aiá ena Aná. Ká̱ e'
ta̱ Aná tso' iyë́ kiè Sibón e' burro
kkö'nuk e' dalewa ie' tö di' tum kué̱
tai̱ë ká̱ sí po e' a̱. 25 Aná alà wëm
kiè Disón. Ie' alà busi kiè Oholi-
bamá. 26 Disón ala'r dör Hemdán,
Esbán, Itrán ena Querán. 27 Éser
ala'r dör Bilhán, Zaaván, ena Acán.
28 Disán ala'r dör Us ena Arán.
29 Horeowak wökirpa dör Lotán,
Sobal, Sibón, Aná, 30 Disón, Éser,
ena Disán. E'pa dör horeowak
wökirpa iyamipa wa. Ie'pa bak
se̱nuk Seír.
31 I'pa dör Edom blu'pa, ka̱m
Israel aleripa blúpa dö̀ e' yöki̱.

32 Bela, e' dör Beor alà, e' de Edom
wakpa blúie. Ie' ka̱ kiè Dinha-
ba. 33 Bela blënewa̱ e' skéie Jobab
yöne blu'ie. Ie' dör Zérah alà. Ie'
datse̱ Bosrá. 34 Jobab blënewa̱ e'
skéie Husam datse̱ Temán e' yöne
blu'ie. 35 Husam blënewa̱ e' skéie
Hadad dör Bedad alà e' yöne blu'ie.
Bedad e̱' ali'ka̱ Madián wakpa
ki̱ ka̱ kiè Moab ee̱. Husam ka̱ kiè
Avit. 36 Hadad blënewa̱, e' skéie
Samlá yöne blu'ie. Ie' ka̱ kiè Masre-
cá. 37 Samlá blënewa̱, e' skéie Saúl
yöne blu'ie. Ie' ka̱ dör Rehobot. Ka̱
e' a̱te̱ di' kkö̀ a̱ tsi̱net. 38 Saúl blëne-
wa̱, e' skéie Baal-hanán yöne blu'ie.
Ie' dör Acbor alà. 39 Baal-hanán
blënewa̱, e' skéie Hadad yöne blu'ie.
Ie' ka̱ kiè Pau. Ie' alaköl kiè Mehe-
tabel, e' dör Matred alà busi ena
Mezaab talà.
40 I'pa dör Esaú aleripa kiè
iyamipa wa ñies ika̱ wa: Timná,
Alvá, Jetet, 41 Oholibamá, Elá,
Pinón, 42 Quenaz, Temán, Mibsar,
43 Magdiel ena Iram. Esaú kiè ñies
Edom. E'pa ko̱s dör Edom ka̱ blu'pa
wé̱ ise̱nerak ika̱ ki̱ ee̱.

37 1 Jacob e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
Canaán wé̱ iyë́ bak se̱nuk
ee̱. 2 Ttè i' dör Jacob aleripa e' pakè.

José ena iëlpa

Jacob alà kiè José, mik e' ki̱
duas tso' dabom eyök ki̱ kul (17)
eta̱ ie' tso' iyë́ obeja kkö'nuk iëlpa
ta̱. Iëlpa dör iyë́ alakölpa kiè Bilhá
ena Zilpá, e'pa ala'r. Eta̱ ì sulu ko̱s
wambleke iëlpa tö ie' wöwa, ese
kkateke se̱raa̱ ie' tö iyë́ a̱.
3 Ie' ku̱ne mik iyë́ Jacob këne-
wa̱tke eta̱. E' kue̱ki̱ Jacob ki̱ ie' kiar
ila'r male̱pa tsa̱ta̱. E' kue̱ki̱ Jacob
tö datsi' yué ie' a̱ ki̱tkëule buaë.
4 Erë mik ie' ëlpa wa̱ ijche̱newa̱ tö
ie'pa yë́ ki̱ ie' kiar ie'pa ulitane
tsa̱ta̱ eta̱ ie'pa é̱na ia̱r suluë, kë̀
ishke̱'we̱ta̱'.
5 Ka̱ et ta̱ ie' kabsué̱ e' pakéitö
iëlpa a̱. E' kue̱ki̱ ie'pa é̱na suluë ie'
kí̱ a̱ne. 6 Ie' tö ikabsuè̱ paké iëlpa
a̱ i' es:
—Ye' ttö̀ ttsö́. Ye' kabsué̱ e'
pakekeyö a' a̱. 7 Ye' kabsué̱ tö
se' ulitane tso' kaneblök kañika̱
dalì shu̱a̱. Se' tso' dalì wöshtök e'
tsa̱tésö ettsa̱k ettsa̱k. Ye' tö isué̱ tö
bet ye' icha e̱' duéka̱ bua' shkë'ka.
A' ichapa e̱' dapa'wé̱ ye' icha pamik
shkit ta̱ e'pa tö ye' icha dalöié.
8 Eta̱ iëlpa tö iiu̱té:
—¿Be' é̱na iwà chak tö be' döraë
sa' blúie? ¿Sa' se̱rdaë be' diki̱a̱?
Ie' kabsué̱ ena we̱s ipakéitö ie'pa
a̱, e' kue̱ki̱ ie'pa é̱na suluë ie' kí̱
a̱ne.
9 E' ukuöki̱ ta̱ ie' skà kabsué̱ne,
e' pakéitö iëlpa a̱ ñies. Ie' tö iché
ie'pa a̱:
—Ye' kabsué̱ tö diwö ena si'wö
ñies bëkwö döka̱ dabom eyök ki̱ et
(11), e' ko̱s tö ye' dalöieke.
10 Mik ie' tö ikabsué̱ e' paké iyë́ a̱
ena iëlpa a̱, eta̱ iyë́ tö iuñé:
—¿Ì kiane chè be' ki̱ kabsuè̱ e'
wa? Ttsëskua be' mì ena be' ëlpa
ena ye', sa' ka̱wöta̱ be' dalöiök.
11 Ie' ëlpa é̱na ia̱r suluë. Erë iyë́ tö
ibikeitsé tai̱ë: ¿ì kébisué̱ José tö es?

José watué̱ttsa̱ iëlpa tö

12 Ka̱ et ta̱ José ëlpa míyal dö̀
Siquem iyë́ iyiwak wëttsë ka̱kö
yulök. 13 Eta̱ Jacob tö iché José a̱:

—Be' ëlpa tso' tsinet Siquem iyiwak
kkö'nuk. Ye' ki ikiane tö be' yú isauk.
Eta José tö iiuté:
—E' buaë. Ye' mí isaukrak.
14 Jacob tö iiuté:
—Ëkëkë. Be' yú be' ëlpa sauk, is
itso'rak, is iyiwak tso' ñies. E' wa
be' wa ye' a itté dömine.
Eta Jacob tö ie' patkémi. Ie' e'
yéttsa Hebrón ké kkue ki mía Siquem.
15 Ee ie' shkö̀dur chò kañika, e' kuéwa
wëm eköl tö ta e' tö ie' a ichaké:
—¿Ì yulök be' tso'?
16 Ie' tö iiuté:
—Ye' tso' ye' ëlpa yulök. ¿Be'
kë̀ wa ijcher wé ie'pa tso' ye' yë́
iyiwak kkö'nuk?
17 Wëm e' tö iiuté:
Ie'pa kë̀ ku'ia íe. Ie'pa
mineyalbak. Ye' ittò ttsérak tö
ie'pa mi'kea Dotán.
Eta ie' mía iëlpa yulök. Eta ie'pa
kuéitö Dotán. 18 Eta iëlpa tö ie' sué
kamië tö ie' datse. Kam idò e' dale-
wa iëlpa kawö mérak ñì a ie' ttowa.
19 Ichérakitö ñì a:
—Kabsaukwak datse. 20 Ittöwasö.
Inú batröömisö kauk kë̀ a di' ta'
ese a. Eta ichò̀sö tö iyiwak sulusi
ie' katéwa. Es ie' kabsuè e' kë̀ wà
tkö̀pa yës.
21 Mik Rubén tö ttè e' ttsé, eta ie'
éna iël tsatkak. E' kueki ie' tö iché
iëlpa a:
—Kë̀ ittarwa. 22 Kë̀ a' tö ie' pë́
tkö'uk. A' tö ió́mi kauk i' a. Kë̀ a'
ulà mukka iki.
Rubén éna José tsatkak tsè̀mine
iyë́ a, e' kueki ie' tö iché ie'pa a es.
23 Erë mik José debitu iëlpa ska',
eta ie'pa tö ie' datsi' kitkëule bua',
e' yéttsa. 24 Eta iklö'wéwarakitö
batréemi, kauk tso' di' blóie, erë kè̀
iwà ta' ese a.
25 E'ukuöki ta ie'pa e' tuléwa
chkök, e' shua ie'pa isué tö taië
Ismael aleripa datse. E'pa datse
Galaad michoë Egipto dalì dami iwa
e' watauk. Kameio ki ie'pa wa kiò̀
alar buaë e' dami. Ñies kiò̀ mas-
mas kiè bálsamo ena mirra e' dami
iwa. 26 Eta Judá tö iché iëlpa a:
—Se' ël ttéwasö ta e' tté blésö,
e' ta e' wa ¿ì buaë dò̀mi se' ulà a?
27 Ye' ichè buaë idir tö iwatauttsasö
Ismael aleripa a. Ie' dör se' ël se'
yami ekka, e' kueki kë̀ sö ittò̀wa.
E' mène buaë iëlpa a. 28 Mik íyi
wataukwakpa datse Madián e'pa
tkami ee, eta ie'pa tö iël yéttsa
kauk a watuéttsarakitö Ismael ale-
ripa a inuköl wömule döka dabom
böyök (20) ské ekkë. Es Ismael ale-
ripa wa José minetser Egipto.
29 Mik Rubén debitu kauk kkò̀ ki,
eta kë̀ iël ku'ia. E' tö ie' eriawé taië.
E' kueki idatsi' jchélor. 30 E' ukuö-
ki ta, ie' mía iëlpa ska' ta ichéitö
ie'pa a:
—Se' ël tsirla kë̀ ku'. ¿Wes ye' e'
ùmi?
31 Eta ie'pa tö chibola ttéwa ta
e' pë́ wa José datsi' patiékarakitö.
32 Eta datsi' e' patkémiitö iyë́ a ta
ichémi ia: "Datsi' i' kué sa' tö. Ì saú
bua'ie. ¿Kë̀ idör be' alà datsi'?"
33 Eta Jacob tö iché: "¡Tő, i' dör
ye' alà datsi'! Iyiwak sulusi wésele
tö ye' alà ttéwa katéwa." 34 Eta
Jacob tö idatsi' jchéloyar eriane
kueki. Eta datsi' tso' iëno mik schö-
newa ese iékaitö. Eta ilà blënewa e'
eriaitséitö ká taië. 35 Eta ila'r, wëpa
ena alakölpa, e'pa kos de ie' pablök,

Ismael aleripa wa̱ dalì dami kameio ki̱ watuè̱. (Génesis 37.25)

erë kȅ ie' pablër yës. Ikí̱ i̱uke tai̱ë
shu̱te̱ ilà dalërmik. Ie' tö iché: "Ye'
schő e̱riaitséraë dò mik ye' duowa̱
ekkë, es ye' döraë ie' ska'."
36 Eta̱ madiánwakpa demi Egipto.
Ee̱ ie'pa tö José watuéttsa̱ wëm
kiè Potifar e' a̱. Wëm e' kaneblöke
Egipto blú a̱. Potifar dör Egipto blú
tsa̱tkökwakpa e' wökir.

Judá ena Tamar

38 1 E' ké̱wö ska' ta̱ Judá e̱'
batséttsa̱ iëlpa yöki̱ mía̱
se̱nuk wëm kiè Hirá e' ska'. E' se̱rke
ká̱ kiè Adulam. 2 Ee̱ Judá tö alaköl
sué̱ eköl. E' dör wëm canaánwak
kiè Súah e' alà busi, e' ta̱ ie' se̱néwa̱.
3 E' ukuöki̱ ta̱ iduneka̱ ta̱ ilà ku̱ne
wëm, e' kiè mékaitö Er. 4 E' ukuö-
ki̱ ilà skà ku̱ne wëm, e' kiè méka̱itö
Onán. 5 E' ukuöki̱ ta̱ ilà skà ku̱ne
wëm, e' kiè méka̱itö Selá. E' ku̱ne
mik ie' se̱rke ká̱ kiè Quezib, ee̱ eta̱.
6 Judá tö alaköl yulé se̱nowa̱ie ilà
kibi kiè Er e' ta̱. E' kiè Tamar. 7 Eta̱ Er
se̱rke suluë shu̱te̱ Jehová wöa̱. E' kue̱ki̱
Jehová tö ittéwa̱. 8 Eta̱ Judá tö iché
Onán a̱:
—Be' ka̱wöta̱ se̱nukwa̱ be' dabököt
ta̱ alà kòka̱ be' ël blënewa̱ e' a̱ we̱s se'
wakpa a̱ imeneatbak es.
9 Onán é̱na ia̱ne tö ie' alà ku̱rmi ko̱s
ischő ta̱, e' kȅ dör ie' wák ala'r. E' kue̱ki̱
mik ie' se̱rke ischő ta̱, eta̱ bet ta̱ ie' e̱'
skéu̱ bánet a̱s kȅ alà kòka̱ ischő ta̱. Es
ie' kȅ wa̱ iël a̱ iditséwö menea̱t. 10 E' dör
suluë ichők Jehová a̱, e' kue̱ki̱ ie' tö
Onán ttéwa̱ ñies. 11 Eta̱ Judá tö iché iyàk
Tamar a̱:
—Be' yú se̱nuk be' yḗ u a̱ we̱s
schő es dò mik ye' alà Selá talane
eta̱.
Erë Judá tso' Tamar ki̱tö'u̱k. Ie'
ibikeitsé tö Selá duöwa̱mi we̱s
iëlpa duolur es. Es Tamar minea̱
se̱nuk iyḗ ska'.

12 Ká̱ de tai̱ë ta̱ Judá alaköl dör
Súah alà busi e' blënewa̱. Ie' schő
ké̱wö tka ta̱ ie' mía̱ ká̱ kiè Timnat,
wé̱ itso'rak ie' obeja köyök tök ee̱.
Ie' yami kiè Hirá e' dör adulamwak,
e' mí ie' ta̱ ie' wapiöu̱k. 13-14 Tamar
tö isué̱ tö Judá alà kiè Selá, e'
detke këchke erë kȅ ie' se̱nèwa̱ ie'
ta̱. E' wa ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö Judá
tö ie' ki̱tö'wé̱ Selá wa. E' kue̱ki̱ mik
ie' wa̱ ijche̱newa̱ tö inua̱ki mía̱
Timnat iobeja köyök tök, eta̱ ie' e̱'
paiöke schőie e' mane'wé̱ttsa̱neitö.
Iwö pabakéwa̱ datsi'tak wa a̱s kȅ yi
a̱ iwërwa̱. Eta̱ imía̱ ká̱ kiè Enaim.
Ee̱ ie' e̱' tkése̱r Timnat ñalé̱ kkȍ a̱.
15 Mik Judá tö Tamar sué̱ ta̱ ie'
ibikeitsé tö e' dör alaköl sulusi iwö
pabakéwa̱ e' kue̱ki̱. 16 Eta̱ ie' mía̱
iwöki̱. Kȅ ie' wa̱ ie̱ri ta̱' tö e' dör ie'
yàk. Eta̱ ichéitö ia̱:
—¿Se' se̱r ñita̱?
Eta̱ Tamar tö iché ia̱:
—¿Ì meke be' tö ye' a̱ iskéie?
17 Eta̱ Judá tö iiu̱té:
—Ye' chibo patköke be' a̱ etö
iskéie.
Ie' iiu̱té:
—Ëkëkë. Erë be' íyi tsá̱ múa̱t ye' a̱
dȍ mik be' tö chibola patké eta̱.
18 Judá tö ie' a̱ ichaké:
—¿Ì kiane be' ki̱ tö ye' imèa̱t be'
a̱?
Eta̱ ie' tö iiu̱té:
—Be' tabechka tso' e̱' kiè shtoie,
e' múa̱t ye' a̱ ikichaë. Ñies be' shko
kéli múa̱t ye' a̱.
Judá tö imé ia̱ ta̱ ie' se̱né ie' ta̱.
Eta̱ alaköl duneka̱. 19 E' ukuöki̱ ta̱
Tamar mía̱ iu a̱ eta̱ idatsi'tak wa
iwö pabakéwa̱ e' yéttsa̱itö. Eta̱ ie' e̱'
paiéne schő es.

20 E' ukuöki̱ ta̱ Judá tö chibo
patkémi iyami adulamwak e' ulà
a̱ a̱s ie' tö imù alaköl a̱ a̱s ala-
köl e' tö ie' íyi méa̱t alaköl ulà
a̱ e' mùbitu̱ne. Erë ie' yami kȅ wa̱
alaköl e' ku̱neia̱. 21 Eta̱ ie' tö ká̱ e'
wakpa a̱ ichaké:
—Alaköl sulusi e' dör enaimwak
até̱a̱t ñala̱ ska', ¿wé̱ e'?
Eta̱ ie'pa tö iiu̱té:
—Íe̱ alakölpa sulusi kȅ dë'.
22 Eta̱ ie' bite̱a̱ne Judá wörki̱ ta̱
ichéitö ia̱:
—Kȅ ye' wa̱ alaköl ku̱ne. Ye' tö
ichaké ká̱ e' wakpa a̱. Ie'pa tö ye' a̱
iché: 'Íe̱ alakölpa sulusi kȅ dë'.'
23 Judá tö iiu̱té:
—A̱s ye' íyi tsú̱a̱titö es kȅ yi tö sa'
jaëwe̱pa. Kȅ ye' iane iwiie. Ye' tö
ichibo patkémi be' ulà a̱, erë kȅ be'
wa̱ alaköl ku̱ne.
24 Eta̱ si' mañat ulatök ta̱ Judá ki̱
biyȍ de tö:
—Be' yàk Tamar e' se̱ne' wëpa
kua̱'ki̱ ta̱. Ie' duneka̱.
Eta̱ Judá tö iché a̱neule:
—¡Iyőttsa̱ ta̱ iña'ú̱wa!
25 Erë mik ie' yekettsa̱ ie'pa tö
ttèwa̱, e' wösha̱ ie' ttè mémi inua̱ki
a̱: "Yi íyi a'tse̱r ye' ulà a̱ i', e' wák
tö ye' duéka̱. Be' isa̱ú̱. ¿Yi kiè shto
tabechka i' ikichaë ena shko kéli
i'? ¿e' su̱ule be' wa̱?" 26 Mik Judá tö
ie' íyi sué̱wa̱ iyàk ulà a̱ ta̱ ichéitö:
"Alaköl i' dör buaë. Kȅ ye' wa̱ iula-
batse̱ ye' alà Selá ta̱. Ye' e̱' wamblé
sulu ie' ki̱." Eta̱ kȅ ie' se̱neia̱ ie' ta̱.
27 Tamar alà ku̱ne klȍ wák
dör wëpa. 28 Itsörke e' wösha̱,
eta̱ eköl ulà dettsa̱ ke̱we. Eta̱ ie'
kkö'nukwak tö datsi'kicha batsë e'
mué̱wa̱ ilà ulà mik ta̱ ichéitö: "I' ék

ku̱ne ke̱we.” 29Erë e' wösha̱ë bet ta̱
alà ulà tié̱wa̱ne etökichane eta̱ iëk
ku̱ne ke̱weie. Eta̱ ikkö'nukwak tö
iché ia̱: “¿We̱s be' ku̱ne ke̱weie?”
E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö Fares.* 30E'
ukuöki̱ ta̱, iulà a̱ datsi'kicha tkër
batsë e' ku̱ne, e' kiè méka̱itö Zérah.

José tkashkar Potifar alaköl ulà a̱

39 1José minetse̱rak iwa̱
Egipto. Ká̱ e' ki̱ wëm tso'
eköl kiè Potifar, e' tö ie' tué̱ttsa̱
Ismael aleripa a̱. Wëm e' kane-
blöke Egipto blú a̱. Ie' dör Egipto
blú tsa̱tkökwakpa wökir. 2Erë
Jehová tso' José ta̱, e' kue̱ki̱ ì ko̱s
kanewe̱keitö e' dökettsa̱ buaë iwö-
kir egiptowak e' ska'. 3Iwökir tö
isué̱ tö Jehová tso' José ta̱, e' kue̱ki̱
ì ko̱s kanewe̱keitö e' dökettsa̱ buaë.
4E' kue̱ki̱ iwökir ki̱ ikiarke tai̱ë. Ie'
tö iméka̱ ie' wák ki̱mukwakie. Ñies
iméka̱itö ie' íyi ko̱s e' kue̱bluie.
Ie' wa̱ íyi ko̱s tso' e' kkö'nekeitö.
5Mik Potifar tö ie' méka̱ iíyi ko̱s
kue̱bluie, eta̱ Jehová e̱r buaë chémi
Potifar a̱. Ie' íyi ko̱s tso' iu a̱ ena
kañika̱ e' ko̱s mir buaë. 6José tö
Potifar íyi ulita̱ne kkö'neke buaë. E'
kue̱ki̱ Potifar kë̀ wöki̱ ì wëneia̱ yës.
Ì ñak ie' é̱na e' ë̀ bikeitsekeitö.

José wák dör bua'bluka̱. 7Ká̱ de
iki̱ tai̱ë eta̱ iwökir alaköl wöbatseka̱
iwa. Ká̱ et ta̱ ie' iché ia̱:

—Be' se̱núka̱ ye' ta̱.

8Erë José kë̀ wa̱ ie' ttè iu̱tëne ta̱
ichéitö ia̱:

—Ye' ttö̀ ttsö́. Ye' wökir íyi ulita-
ne méa̱t ye' ulà a̱ su̱noie. Ye' tso' íe̱,
e' ta̱ kë̀ ie' tkine ie' íyi ko̱s ki̱. 9Ye'
tso' ie' u kue̱blu kibiie. Ye' wökir kë̀
wa̱ ì kkëo̱ne ye' ki̱. Be' ë̀ kë̀ menea̱t
iwa̱ ye' a̱ be' dör ie' alaköl e' kue̱ki̱.
¿We̱s ye' tö ì sulu i' wamblèmi be'
ta̱? ¿We̱s ye' tö ì sulu wamblèmi
Skëköl ki̱?

10Ke̱kraë alaköl tö ie' a̱ iche-
ke: “Be' se̱nú ye' ta̱.” Erë ie' kë̀ tö
iiu̱teta̱' yës. Ie' tö iulawaté ke̱kraë.
11Ká̱ et ta̱ ie' tkawa̱ we̱shke̱ íyi
kanéu̱k eta̱ iwökir alaköl e' ë̀ tkër.
12Eta̱ iwökir alaköl tö ie' klö'wé̱wa̱
idatsi' a̱ ta̱ ichéitö ia̱:

—Be' se̱nú ye' ta̱.

Erë ie' tkashkar iulà a̱ mía̱
tu̱neule. Ie' datsi' yënettsa̱a̱t alaköl
ulà a̱. 13Mik iwökir alaköl tö isué̱
tö José datsi' a̱te̱ ie' ulà a̱ 14eta̱ ie'
tö ikanè mésopa kié ta̱ ichéitö ie'pa
a̱:

—Isa̱ú̱, ye' wëm wa̱ hebreowak
dë'bitu̱ e' tso' se' wayuök. Ie' dewa̱
ye' ska'. Ie' se̱nakka̱ ye' ta̱ kësik wa
erë ye' a̱neka̱ tai̱ë. 15Mik ie' ittsé
tö ye' a̱neka̱ tai̱ë ta̱ ie' tkashkar
tu̱neule. Ie' datsi' yënettsa̱a̱t e' a̱te̱
ye' ulà a̱.

16E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö José datsi'
blé kkayënoie iwëm a̱ mik idene
eta̱. 17Mik iwëm dene, eta̱ ipakéitö
ia̱ ta̱ ichéitö ia̱:

—Be' wa̱ hebreowak dë'bitu̱ kanè
mésoie, e' tkawa̱ we̱shke̱ ye' ska'.
Ie' se̱nakka̱ ye' ta̱. 18Erë mik ye'
a̱neka̱ tai̱ë, eta̱ ie' tkashkar tu̱neule
ta̱ idatsi' a̱te̱ tër íe̱. 19Es be' kanè
méso tö ye' dalöse̱wé̱wa̱.

Mik iwökir tö ttè e' ttsé eta̱ ilu-
neka̱ tai̱ë. 20-21José klö'wé̱wa̱itö

---

*38.29 *Fares:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *tkabitu̱ ke̱weie.*

wötökwa̱ patkéitö wé̱ Egipto blú
bolökpa tso' wötëule ee̱. Erë Jehová
tso' José ki̱muk s'wöto wé a̱ ñies. Ie'
e̱r bua' chöke ia̱. Ie' tö s'wöto wé
wökir ké e̱r buaë chök ia̱. 22 S'wöto
wé wökir tö iméka̱ s'tso' wötërule-
wa̱ male̱pa ko̱s kue̱bluie. José tö ì
ko̱s we̱ke s'wöto wé a̱ e' ké̱wö meke.
23 Jehová tso' José ta̱. Ie' tö iki̱meke
a̱s ì ko̱s döttsa̱ buaë ie' a̱. E' kue̱ki̱
ì kanewe̱ke José tö e' kë̀ sue̱ku̱'ia̱
s'wöto wé wökir tö tö is imir.

Kabsuè̱ böt e' wà paké José tö

40 1-2 E' ukuöki̱ ta̱ wëm dör
Egipto blú a̱ vino muk-
wakpa e'pa kue̱blu ena wëm dör
blu' a̱ pan yuökwakpa e'pa kue̱blu,
e'pa böl tö iblú tsiriwé̱ka̱. E' kue̱ki̱
ie' uluneka̱ ie'pa ki̱ 3 ta̱ ie'pa patkéi-
tö wötèwa̱ ikkö'nukwakpa kue̱blu
e' u a̱ s'wöto wé tso' e' a̱. Ee̱ José
tso' wötëule ñies. 4 Eta̱ Egipto blú
kkö'nukwakpa e' kue̱blu tö José ké
wëpa böl ñe'pa kkö'nuk. Ee̱ ie'pa
se̱né wötëule ká̱ tai̱ë.
5 Ká̱ et nañewe ta̱ ie'pa böl kab-
sué̱ kua̱'ki̱ kua̱'ki̱. E' wà dör kua̱'ki̱
kua̱'ki̱. 6 Bule es bla'mi ta̱ José debi-
tu̱ isau̱k. Ie' tö isué̱ tö ie'pa e̱riane.
7 E' kue̱ki̱ ie' tö ie'pa a̱ ichaké:
—¿Iók i̱'ñe ta̱ a' wö wër sia̱r?
8 Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' kabsué̱, erë kè̀ yi ku̱' sa' a̱
iwà pakök.
Ie' tö iché ie'pa a̱:
—¿A' kè̀ wa̱ ijche̱r tö Skëköl tö
s'kabsuè̱ e' wà chèmi se' a̱? ¿I̱ma a'
kabsué̱? E' chő ña.
9 Eta̱ blu' a̱ vino mukwakpa
kue̱blu e' tö ikabsuè̱ paké ia̱ ta̱
ichéitö:
—Ye' kabsué̱ tö uva kicha me'r
ye' wösha̱ 10 e' ulà tso' mañat. E'
dapëneka̱ e' wörkua bune tai̱ë ta̱
iwörkua mía̱ne iwőliie e' yua' tso'
tai̱ë. 11 Egipto blú tka̱' a'tse̱r ye' ulà
a̱. E' a̱ uvawöli diò̀ tuéeyö. E' ukuö-
ki̱ ta̱ ye' wák tö imé blu' a̱. Es ye'
kabsué̱.
12 José tö iché ia̱:
—Be' kabsuè̱ e' wà kiane yënuk
i' es: Be' tö uva kicha ulà kébi-
sué̱ mañat. E' wà kiane yënuk ká̱
mañat. 13 Ká̱ mañat ta̱ blu' tö be'
shu̱leraë. Be' kané meraneitö be' a̱.
Vino meranebö ie' a̱ we̱s be' tö io̱'
kuaë es. 14 Be' we'ikèyö, mik iwà
tka, eta̱ kë̀ be' é̱na ye' chökwa. Ye'
tté chő blu' a̱ a̱s itö ye' yò̀ttsa̱ íe̱.
¡Be' e̱r buaë chő ye' a̱! 15 Ye' dör
hebreowak e' ekiblë'wa̱bitu̱ ie'pa tö.
Ye' kë̀ wa̱ ì sulu wamblëne. Ye' tso'
wötëule ế.
16 Mik blu' pan yuökwakpa
kue̱blu e' tö isué̱ tö José tö iyami
kabsuè̱ e' wà paké ta̱ idettsa̱ buaë
eta̱ ie' tö ie' icha paké ia̱ ñies. Ie'
iché:
—Ye' kabsué̱ tö ye' wa̱ kkő dami
mañal ye' wökir ki̱, e' a̱ pan saruru
dami. 17 Kkő tkër ká̱kke̱ ék e' a̱ pan
dami blu' a̱ daklili. Erë pan dami
ye' wa̱ kkő a̱ ye' wökir ki̱ e' ñeke
dù tö.
18 Eta̱ José tö iché ie' a̱:
—Be' kabsué̱ e' wà kiane yënuk i'
es: kkő mañal e' dör ká̱ mañat. 19 E'
wà kiane chè tö ká̱ mañat ta̱ blu' tö
be' kuli' tökök patkeraë, ta̱ be' nu
kichatkeraka̱ kal ulà a̱. Dù tö be'
nu katerawa̱.
20 Ká̱ de mañat ta̱ blu' tö idués-
wö tkö'wé̱ chkè wa di'yè wa tai̱ë

ikue̱blupa ulitane kaneblöke ie' a̱
e'pa a̱. E' shu̱a̱ ie' tö ivino muk-
wakpa kue̱blu ena ipan yuökwakpa
kue̱blu e'pa böl tsu̱kbitu̱ patké
s'wöto wé a̱ ikue̱blupa ulitane
wörki̱. 21 Vino mukwakpa kue̱blu
e' a̱ ikané méneitö. Ie' tö blu' a̱
itka̱' méne we̱s kuaë es. 22 Erë pan
yuökwakpa kue̱blu, e' patkémi
nu kichatkèka̱ we̱s José tö iyë' es.
23 Erë vino mukwakpa kue̱blu e' kè
e̱r a̱neia̱ José ska'.

Egipto blú kabsue̱ bötökicha e' wà paké José tö

41 1 Duas de bök, e' ukuöki̱
ta̱ Egipto blú kabsue̱ tö ie'
dur di' kiè Nilo e' kkömik. 2 Ie' isue̱
tö baka deyal di' a̱ kuktö. E' dör
baka bua'buaë jani'janila. E' iëte̱r
chkök kuachka shu̱a̱. 3 E' itöki̱ baka
skà deyal kuktö di' a̱. Erë e' dör
suluë sí sulula. E' míyal di' kkömik
baka malè̱ o̱'mik. 4 Eta̱ baka sí sulu-
la kuktö, e' tö baka bua'buaë kuktö
e' katélur.

Ee̱ ta̱ blu' ti̱'neka̱. 5 E' ukuöki̱
ta̱ bet ie' kapowa̱ne ta̱ ikabsuéne
tö ì talarke kuò sù̱ kiè trigo e' klò
elka è a̱ ila'k deka̱ kul. Ila'k e' dör
bua'buaë iwö blubluë. 6 E' itöki̱ iskà
tskine e' klò elka è a̱ ila'k deka̱ kul
ñies, erë sulula idir. Siwa̱' datse̱
diwö tskirke e' kke̱ e' tö isiwé̱wa̱
ña'wé̱wa suluë mía̱ wö yabé è. 7 Eta̱
ila'k kul siulewa̱ sulu e' tö ila'k
bua'bua katélur se̱raa̱.

Blu' ti̱'neka̱ ta̱ ié̱na ia̱ne tö ie'
kabsa̱uke moki̱. 8 Erë bule es bla'mi
ta̱ ie' kabsue̱ e' tö ie' e̱riawé̱ka̱. E'
kue̱ki̱ ie' tö Egipto íyi tötkökwakpa
ena íyi jche̱r tai̱ë ese wakpa, ko̱s
tsu̱k patké. Ie' kabsue̱ e' pakéitö
ie'pa a̱. Erë ie'pa ulitane kè̱ a̱ ie'
kabsue̱ e' wà a̱ne. 9 Eta̱ vino muk-
wakpa kue̱blu e' tö iché blu' a̱:

—A blu', e̱rpa ye' é̱na idaa̱ tö sulu
ye' e̱' wamblé. 10 Mik be' uluneka̱
tai̱ë be' pan yuökwakpa kue̱blu ki̱
ena ye' ki̱, eta̱ be' tö sa' wötökwa̱
patkë' be' kkö'nukwakpa kue̱blu
e' wé a̱. 11 Ká̱ et nañewe ta̱ pan
yuökwakpa kue̱blu kabsue̱. Ye' kab-
sue̱ ñies. Sa' kabsue̱ e' wà ta̱' ulawa
ulawa. 12 Ee̱ wëm dur eköl dula-
dula hebreowak, e' dör s'wöto wé
wökir e' kanè méso. Ie' a̱ sa' tö sa'
kabsue̱ e' paké ta̱ ie' tö iwà ché sa'
a̱. 13 ¡Iwamblëne yësyësë we̱s ie' tö
sa' a̱ iyë' es! Ye' dene ye' kané a̱ ta̱
iëköl nu kichatkéka̱ kal ulà a̱.

14 Eta̱ blu' tö José tsu̱k patké ta̱
iyéttsa̱rakitö bet s'wöto wé a̱. José
tsà̱ tée buaë, e̱' paié buaë, ta̱ ide
ie'pa wa̱ blu' wörki̱. 15 Blú tö iché
ia̱:

—Ye' kabsue̱ erë kè̱ yi é̱na iwà
a̱ne. Erë ie'pa tö iché ye' a̱ tö buaë
be' tö s'kabsuè̱ e' wà pakè.

16 Ie' tö iiu̱té:

—A këképa e' kè̱ yënuk ye' a̱. Erë
Skëköl tö e' chèmi be' a̱ be' ki̱moie.

17 Blu' tö iché ia̱:

—Ye' kabsue̱ tö ye' dur di' kiè
Nilo e' kkömik. 18 Ye' isue̱ tö baka
deyal di' a̱ kuktö. E' dör baka
bua'buaë jani'janila. E' iëte̱r chkök
kuachka shu̱a̱. 19 E' itöki̱ baka skà
deyal di' a̱ kuktö. Erë e' dör suluë
sí pola. ¡Kè̱ ye' wa̱ baka su̱ule sí
poë suluë ká̱ i' a̱ ekkë chökle! 20 Eta̱
baka sí sulula kuktö, e' tö baka
bua'buaë kuktö e' katélur. 21 Baka
sí suluë e' tö baka bua'buaë katélur

erë kë̀ iwër tö ikatélur. Itso'ia̱ sí
poë we̱s ke̱net es.
"Ee̱ ta̱ ye' ti̱'neka̱. 22 Eta̱ bet ye'
skà kapowa̱ne ta̱ ye' skà kabsué̱ne
tö ì talarke kuö̀ sù̱ e' klö̀ elka ë̀ a̱
ila'k deka̱ kul. Ila'k e' dör bua'buaë
iwö blubluë. 23 E' itöki̱ iskà tskine
e' klö̀ elka ë̀ a̱ ila'k deka̱ kul ñies.
Erë e' ala'k dör sulula. Siwa̱' datse̱
diwö tskirke e' kke̱ e' tö isiwé̱wa̱
ña'wé̱wa suluë mía̱ wö yabé ë̀.
24 Eta̱ ila'k kul siulewa̱ sulu e' tö
ila'k bua'bua katélur se̱raa̱. E' ko̱s
pakéyö s'tötkökwakpa a̱ erë ie'pa
shu̱a̱ kë̀ yi a̱ iwà a̱ne yës."
25 Eta̱ José tö blu' iu̱té:
—A këkëpa, be' kabsué̱ bötökicha,
e' wà dör etkë̀. Ì we̱raë Skëköl tö
kukuie e' chök ie' tso' be' a̱ kab-
suè̱ a̱ ka̱m iwà tkö̀ e' yöki̱. 26 Baka
bua'buaë ena ala'k bua'buaë e' wà
dör etkë̀, e' dör duas kul. 27 Baka
sulula sí poë deka̱ ibua'buaë itöki̱
ena ala'k suluë siulewa̱ siwa̱' wa̱,
e' wà dör etkë̀. E' dör duas kul
skà. E' duéswö wa ketba a̱rdaë s'ki̱
dö̀ duas kul e'. 28 Ì we̱raë Skëköl
tö kukuie e' chök ie' tso' be' a̱ we̱s
ye' tö be' a̱ ichétke es. 29 Ke̱we dalì
wördaë tai̱ë Egipto ko̱s a̱ döka̱ duas
kul. 30 E' ukuöki̱ ta̱ duas skà datske-
ne kul e' dör ketba tai̱ë duéswö. Bli
e' tö Egipto ko̱s sulu'we̱rawa̱. E'
kue̱ki̱ duas kul buaë e' a̱ dalì wöne
tai̱ë e' kë̀ a̱rpaia̱ yi é̱na. 31 Bli a̱rdaë
tai̱ë darërë, e' kue̱ki̱ dalì wönebak
tai̱ë e' peli kë̀ wërpaia̱ yës. 32 A
këkëpa, be' kabsué̱ bötökicha, e'
wà kiane chè tö Skëköl tö iwe̱raë
moki̱ë. Bli döraë se' ki̱ bet.
33 A këkëpa, be' ka̱wöta̱ wëm
yulök eköl e̱rbikö̀ buaë wa̱ íyi
jche̱r tai̱ë ese. E' múka̱ ká̱ kue̱bluie.
34 Ikaneú̱ i' es: wëpa yulö̋ a̱s ie'pa
mi' Egipto ko̱s a̱ daliwö kak blök
daliwö tso' tai̱ë duas kul e' dale-
wa. Mik daliwö tso' döka̱ saco ske̱l
eta̱ ikiö̋ ia̱ saco et blënoie ketba
yöki̱. 35 Ie'pa a̱ ichö̋ tö daliwö ñe'
ko̱s dapa'ú̱ bánet bánet ká̱ tso' ko̱s
Egipto e' a̱. E' kkö'nuk patkö̋ be'
wák tö sulitane tioie. 36 Es daliwö
blërdaë a' wakpa ulitane a̱ a̱s ie'pa
kë̀ ttö̀ ketba tö mik ketba duéswö
de s'ki̱ eta̱.

José yöne Egipto wökirie

37 Ì ché José tö ie' a̱ e' mène buaë
ie' a̱ ena ikue̱blupa ko̱s e'pa a̱. 38 E'
kue̱ki̱ ie' tö iché ie'pa a̱:
—Wëm i' a̱ Skëköl Wiköl tso'. Kë̀
se' a̱ wëm skà ku̱rpa we̱s ie' es.
39 Eta̱ ie' tö iché José a̱:
—Skëköl tö íyi ulitane ikkë e'
kkaché be' a̱. E' kue̱ki̱ be' e̱rbikö̀
buaë, be' wa̱ íyi jche̱r tai̱ë sulitane
tsa̱ta̱. 40 Be' tkekekayö ye' ká̱ ko̱s
e' wökirie. Sa' wakpa ko̱s tö be' ttö̀
dalöieraë. Ye' eköl ë̀ dör kibiie be'
tsa̱ta̱, ye' dör blu' e' kue̱ki̱. 41 I̱'ñe
ye' tö ichè tö be' dör Egipto wökir
kibi. 42 Eta̱ blu' tö iulatsio tso' iwa̱
ikka shtoie, e' yéttsa̱ iéwa̱ José
ulatska a̱. José paiérakitö datsi'
bua'bua ese wa. Ñies bulë dör oro
ese iéwa̱itö José kuli' a̱ et. 43 E'
ukuöki̱ ta̱ ie' tö José ké e̱' tkökka̱
shkök karreta shköke ie' karre-
ta itöki̱ e' ki̱. Ie' tö ie'pa we̱lepa
patkémi ke̱we ichök pë' a̱ a̱neule:
"¡A' e̱' skö̋! ¡Ka̱wö mú se' wökir kibi
datse̱ a̱s e' tkö̀mi!" Es ie' tö José
yué Egipto wa'ñe e' wökirie.
44 Eta̱ blu' tö iché José a̱:

—Ye' dör Egipto blú erë kë yi
a̱ i o̱nuk ká̱ i' ki̱, be' kë wa̱ iké̱wö
mène e' ta̱.
45 Ie' tö José kiè méka̱ Safe-
nat-panéah egiptowak ttö wa. Ie'
tö tayë kiè Asenat e' mé José a̱
se̱nowa̱ie. E' dör wëm kiè Potifera
e' alà busi. Potifera dör egiptowak
sacerdote* eköl. Ie' kaneblöke ká̱
kiè On ee̱. Es José a̱te̱ Egipto wa'ñe
e' wökirie. 46 Mik ie'pa wa̱ José
dë'bitu̱ blu' ska', e' ké̱wö ska' ta̱ ie'
ki̱ duas tso' dabom mañayök (30).
José e̱' chéa̱t blu' a̱ ta̱ imítke
ikaneu̱k Egipto ko̱s a̱. 47 Duas
kul tsá̱ shu̱a̱ dali wöne tai̱ë shu̱te̱.
48 Daliwö e' ko̱s kak dapa'wé̱ José
tö ta̱ ibléitö ká̱ wa'ñe. Wé̱ dali
e' wöne ese wakpa ká̱ a̱ ibléa̱t u
tso' daliwö blóie ese a̱. Es ibléi-
tö ká̱ ulitane tso' Egipto e' a̱. 49 Ie'
tö daliwö dapa'wé̱ tai̱ë we̱s dayë
tsé̱wö kë ishta̱r es. E' kue̱ki̱ ie' kë
wa̱ ishta̱neia̱.
50 Ketba ké̱wö ka̱m döwa̱ e' yöki̱
José alaköl kiè Asenat, e' alà ku̱ne
böl wëpa. 51 Mik ilà tsá̱ ku̱ne, eta̱
José tö iché: "Skëköl tö ye' bak
e̱rianuk ena ye' yamipa e' ko̱s
chöwé̱wa ye' é̱na." E' kue̱ki̱ ikiè
méka̱itö Manasés.* 52 Mik ilà skà
ku̱ne, eta̱ ie' iché: "Skëköl tö ye'
a̱ alà mé ká̱ wé̱ ki̱ ye' bak weinuk
tai̱ë ee̱." E' kue̱ki̱ ikiè méka̱itö
Efraín.*
53 Duas kul dali wöne tai̱ë Egipto
e' tka. 54 E' ukuöki̱ ta̱ duas kul skà
debitu̱ e' dör ketba poë duéswö we̱s
José tö iyë' es. Ketba de ká̱ wa'ñe
erë Egipto ko̱s a̱ chkewö tso'. 55 Mik
Egipto wakpa teketke ketba tö, eta̱
ie'pa mía̱ iblú a̱ chkewö kiök. Ie' tö
iché ia̱rak: "A' yú José ska' ta̱ i ko̱s
chéitö a' a̱ e' wà iu̱tő."
56 Mik ketba de ká̱ wa'ñe, eta̱
José tö dali tso' blëule iwé a̱ e' ko̱s
kköppée chkewö watuo̱ Egipto
wakpa a̱. Ketba ki̱ datse̱ tai̱ë shu̱te̱.
57 Ká̱ ulitane wakpa a̱ kë i ku̱'ia̱
katanoie, e' kue̱ki̱ ie'pa de Egipto
chkewö ta̱uk José ska'.

José ëlpa mía̱ Egipto

42 1 Mik Jacob wa̱ ijche̱newa̱
tö chkewö tso' Egipto
watuè̱, eta̱ ila'r a̱ ichéitö: "¿Iők
a' iëte̱r ñi sa̱uk ë? 2 Ye' a̱ iyëne tö
chkewö tso' Egipto. A' yú ee̱ chke-
wö ta̱uk a̱s kë se' duölur ketba wa̱."
3 Eta̱ José ëlpa döka̱ dabop, e'pa
míyal Egipto chkewö ta̱uk. 4 Erë
Jacob kë wa̱ ilà Benjamín, e' dör
José ël táie imi wa, e' patkënemi
iëlpa ta̱ ie' ibikeitsé dö' i tkö ita̱
ñala̱ ki̱. 5 Ketba tso' tai̱ë Canaán
e' kue̱ki̱ tai̱ë Canaánwakpa míyal
chkewö ta̱uk Egipto. Esepa shu̱a̱
Jacob ala'r mirwa̱rak chkewö ta̱uk
ñies.
6 José dör Egipto ká̱ kue̱blu. Ie'
tö chkewö watue̱ke sulitane datse̱
ita̱uk e'pa a̱. Mik iëlpa demi iwörki̱,
eta̱ ie'pa wöéwa dö i̱ski̱ ie' dalöiök.
7 Ie' tö ie'pa sué̱wa̱ bet tö ie'pa dör

---

*41.45 *sacerdote:* Sacerdote i' kë dör we̱s i̱'ñe itso' es. E' skéie ie'pa dör egiptowakpa siwa̱' e' wà kaneu̱kwakpa.

*41.51 *Manasés:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *ichöwé̱wa ye' é̱na.*

*41.52 *Efraín:* Hebreoie s'kiè e' wà kiane chè *alà kéka̱ ö dali wör.*

iëlpa. Erë ie' e̱' éwa iyöki̱ we̱s kè ie'
wa̱ isu̱ule es. Kè ie' e̱' kkayënewa̱
ie'pa a̱ tö ie' dör ie'pa ël. Eta̱ ie' tö
iëlpa chaké kësik wa:
—¿Wé̱ a' se̱kkëpa bite̱?
Ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' bite̱ Canaán chkewö tau̱k
be' ska'.
8 Ie' tö ie'pa sué̱wa̱, erë ie'pa kè
wa̱ ie' su̱newa̱. 9 Ie' tö iëlpa kébisu̱'
e' a̱newa̱ ie' é̱na. Ie' tö iché ie'pa a̱:
—A' dör sa' bolökpa datse̱ sa'
sau̱k tö we̱s a' döwa̱mi ñippök sa' ta̱
e̱' aloka̱ sa' ki̱.
10 Ie'pa iiu̱té:
—A këkëpa, e' kè dör es. Sa' kè dör
a' bolökpa. Sa' debitu̱ chkewö è tau̱k.
11 Sa' ko̱s i' e' yë́ dör eköl è. Sa' se̱rke
buaë yësyësë. Kè sa' dör yi bolökpa.
12 Ie' tö ichéne ie'pa a̱:
—Au. A' se̱kkë tso' ka̱chök. A'
datse̱ sa' ká̱ sau̱k tö we̱s a' döwa̱mi
ñippök sa' ta̱ e̱' aloka̱ sa' ki̱.
13 Erë ie'pa tö iiu̱té:
—Sa' tso' be' wörki̱ we̱s be' kanè
mésopa es. Sa' döka̱ dabom eyök ki̱
böl (12). Sa' yë́ dör eköl è. Sa' se̱rke
Canaán. Sa' ël tsirla ë́k e' a̱te̱ sa' yë́
ta̱. Iëköl blënewa̱tke.
14 Erë ie' tö iskà chénerakia̱:
—Ye' ichétke tö a' dör sa' bolökpa.
15 Egipto blú ttö wa yö ichè a' a̱ tö
a' kë wa̱ a' ël tsirla e' dë' íe̱, e' ta̱ a'
kè mi'pa ká̱ i' ki̱. Es ye' isuèmi tö
a' ttö moki̱. 16 A' eköl yú a' tsirla
tsu̱kbitu̱. A' male̱pa a̱te̱ wötëule. Es
ye' wa̱ ijche̱rmi tö a' ttöke e' dör
moki̱. E' kè yëne, e' ta̱ a' dör sa'
bolökpa. E' chéyö Egipto blú ttö wa.
17 Ie' tö ie'pa wötéwa̱ se̱kka̱ döka̱
ká̱ mañat. 18 Ká̱ de mañat eta̱ ie' tö
iché ia̱rak:
—Ye' tö Skëköl dalötse̱ta̱'ka̱. Ì
cheke ye' tö a' a̱ e' ú̱, e' ta̱ ye' kè
tö a' ttökwa̱ patkepa. 19 Yëne tö
a' dör wëpa ttö moki̱ ese, e' ta̱ a'
eköl múa̱t wötëule. A' male̱pa yúne,
chkewö tsú̱mi a' yamipa tteke
ketba tö e'pa a̱. 20 E' ukuöki̱ ta̱ a' ël
tsirla e' tsú̱bitu̱ ye' a̱ suè̱. Es ye' tö
isuè̱mi tö a' ttöke e' dör moki̱. E' kè
dör es, eta̱ a' duöralur.
Eta̱ ie'pa tö iché: "E' dör buaë sa'
a̱." 21 Eta̱ ichérakitö ñì a̱:
—Mokië̱ se' e̱' wamblë' suluë se'
ël José ta̱. Mik ie' kköyë' tai̱ë se' a̱
tö ì sulu kè wamblar ie' ki̱ erë̱́ se'
isu̱' tö tai̱ë ie' e̱riane, erë kè e' ska'
se' tkine. E' nuí̱ ki̱ se' weirke i̱'ñe.
22 Eta̱ Rubén tö iiu̱té:
—Ye' tö iyë' a' a̱: "Kè ì wamblar
José ki̱." Erë a' kè wa̱ ye' ttö iu̱tëne.
E' kue̱ki̱ i̱'ñe ta̱ se' ka̱wöta̱ idu'wa̱ e'
nuí̱ patau̱k.
23 José ttöke iëlpa ta̱ egiptowak
ttö wa e' pakekene o̱'ka tö ie'pa a̱
iwakpa ttö wa. E' kue̱ki̱ ie'pa kè wa̱
ijche̱r tö ie'pa ttöke e' a̱ne ie' é̱na.
24 Mik ie' tö ie'pa ttöke e' ttsé, eta̱
ie' e̱' skéttsa̱ mía̱ bánet iu̱k. Mik ie'
e̱r deka̱ne ttoie, eta̱ ie' dene ie'pa
ska'. Ie' tö Simeón yöktsa̱ patké
ta̱ ipayuéwa̱rakitö iëlpa wörki̱.
25 E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö ikanè mésopa
patké iëlpa sku' wà iök chkewö wa.
Ñies ichéitö ia̱rak: "Ie'pa chkewö
e' ské iówa̱ iwakpa bil ekkë sku'
a̱. Ñies chkè bakö́mirakia̱ ñè ñala̱
ki̱." Eta̱ ie'pa tö iwé we̱s ie' tö iché
ia̱rak es. 26 E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa tö
ichkewö méka̱ iburro ki̱ ta̱ imíyal.
27 Mik ie'pa demi ñala̱ ki̱ wé̱
ie'pa kapökerö ee̱ eta̱ ie'pa eköl
tö isku' a̱ burro chkö tso' e' kkö

wöttsée iburro tioie ta isué tö inu-
köl àr sku' shua. 28 Ie' tö iché iëlpa
a:
—¡Isaú! Ye' inuköl mébitune ie'pa
tö e' àr sku' a.
Ie'pa ulitane suane taië eriane
taië. Ichérakitö ñì a:
—¿Ì wamblök Skëköl tso' se' ta?
29 Mik ie'pa demine Canaán, eta
ì tka ie'pa ta Egipto e' kos pakéra-
kitö iyḗ a. Ie'pa tö iché ia:
30 —Ká e' wökir e' tté sa' ta kësik
wa. Ie' tö iché tö sa' dör ie'pa
bolökpa. 31 Sa' tö iché ia: "Sa' serke
buaë. Kè sa' dör yi bolökpa. 32 Sa'
döka dabom eyök ki böl. Sa' yḗ dör
eköl è. Sa' ël eköl blënewatke, iëköl
ate sa' yḗ ta Canaán." 33 Eta ie' tö
sa' iuté: "A' ttò moki, e' ta a' ël
eköl e' múat íe ye' ska' eta chke-
wö tsúmi a' yamipa a. 34 Erë a' ël
tsirla ék e' tsúbitu ña suè. Es ye' wa
ijchermi tö a' ttò moki. A' tö iwé es,
e' ta ye' tö a' ël èmimine. Ñies a'
íyi tuèmi bua' sa' ká i' ki."
35 Mik José ëlpa tso' isku'
wakkauk, eta ie'pa isué sku' a
inuköl deyal parratulewa. Mik e'
sué, eta ie'pa tkirulune iyḗ ñies.
36 Jacob tö iché iarak:
—A' tso' ye' mukat alà kè ta'. José
blënewa se' yöki. Simeón ñies, kè ku'
se' ta. I' ta Benjamín kiane tsèmi a'
ki darë wa. Kekraë ye' weirke.
37 Rubén tö iché iyḗ a:
—Bejamín múmi ye' a. Ye' tö
ikkö'neraë buaë. Ye' wa idörane be'
a. Ye' kè wa idë'ne, e' ta ye' alà böl
e' ttólur.
38 Ie' tö iiuté:
—Ye' alà kè mìne a' ta. Iël José
du'wa ta ie' è dawaia. Dö'~ì sulu
tkò ie' ta ñala ki, e' ta këkëla i'
duömiwa ilà dalërmik ta a' iane
iwiie.

Benjamín ëlpa wa imítser Egipto

43 1 Ketba tkëneia darë-
rë Canaán. 2 Chkewö
dë'biturak iwa Egipto, e' enewa. Eta
Jacob tö iché ila'r a:
—A' yúne chkewö skà tauk se' a.
3 Erë Judá tö iiuté:
—Wëm tso' ee e' tö iyë' sa' a
yësyësë: "A' kè wa a' ël tsirla dë' íe,
e' ta a' kè tö ye' suepa." 4 Be' tö sa'
ël tsirla émi sa' ta, e' ta sa' mi'mi
chkewö tauk be' a. 5 Erë be' kè tö
ièmi sa' ta, e' ta kè sa' mìne. Wëm
e' tö sa' a iché: "A' kè wa a' ël tsirla
dë' íe, e' ta kè a' tö ye' suepa."
6 Jacob tö iiuté:
—¿Iók a' tö ì sulu wambleke taië
ye' ki? ¿Iók a' tö iché wëm e' a tö a'
ël skà tso'ia eköl?
7 Ie'pa tö iiuté:
—Wëm e' tö sa' chakéwaie darë
wa: "¿A' yḗ tso'ia ttsë'ka? ¿A' ël
skà tso'?" Kè wes sa' a ionukia. Sa'
kawöta iiutök yësyësë. Sa' kè wa
ijcher tö wëm e' tö sa' a ichémi: "A'
ël tsúbitu ye' a suè."
8 Judá tö iché ie' a:
—Se' senakia, e' ta be' alà ṓmi ye'
ta. Ye' tö ikkö'neraë. Es be' ena sa'
ena se' ala'r kos kè duöpalur ketba
wa. 9 Ye' e' chò ie' skéie. Ì de wes
ie' ta, e' nuí tueraëyö. Ye' kè wa ie'
dë'ne be' ska', e' ta ye' iane iwiie
kekraë. 10 Kè sö kawö chöuk taië.
Warma i' ta sa' daretke bötökicha.
11 Iyḗ tö iiuté:
—E'ma kè wes ionuk. A' tö iú i'
es: A' sku' a íyi bua'bua tso' se' ká

a, ese kak tsumi wëm e' a. Bálsa-
mo elkela ena bul alí elkela ena
kiȍ masmas ena mirra ena kalwö
wödalo katanoie ese kos kak tsumi
ia elkela. 12Ñies inuköl tsumi ia
jaishet döka bötökicha. Wé a' wa
idë'ne e' tsumine múne ia a' wák
ulawa dö' ie' wöa ká chë'wa. 13A'
yúne wëm e' ska'. Alà tsumi. 14Skë-
köl Diché Ta' Íyi Ulitane Tsata e' a
ikiéyö as wëm ñe' tö a' saȕ er siarë
wa ta imú tö be' ël ena Benjamín
ő bitune. Ye' ate alà kȅ ta', erë ¿wes
ye' e' ȕmiia?
15Eta Jacob ala'r tö íyi kak ié,
ñies inuköl ié jaishet döka bötöki-
cha. Ñies Benjamín mírak iwa ta
imíyal. Mik idemirak José ska' 16eta
ie' isué tö Benjamín debitu ie'pa
wa. Ie' tö iché iu kueblu a:
—Wëpa wíkkë tsumi ye' u a. Be'
yú baka ttökwa elka e' kaneú se' a.
Ie'pa chköke i'ñe ye' ta dibata a.
17Eta iu kueblu tö iwakanewé
wes ichéitö ia es. Imítserak iwa e'
ta José u a. 18Erë taië ie'pa tkine-
wa imítserak iwa José u a e' kueki.
Ie'pa ttöramirak ñita: Ie'pa tso'
se' kitö'uk. Ie'pa tö inuköl ië'mi
se' sku' a e' nuí tkëne se' mik. E'
nuí kueki ie'pa tö se' klö'werawa
kaneblök ie'pa a kanè mésopaie
kȅ patuè ta' ese. Ñies se' iyiwak
klö'werawarakitö nuí ki.
19Mik ie'pa demi u wékkö a, eta
ie'pa de tsinet u kueblu wörki 20ta
ichérakitö ia:
—A këkëpa, suköt sa' dë' íe chke-
wö tauk. 21Erë sa' dë'mi wé sa'
kapökerö ee ta sa' sku' kos kkȍ
wöttsée ta e' a kos sa' tö chkewö
to' e' inuköl kuéne sa' tö seraa. E'
debitune sa' wa mène. 22Ñies sa'
wa inuköl skà de chkewö kí tuoie.
Erë kȅ sa' wa ijcher yi tö sa' inuköl
ië'kane sa' sku' a.
23U kueblu tö iiuté:
—Kȅ a' tkinuk. Kȅ a' suanuk. Ye'
tö a' chkewö pato' e' inuköl klöo'.
A' Këköl dör a' yế Këköl ñies, e' tö
inuköl e' ië'wa a' sku' a.
E' ukuöki ta ie' tö Simeón yéttsa
tsémi wé iëlpa tso' ee. 24E' ukuö-
ki ta imítserak iwa seraa José u
a. Eta di' méitö iarak klȍ skuoie.
Ñies iburro tiérakitö. 25Ie'pa wa
ijchenewa tö ee ie'pa chköke José ta
dibata a. E' kueki ie'pa wa íyi kak
de ie' a e' dapa'wérakitö mè ie' a.
26Mik ie' dewa weshke, eta
ie'pa wa íyi kak de e' mé ia. Ie'pa
wöéwaie dȍ iski idalöiök. 27Ie' tö
ie'pa shke'wé ta ichakéitö:
—A' yế de këkëpalatke yë'
a' tö ye' a suköt ¿is e' tso'?
¿Idobyërkeia?
28Ie'pa skà wöéwane dȍ iski ta
ichéitö:
—A këkëpa, tő, sa' yế tso' buaë.
Ie' dobyërkeia.
29Eta José ká sué ipamik shkit, ta
Benjamín dör iël ekka imì wa ena
iyế wa e' suéitö. Eta ichéitö ie'pa a:
—A' ël tsirla yë' a' tö ¿e' dör wí?
Ie' tö iché Benjamín a:
—A alà, Skëköl er buaë chȍ be'
a. 30Ie' tö iël suéwa e' tö ie' ttsë'wé
buaë ta ie' iakka. Bet ta ie' e' ské-
ttsa mía wé ikapöke ee iuk. 31Mik
ie' ié one ta ier pablëne ta iwö
skuée ta imíane iëlpa skà ta ichéi-
tö: "Chkȍ watiő bet."
32José tiérakitö bánet. Iëlpa
tiérakitö bánet. Egiptowak chköke

José u a̱ e'pa tiérakitö bánet ñies.
Hebreowak dör ñá egiptowak a̱ e'
kue̱ki̱ ie'pa kë̀ a̱ ka̱wö ta̱' chkök
ie'pa ta̱ ñita̱. 33 José tö ie'pa tulök-
wa̱ patké chkök ñì o̱'mik we̱s duas
tso' iki̱ es dö̀ ibataë. Ie'pa tö ibi-
keitsé: "¿We̱s ie'pa wa̱ se' duéswö
jche̱r?" E' kue̱ki̱ ie'pa tkinewa̱ tai̱ë
ta̱ iñi sué̱ka̱. 34 Ie'pa döne chkè tso'
José mesa ki̱ e' wa. Es iméitö uli-
tane a̱. Erë Benjamín a̱ chkè méitö
kibiie döka̱ ske̱tökicha iëlpa döne e'
tsa̱ta̱. Ie'pa chké tai̱ë blo'yé José ta̱
ttsë'ne buaë.

José tka̱' tso' iwa̱ wayè

44 1 E' ukuöki̱ ta̱ iu kue̱blu
kiére José tö ta̱ ichéitö ia̱:
—Ie'pa sku' ko̱s wà ió̱ka̱ chië
chkewö wa. Ñies ie'pa inuköl
ió̱ka̱ne isku' ko̱s kkö̀ ki̱. 2 Ñies ye'
tka̱' yöule inukölchka wa tso' ye'
wa̱ wayè e' ió̱ka̱ ie'pa ël tsirla e'
sku' kkö̀ ki̱, inuköl chkewö patuo̱ e'
ta̱ ñita̱.
Eta̱ u kue̱blu tö iwakanewé̱ we̱s
José tö iché ia̱ es. 3 Bule es bla'mi
diwö tskine ta̱ José tö iëlpa a̱ ka̱wö
mé shkökne iu a̱ iburroë. 4 Ka̱m
ie'pa dö̀mi ka̱mië, eta̱ ie' tö iché iu
kue̱blu a̱:
—Be' yú ie'pa itöki̱. Mik be' ikué̱,
eta̱ ichő ia̱: 'Ye' e̱' wé̱ buaë a' ta̱,
¿ió̱k a' e̱' wamblé sulu ye' ki̱? ¿Ió̱k a'
tö ye' wökir tka̱' yöule inukölchka
wa, 5 e' dör wayè ena íyi tötkoie, e'
bléwa̱bitu̱ a' tö? A' e̱' wamblé suluë.'
6 Mik ie' ikué̱rak, eta̱ ichéitö we̱s
iwökir tö iché ia̱ es. 7 Eta̱ ie'pa tö
iiu̱té:
—¿Ió̱k be' tö ttè e' ché sa' a̱ es?
Kë̀ ekkë chők sa' e̱' wamblö̀pa.
8 Sa' bite̱ Canaán tkörö íe̱ inuköl
mìne sa' sku' a̱ e' mukne. ¿We̱s be'
ibikeitsèmi tö sa' tö inukölchka ö
orochka e' blèwa̱mi be' wökir u a̱?
9 Sa' sku' shu̱yulő. Yi ìcha a̱ ìkué̱bö,
a̱s e' wák duö̀wa̱. Sa' male̱pa a̱te̱ be'
kanè mésopaie.
10 Ie' tö iché ie'pa a̱:
—Iwà tköraë we̱s a' tö iché
es. Erë wé̱ ë̀k sku' a̱ iku̱newa̱ e' ë̀
döraë ye' kanè mésoie. A' male̱pa kë̀
iane iwiie. A' mi'mine buaë.
11 E' bet ie'pa ulitane tö isku' éwa
i̱ski̱ ta̱ ikkö̀ wöttsélor. 12 U kue̱blu tö
sku' shu̱yulérak ikibi ë̀k ke̱we dö̀ itsir-
la Benjamín ska'. Eta̱ Benjamín sku'
kkö̀ a̱ tka̱' àr. 13 Ie'pa datsi' jchélor
e̱riane tai̱ë kue̱ki̱. Ie'pa dalì payuéne
burro ki̱ ta̱ ibite̱yalne José ska'. 14 Mik
Judá ena iëlpa demine José ska', eta̱
José duri̱a̱. Ie'pa wöéwa i̱ski̱ iwörki̱.
15 E' dalewa ie' tö iché ia̱rak:
—¿Ió̱k a' e̱' wamblö̀ es? ¿A' kë̀
wa̱ ijche̱r tö wëm dör we̱s ye' es, e'
s'tötkè buaë?
16 Judá tö iiu̱té:
—¿I̱ma sa' tö be' iu̱tèmi? ¿Ì wa sa'
tö be' a̱ ikkachèmi tö sa' kë̀ wa̱ ì sulu
wamblëne? Ì wamblëule sulu sa' wa̱
e' sué̱ Skëköl tö. I' sa' iëte̱r be' wörki̱.
Sa' klö'ú̱ be' kanè mésoie. Yi sku' a̱ be'
tka̱' ku̱ne e' klö'ú̱ ñies.
17 Erë ie' tö iiu̱té:
—Kë̀ ye' a̱ e' wamblënuk es. Yi
sku' a̱ ye' tka̱' ku̱ne, e' ë̀ a̱te̱ ye' kanè
mésoie. A' male̱pa mi'mine buaë a' yë́
ska'. Kë̀ yi tö a' tsiriwe̱pa.

Judá kköché sia̱rla Benjamín dalërmik

18 Eta̱ Judá debitu̱ José wörki̱
tsi̱net, eta̱ ichéitö ia̱:

—A këkëpa, be' we'ikèyö, mishka
ttök se' böl ë̀. Be' dalö̀ dör we̱s
Egipto blú dalö̀ es e' kue̱ki̱ kë̀ be'
ulunuk ye' ki̱. 19 Be' tö sa' a̱ ichaki'
tö sa' yë́ ta̱', sa' ël skà ta̱'. 20 Sa' tö
be' iu̱të' tö́, sa' yë́ ta̱' këkëpalatke,
ñies sa' ël ta̱' eköl ià̱ duladula. E'
ku̱ne mik sa' yë́ kënewa̱tke eta̱. Sa'
be' a̱ iyë' tö sa' yë́ ki̱ tai̱ë ilà tsirla
ë́k kiar. Alà e' ë̀ a̱té̱at imì a̱. Ie' ël
blënewa̱. 21 Be' tö sa' a̱ iyë' tö alà
e' tsú̱bitu̱ suè̱yö. 22 Sa' tö be' a̱ iyë'
tö kë̀ ie' dö̀pa. Kë̀ ie' a̱ iyë́ menuka̱t
ekörla. Mik ie' tö iyë́ mé̱at eköl, eta̱
iyë́ duöwa̱mi ie' dalërmik. 23 Erë be'
sa' a̱ iyë' tö sa' kë̀ wa̱ ie' dë', e' ta̱
be' kë̀ sa' kiepawa̱.

24 "Mik sa' dë'mine sa' yë́ wörki̱,
eta̱ ì ko̱s yë' be' tö sa' a̱, e' paké sa'
tö ie' a̱. 25 Ie' tö sa' a̱ iché: 'A' yúne
chkewö ta̱u̱k.' 26 Erë sa' tö iiu̱té:
'Sa' ka̱wöta̱ sa' ël tsirla tsu̱kmi. Sa'
kë̀ wa̱ ie' mìne, e' ta̱ wëm e' kë̀ tö
sa' kiepawa̱.' 27 Ie' tö sa' iu̱té: 'A' wa̱
ijche̱r buaë tö ye' alaköl e' tö ye' a̱
alà mé böl ë̀. 28 I̱a̱ia̱ë eköl minea̱ ye'
yöki̱, kë̀ ye' wa̱ isu̱neia̱. Ye' iklö'wé̱
tö ie' kötwa̱ iyiwak sulusi tö. 29 A'
wa̱ ye' alà bata i' mítse̱r ta̱ ì sulu
tka ie' ta̱ ñala̱ wa, e' ta̱ wö'kela i'
duörawa̱ e̱riar ë̀ wa̱. Itka es, e' ta̱ a'
iane iwiie.'

30-31 "Sa' yë́ é̱na ilà dalër tai̱ë. E'
kue̱ki̱ sa' demine ie' ska', erë ie' isué̱
tö ilà tsirla kë̀ dë'ne sa' wa̱, e' ta̱
ie' duörawa̱ e̱riar ë̀ wa̱. E' wiie sa'
iardaë. 32 Ye' tö ye' yë́ a̱ iyë': 'Ye' e̱'
chö̀ be' alà tsirla kkö'nuk. Ye' kë̀ wa̱
idë'ne, e' ta̱ ye' iane iwiie ke̱kraë.'
33 E' kue̱ki̱ ye' kköchö̀ be' a̱ tö ye'
tsú̱at be' kanè mésoie, alà tsirla
skéie. Ie' ö̋mi a̱s imi' iëlpa ta̱. 34 Alà
tsirla kë̀ minene ye' ta̱, e' ta̱ ¿we̱s
ye' mi'mine ye' yë́ ska'? Ye' kë̀ ki̱
ye' yë́ kiane suè̱ weinuk sia̱rë."

José e̱' chéka̱ iëlpa a̱

45 1 José kë̀ a̱ iwöklöneia̱
ikanè mésopa ulitane tso'
kaneblök ee̱ e'pa wörki̱. E' kue̱ki̱
ie' tö iché ie'pa a̱ a̱neule: "A' ko̱s
yúshka bánet. Sa' múa̱t sa' wakpa
ë̀." Es mik José e̱' chéka̱ iëlpa a̱, eta̱
ikanè mésopa kë̀ ku̱' yës ie' ta̱.
2 Eta̱ ie' ié̱ka̱ tai̱ë, e' ttsé Egipto
wakpa tö. Egipto blú a̱ itté demi tö
José tso' iu̱k. 3 José tö iché iëlpa a̱:

—Ye' dör José. ¿Se' yë́ tso'ia̱
ttsë'ka?

Ie'pa tkirulune tai̱ë suane José
yöki̱, e' kue̱ki̱ kë̀ ie'pa a̱ ie' iu̱tëneia̱.
4 José tö iché ie'pa a̱:

—A' shkö̋wa̱ tsi̱net ye' o̱'mik.

Mik ie'pa e̱' skéwa̱ tsi̱net, eta̱ ie'
tö iché ie'pa a̱:

—Ye' dör a' ël José wato̱'ttsa̱ a'
tö tsè̱mi Egipto e'. 5 Skëköl tö ye'
patkë'bitu̱ í̱e̱ a' yöki̱ ke̱we s'tsa̱tkoie
ketba ulà a̱. E' kue̱ki̱ kë̀ a' e̱rianuk,
kë̀ a' tkinuk ye' wato̱'ttsa̱ a' tö
e' kue̱ki̱. 6 Ketba de e' ki̱ duas de
bök. Eta̱ duas ske̱l kianeia̱. E' shu̱a̱
íyi ko̱s kuatkèmisö erë kë̀ itskirpa
yës. 7 Erë Skëköl tö ye' patkë'bitu̱
ká̱ i' ki̱ a' yöki̱ ke̱we a̱s a' aleripa
kë̀ e̱rwa a̱s Skëköl tö a' tsa̱tkö̀ ie'
diché tai̱ë e' wa. 8 Es Skëköl wák
tö ye' patkë'bitu̱ í̱e̱, e' kë̀ dör a' ye'
wato̱'ttsa̱ e' kue̱ki̱. Skëköl tö ye'
méka̱ Egipto blú pattökwakie. Ye'
dör ie' u kue̱blu ena Egipto wa'ñe
wökir. 9 A' yúne bet ye' yë́ ska' ta̱
ichö̋ ia̱: 'Be' alà José ttè i' patkébi-
tu̱ be' a̱: Skëköl tö ye' méka̱ Egipto

ká̱ ko̱s, e' wökirie. Be' shkö́ ye'
sa̱uk bet. Kë̀ bö ipanuk ta̱ië. 10Be'
se̱rdaë ká̱ kiè Gosen ee̱ be' yamipa
ko̱s ta̱, ñies be' iyiwak ko̱s ena ì
ko̱s tso' be' wa̱ ekkë ta̱. 11Ketba
duéswö kianeia̱ ske̱l. E' kue̱ki̱ ye' tö
chkewö meraë a' ulitane a̱ a̱s a' wa̱
chkewö tso' wë'.' 12Ye' ël Benjamín
ena a' ulitane tö ichèmi ye' yë́ a̱ tö
moki̱ ye' wák tté a' ta̱. 13Ipakö́ ye'
yë́ a̱ tö ye' dör Egipto wökir. Ñies
ì ko̱s sué̱ a' tö íe̱, e' pakö́ ia̱. ¡Ye' yë́
tsú̱bitu̱ bet íe̱!

14Eta̱ José tö iël Benjamín
paklö'wé̱wa̱ ta̱ iié̱ka̱. Es Benjamín
tö José paklö'wé̱wa̱ ta̱ iié̱ ñies.
15Eta̱ José tö iëlpa ko̱s wöalattsé,
ñì paklö'wé̱wa̱rak ta̱ iié̱rak. Eta̱
e̱rpa iëlpa e̱r deka̱ ttök ie' ta̱.

16Eta̱ Egipto blú u a̱ ttè demi
tö José ëlpa debitu̱ ie' ska', e' tö
Egipto blú ena ikue̱blupa ko̱s e'pa
ttsë'wé̱ buaë. 17Eta̱ Egipto blú iché
José a̱:

—Ichö́ be' ëlpa a̱: 'A' chkewö
payuö́ iyiwak ki̱ ta̱ a' yúne Canaán.
18Eta̱ a' yë́ ena a' yamipa ko̱s
e' tsú̱bitu̱ ye' a̱. Ká̱ tso' Egipto e'
bua'ie mekeyö a' a̱. Ñies chkewö
tso' Egipto e' bua'ie mekeyö a' a̱.'
19Ñies ichö́ ie'pa a̱: 'karreta tsú̱mi
ta̱ië a' alakölpa ena a' ala'r ena
a' yë́ e'pa ko̱s tso̱bitu̱. 20Egipto íyi
tso' bua'bua e' kakmeraëyö a' a̱. E'
kue̱ki̱ kë̀ a' tkinuk ì tso' a' wa̱ e' ki̱.'

21Eta̱ Jacob ala'r tö iwé̱ i' es.
José tö karreta mé ie'pa a̱ we̱s
Egipto blú tö iché es. Ñies chkö̀
méitö ie'pa a̱ ñè ñala̱ ki̱. 22Ñies
datsi' pa̱'a̱li̱ mé ia̱rak e̱' mane'wo̱ie.
Erë Benjamín a̱ datsi' kak-
méitö ske̱tökicha iënoie. Ñies
inuköl wömule̱ méitö ia̱ döka̱ cien
mañalyök (300). 23Íyi bua'bua
tso' Egipto e' kak patkémi iyë́ a̱
payöule burro ki̱ döka̱ dabop. Ñies
trigowö ena pan ena chkewö skà
e' payuéitö burro dabop skà ki̱ iyë́ a̱
ñè ñala̱ ki̱. 24Mik José ëlpa mitke,
eta̱ José tö iché ie'pa a̱:

—Kë̀ a' mía̱ ñippök ñala̱ ki̱.

25Ie'pa e̱' yéttsa̱ Egipto a̱ demi
Canaán iyë́ ska'. 26Eta̱ ie'pa tö iché
iyë́ a̱: "Be' alà José tso'ia̱ ttsë'ka. Ie'
tso' Egipto ká̱ ko̱s e' wökirie." Ttè e'
tö Jacob wökrawé̱wa̱ ta̱ië. Kë̀ ute̱ia̱.
Ie' kë̀ wa̱ ttè e' klöo̱ne. 27Erë mik
ie'pa tö ì ko̱s yë' José tö ie'pa a̱ e'
paké iyë́ a̱, ñies mik Jacob tö karre-
ta patké José tö ie'pa tso̱mi e' sué̱,
eta̱ ie' e̱r deka̱ne ttsë'ne buaë. 28Eta̱
ie' iché: "E' ë̀ kata ye' a̱, ye' alà
José tso'ia̱ ttsë'ka. Ye' mi'ke isa̱uk
ka̱m ye' blërwa̱, e' dalewa."

Jacob mía̱ Egipto

46 1Eta̱ Jacob e̱' yéttsa̱ iu
a̱. Ì ko̱s tso' iwa̱ e' mítse̱r
se̱raa̱. Mik idemirak ká̱ kiè Beer-
seba ee̱, eta̱ iyiwak ña'wé̱itö iyë́
Isaac, e' Këköl dalöioie. 2E' nañewe
Skëköl tté ie' ta̱ kabsue̱ie ta̱ ikiéitö
ikiè wa:

—A Jacob.

Jacob tö iiu̱té:

—¿Ì?

3Eta̱ Skëköl iché ia̱:

—Ye' dör be' Këköl. Ye' dör be'
yë́ Këköl. Kë̀ be' suanuk shkök-
mi Egipto. Ee̱ ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë ta̱ië. 4Ye' mi'ke be' ta̱
Egipto. Ñies ye' wák tö be' aleri-
pa yerattsa̱ne ká̱ e' a̱. Ñies mik be'
duökewa̱tke eta̱ José tso' be' o̱'mik.

5 E' ukuöki ta̱ Jacob e̱' yéttsa̱
Beerseba a̱. Eta̱ ie' ala'r tö ie' iéka̱
karreta patkë' Egipto blú tö ie'pa
tso̱mi e' a̱. Ñies ie'pa ala'r ena ie'pa
alakölpa e'pa iéka̱rakitö karreta
a̱. 6 Eta̱ Jacob mía̱ Egipto iyamipaë
se̱. Ie' baka ko̱s ena ie' obeja ko̱s
e' mítse̱r ie' wa̱. Ñies ì ko̱s dë' ie'
ulà a̱ Canaán e' mítse̱r ie' wa̱ se̱raa̱.
7 Ila'r ko̱s ena isibayökpa ko̱s e'pa
mía̱ da'a̱ Egipto.

8 Ikkëpa dör Israel aleripa
mineyal Egipto. E'pa dör Jacob ena
ila'r.

Rubén, e' dör Jacob alà kibi ë́k.
9 Eta̱ Rubén ala'r kiè: Hanoc, Falú,
Hesrón, ena Carmí.

10 Simeón ala'r kiè: Jemuel,
Jamín, Óhad, Jaquín, Sóhar, ena
Saúl. Saúl mì dör canaánwak.

11 Leví ala'r kiè: Guersón, Quehat
ena Merarí.

12 Judá ala'r kiè: Er, Onán, Selá,
Fares ena Zérah. (Er ena Onán,
e'pa blënewa̱ Canaán.) Fares ala'r
kiè Hesrón ena Hamul.

13 Isacar ala'r kiè: Tolá, Puvá, Job
ena Simrón.

14 Zabulón ala'r kiè: Séred, Elón
ena Jahleel.

15 E'pa ko̱s dör Jacob ala'r ku̱ne
Padán-aram Lía ta̱. Ie'pa kutà kiè
Dina, e' ku̱ne ee̱ ñies. Jacob aleri-
pa ko̱s wëpa ena alakölpa e' döka̱
dabom mañayök ki̱ mañal (33).

16 Gad ala'r kiè: Sefón, Haguí,
Esbón, Suní, Erí, Arodí, ena Arelí.
17 Aser ala'r kiè: Imná, Isvá, Isví
ena Beriá. Ie'pa kutà kiè Sérah.
Beriá ala'r kiè Heber ena Malquiel.
18 E'pa dör Jacob aleripa Zilpá ta̱, e'
mé Labán tö ilà busi Lía, e' a̱ ikanè
mésoie. Ie'pa ko̱s döka̱ dabom eyök
ki̱ teröl (16).

19 Jacob alaköl kiè Raquel, e'
ala'r kiè José ena Benjamín. 20 José
ala'r dör ilaköl Asenat ta̱ e'pa
kiè Manasés ena Efraín. Ie'pa
ku̱ne Egipto. Asenat dör wëm kiè
Potifera, e' alà busi. Potifera dör
egiptowak awá eköl. Ie' kaneblöke
ká̱ kiè On ee̱. 21 Benjamín ala'r kiè
Bela, Béquer, Asbel, Guerá, Naa-
mán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim
ena Ard. 22 E'pa dör Jacob aleripa
Raquel ta̱. Ie'pa ko̱s döka̱ dabom
eyök ki̱ tkël (14).

23 Dan alà kiè Husim. 24 Neftalí
ala'r kiè: Jahseel, Guní, Jezer, ena
Silem. 25 E'pa dör Jacob aleripa ila-
köl Bilhá ta̱, e' mé Labán tö ilà busi
Raquel a̱ ikanè mésoie. Ie'pa döka̱
kul (7).

26 Jacob ta̱ iyamipa e̱kka mìne
Egipto, e' wakpa döka̱ dabom
teryök ki̱ teröl (66). Ie' ala'r e' ala-
kölpa, kë̀ shta̱ne ishu̱a̱. 27 José ala'r
ku̱ne Egipto e'pa dör böl. Jacob
yamipa dë'mi Egipto döka̱ dabom
kuryök (70) se̱raa̱.

28 Eta̱ Jacob tö ilà Judá patkémi
ke̱we José a̱ ibiyöchök: "Be' shkö́
Gosen ye' ñale̱tsu̱k." Eta̱ mik ie'pa
demi Gosen, 29 eta̱ José tö ikanè
mésopa ké ie' karreta yöktsa̱ tsè̱mi
iyë́ ñale̱tso̱ie. Mik idemi iyë́ ska' eta̱
iyë́ paklö'we̱wa̱itö eta̱ ie' i̱é tai̱ë.
30 Eta̱ Jacob tö iché José a̱:

—¡Ire' ye' blërwa̱mi buaë! Ye' be'
sue̱ne buaë, be' se̱rkeia̱ e' kue̱ki̱.

31 Eta̱ José tö iché iyamipa ko̱s a̱:

—Ye' mía̱ Egipto blú a̱ a'
biyöchök tö 'ye' ëlpa ena ye' yë́
yamipa ko̱s se̱rke Canaán e'pa

debitu̱ e̱' tsu̱ka̱t ye' ska'. 32Ie'pa dör
iyiwak alöu̱kwakpa. E' kue̱ki̱ ie'pa
baka ko̱s ena ie'pa obeja ko̱s ena
ì ko̱s tso' ie'pa wa̱ e' debitu̱ ie'pa
wa̱.' 33Mik Egipto blú tö a' chaké:
'¿Ì dör a' kanè?', 34e' ta̱ ichő ia̱:
'Ke̱kraë sa' kanè dör iyiwak alöu̱k
we̱s sa' tsá̱ bak es.' Egiptowak
kȅ kàne se̱nuk obeja alöu̱kwakpa
ta̱ ñita̱, e' kue̱ki̱ Egipto blú ka̱wö
mèmi a' a̱ se̱nuk Gosen.

47

1Eta̱ José mía̱ ibiyő muk
Egipto blú a̱ ta̱ ichéitö ia̱:
"Ye' ye̋ ena ye' ëlpa se̱rke Canaán,
e'pa debitu̱ í̱e̱. I' ta̱ ie'pa tso' Gosen.
Ie'pa obeja ena baka ena ì ko̱s
tso' iwa̱ e' debitu̱rak iwa̱ se̱raa̱."
2José tö iëlpa shu̱shté döka̱ ske̱l ta̱
imítse̱r iwa̱ Egipto blú ska' a̱s ie' tö
iwakpa sa̱ù̱. 3Eta̱ Egipto blú tö José
ëlpa a̱ ichaké:
—¿Ì dör a' kanè?
Eta̱ ie'pa tö iiu̱té:
—A këkëpa, sa' dör obeja
alöu̱kwakpa we̱s sa' tsá̱ bak es.
4Ketba meneka̱ tai̱ë sa' ka̱ska'. Sa'
iyiwak a̱ kȅ chkè ta̱'ia̱, e' kue̱ki̱ sa'
bite̱a̱ se̱nuk ká̱ i' ki̱. Be' we'ikè sa'
tö, ka̱wö mú sa' a̱ se̱nuk Gosen.
5Eta̱ Egipto blú tö iché José a̱:
—Be' ye̋ ena be' ëlpa de se̱nuk
be' ta̱. 6Ká̱ tso' Egipto e' wé̱ kiane
be' ki̱ e' mú ie'pa a̱ se̱noie. Ko̱s ká̱
tso' Egipto e' bua'ie dör Gosen e'
mú ie'pa a̱ se̱noie. Be' yamipa shu̱a̱
wëpa tso' iyiwak kkö'nè buaë, e' ta̱
esepa múka̱ ye' iyiwak kkö'nuk.
7Ñies José wa̱ iye̋ Jacob mí kka-
chè Egipto blú a̱. Jacob tö Egipto
blú shke̱'wé̱ e̱r bua' wa. 8Eta̱ Egipto
blú tö ie' a̱ ichaké:
—¿Ko̱s duas tso' be' ki̱?

9Jacob iiu̱té:
—Ye' ki̱ duas de cien eyök ki̱
dabom mañayök (130) shkök wì̱ a̱
dià a̱. Ka̱wö e' kȅ dör tai̱ë. E' tka ye'
ki̱ darërë. Erë ka̱m ye' ki̱ duas dȍ
ko̱s ye' ye̋pa ki̱ duas bak ekkë.
10E' ukuöki̱ ta̱ Jacob e̱' chéa̱t
Egipto blú a̱ ta̱ imía̱. 11Eta̱ José tö
ká̱ bua'bua tso' Egipto, e' mé iye̋
ena iëlpa a̱ se̱noie we̱s Egipto blú
tö iché es. Ká̱ e' ate̱ Ramsés. 12Ñies
ie' tö chkewö meke iyamipa a̱ ko̱s
ila'rla tso' u a̱ u a̱ ekkë.

José tö chkewö watue̱ Egipto wakpa a̱

13Ká̱ ulitane kȅ íyi wöria̱, e'
kue̱ki̱ ketba kí̱ tkërke poë. Ketba
tö s'tteke tai̱ë Canaán ena Egip-
to. 14Chkewö tue̱ Egipto wakpa tö
ena Canaánwakpa tö, e' ské ko̱s blé
José tö Egipto blú u a̱. 15Mik Egip-
to wakpa ena Canaánwakpa inuköl
e̱newa se̱raa̱, eta̱ Egipto wakpa mía̱
José ska' ta̱ iché ia̱:
—¡Be' sa' a̱ chkewö mú! Kȅ sa'
inuköl ta̱'ia̱. Kȅ idör bua' tö e'
ȅ kue̱ki̱ be' tö sa' méttsa̱ duökwa̱
ketba a̱.
16Eta̱ ie' tö ie'pa iu̱té:
—A' kȅ wa̱ inuköl ta̱'ia̱, e' ta̱ a'
iyiwak tsú̱bitu̱ ña, e' skéie ye' tö a' a̱
chkewö meke.
17Egipto wakpa wa̱ kabaio ena
obeja ena baka ena burro e' ko̱s
mí ie' a̱. E' skéie ie' tö chkewö mé
ie'pa a̱ dȍ duas ek. 18Duas e' tka eta̱
ie'pa míyalne ie' ska' ta̱ iskà ché ia̱:
—Be' wa̱ ijche̱r buaë tö kȅ sa' wa̱
inuköl ta̱'ia̱. Ñies sa' iyiwak ko̱s, e'
dör be' icha. Sa' ká̱ ȅ tso'ia̱ sa' wa̱
ena sa' wakpa, e' ȅ tso'ia̱ sa' wa̱ mè

be' a̱ 19Sa' wákpa ta̱ú̱. Sa' ká̱ ta̱ú̱
ñies. E' skéie iyiwö mú sa' a̱. Sa'
kaneblö̀mi sa' wákpa ká̱ a̱ Egipto
blú a̱. Es sa' a̱te̱ Egipto blú kanè
mésopaie. Eta̱ chkewö ë̀ memibö sa'
a̱ a̱s kë̀ sa' duö̀lur ketba wa̱ ena sa'
ká̱ kë̀ weir ë́ ichö́k.
20Egipto wakpa tö iká̱ watué̱ttsa̱
José a̱ ketba kue̱ki̱. Es Egipto ká̱
ko̱s de Egipto blú ulà a̱. 21Ñies
Egipto wakpa ko̱s a̱te̱ blu' kanè
mésopaie. 22Ie'pa sacerdotepa ká̱
e' ë̀ kë̀ to̱ne José wa̱. Egipto blú tö
chkewö kakmeke ie'pa a̱, e' kue̱ki̱
ie'pa kë̀ wa̱ iká̱ wato̱nettsa̱.
23E' ukuöki̱ ta̱ José tö iché Egip-
to wakpa a̱:
—A' wákpa ko̱s ena a' ká̱ ko̱s
e' to̱'ttsa̱ ye' tö se' blú a̱, e' kue̱ki̱
i̱'ñe ta̱ a' ko̱s a̱te̱ ie' ulà a̱. Iyiwö i'
tsú̱mi a' tö ta̱ ikuatkö́. 24Mik iwöne
ta̱ iyiwö tso' döka̱ saco ske̱l, eta̱
itsá̱ yö́ttsa̱ saco et mè Egipto blú a̱.
Iyiwö ëyök a̱te̱ e' dör a' a̱ kuatkè,
ñies a' yamipa ulitane a̱ ñanoie.
25Eta̱ ie'pa tö iiu̱té:
—Be' tö sa' tsa̱tké ketba ulà a̱. Be'
e̱r bua' sa' ta̱. E' kue̱ki̱ sa' e̱' chöke
Egipto blú kanè mésopaie.
26Es José tö ka̱wö mé Egipto
wakpa a̱ tö iyiwö tso' döka̱ saco
ske̱l e' tsá̱ yö́ttsa̱ saco et mè Egip-
to blú a̱. I̱'ñe ta̱ e' we̱keia̱ ie'pa tö
es. Egipto sacerdotepa ë̀ kë̀ ka̱wöta̱
iyiwö tsá̱ muk Egipto blú a̱, ie'pa ká̱
kë̀ dë' Egipto blú ulà a̱ e' kue̱ki̱.

Jacob tö ittè bata ché José a̱

27Es Israel aleripa e̱' tsé̱a̱t se̱nuk
Gosen, ká̱ e' a̱te̱ Egipto. Ká̱ e' ko̱s
de ie'pa ulà a̱. Ee̱ ie'pa alöne tai̱ë.
28Jacob se̱ne'ia̱ ká̱ e' a̱ duas döka̱
dabom eyök ki̱ kul (17). Duas de
ie' ki̱ cien eyök ki̱ dabom tkëyök ki̱
kul (147).
29Mik ie' tö ittsé tö iduökewa̱tke,
eta̱ José tsu̱k patkéitö ta̱ ichéitö ia̱:
—Moki̱ be' e̱r buaë chak ye' a̱, e'
ta̱ be' ulà múwa̱ ye' tu' diki̱a̱ iwà
kkachoie tö moki̱ ì kiekeyö be' a̱
e' wawe̱raëbö. Ye' nu kë̀ wötarwa̱
Egipto. 30Mik ye' blënewa̱ mía̱ ye'
dëu̱töpa itöki̱, eta̱ ye' nu yö́ttsa̱ ká̱ i'
ki̱ tsú̱mi wötèwa̱ ie'pa pö a̱.
Eta̱ José tö iiu̱té:
—Es yö iwe̱raë.
31Iyë́ tö iché ia̱:
—Ichö́ ña moki̱ Skëköl wörki̱ tö
be' iwe̱raë es.
Eta̱ José tö ittè mé moki̱ iyë́ a̱. Eta̱
Jacob wöméwa̱ ika̱' ki̱ ta̱ Skëköl
ki̱kéka̱itö.

Jacob e̱r buaë ché José ala'r a̱

48 1E' ukuöki̱ ta̱ ie'pa wa̱
biyö̀ debitu̱ José a̱: "Be'
yë́ duöke tso' suluë." Eta̱ José mía̱
isa̱uk ila'r böl mí iwa̱ e̱' ta̱. 2Mik
ie'pa tö iché Jacob a̱ tö José debitu̱
be' sa̱uk, eta̱ ie' e̱' tkéka̱ isulú wa
ika̱' ki̱. 3Eta̱ ie' tö iché José a̱:
—Skëköl Diché Ta̱' Íyi Ulitane
Tsa̱ta̱ e' e̱' kkayë' ye' a̱ ká̱ kiè Luz
a̱te̱ Canaán ee̱. Ee̱ ie' e̱r buaë yë' ye'
a̱ 4ta̱ ichéitö ña: "Ye' tö be' aleripa
alöwe̱raë tai̱ë. Ie'pa döraë ká̱ tai̱ë
e' wakpaie. Ká̱ i' meraëyö ie'pa a̱,
e' a̱tdaë ie'pa ulà a̱ ke̱kraë michoë."
5Be' ala'r böl, Efraín ena Mana-
sés, e'pa ku̱ne ka̱m ye' dö̀ Egipto
e' yöki̱. Ie'pa tsé̱tköyö we̱s ye' wák
ala'r es we̱s ye' ala'r Rubén ena
Simeón dör ye' ala'r es. 6E' kue̱ki̱
ká̱ meraëyö ie'pa a̱ we̱s ye' wák

ala'r a̱ es. Ie'pa itöki̱ be' ala'r skà
ku̱rmi, e'pa dör be' wák a̱. Erë
ie'pa dör Efraín ena Manasés ëlpa,
e' kue̱ki̱ ká̱ ñe' kak döraë ie'pa ulà
a̱ ñies. 7 Mik ye' manét Padán-aram
e' demi Canaán dökettsa̱tke Efrata,
eta̱ ee̱ ñala̱ ki̱ be' mì blënewa̱ ye'
yöki̱. Ee̱ ye' tö ie' nu blë'waa̱t Efra-
ta ñalé̱ ki̱. (I̱'ñe ta̱ ká̱ e' kiè Belén.)
8 Mik Jacob tö José ala'r sué̱ eta̱
ichakéitö:
—¿Se̱pa dör yi?
9 Ie' tö iiu̱té:
—I'pa dör ye' ala'r mé Skëköl tö
ye' a̱ ká̱ i' ki̱.
Eta̱ iyḗ tö iché ia̱:
—Ie'pa tsú̱bitu̱ ye' ska' a̱s ye' e̱r
bua' chö̀ ie'pa a̱.
10 Jacob kënewa̱tke e' kue̱ki̱ iwö-
bla kë̀ wawëria̱ buaë. E' kue̱ki̱ José
tö ila'r patkémi tsi̱net iyḗ o̱'mik. Eta̱
Jacob tö italapa paklö'wé̱ wöala-
ttsé. 11 E' ukuöki̱ ichéitö José a̱:
—Ye' ibikeits tö ye' kë̀ tö be'
sue̱paia̱, erë Skëköl tö ka̱wö mé ye'
a̱ be' ena be' ala'r suo̱ie.
12 Eta̱ José tö ila'r skéttsa̱ iyḗ
o̱'mik ta̱ iwöéwa dö̀ i̱ski̱ iyḗ
dalöioie. 13 E' ukuöki̱ ta̱ ila'r böl
klö'wé̱wa̱itö iulà a̱. Efraín mí
José ulà bua'kka, Manasés mí
José ulà bakli̱'kka. Es itsé̱miitö
iyḗ ska'. Eta̱ Efraín a̱te̱ Jacob ulà
bakli̱'kka, Manasés a̱te̱ Jacob ulà
bua'kka. 14 Erë Jacob ulà bua'kka
méka̱ Efraín dur ie' ulà bakli̱'kka
e' wökir ki̱. Erḗ e' dör alà tsirla. Eta̱
iulà bakli̱'kka méka̱itö Manasés
dur ie' ulà bua'kka e' wökir ki̱. Erḗ
e' dör alà kibi. Es Jacob ulà tsé̱tkö
wi̱'kë io̱'kë. 15-16 Eta̱ ie̱r bua' ché
José a̱ i' es:

"A̱s Skëköl e̱r buaë chö̀ ala'r
böl i' a̱ ke̱kraë.
Ye' yḗpa bak Abraham ena
Isaac, e'pa bak Skëköl e'
dalöiök,
e' tö ye' kkö'nami kuaë dö̀
ikkë ta̱.
Ie' tö ye' tsa̱tké ke̱kraë íyi
sulusi ulà a̱.
A̱s ala'r i' wa kë̀ ye' chöwa
sulitane é̱na ke̱kraë.
Ñies ye' yḗpa bak Abraham
ena Isaac a̱s e'pa kë̀ chöwa
sulitane é̱na ke̱kraë.
A̱s ala'r i' alör tai̱ë ká̱ ulitane
ki̱."

17 Jacob ulà bua'kka méka̱ Efraín
wökir ki̱, e' kë̀ mène José a̱ buaë.
E' kue̱ki̱ ie' tö iyḗ ulà bua'kka e'
klö'wé̱wa̱ mèka̱ ilà kibi dör Mana-
sés e' wökir ki̱. 18 E' dalewa ichéitö
ia̱:
—¡A yḗwö, kë̀ idör es! I' dör alà
kibi. Be' ulà bua'kka múka̱ i' wökir
ki̱.
19 Erë iyḗ kë̀ wa̱ io̱ne es. Ie' tö
iché ia̱:
—¡A alà, e' jche̱r ye' wa̱, e' jche̱r
ye' wa̱! Ie' alördaë tai̱ë, ie' döraë
këkëpa tai̱ë. Erë itsirla ḗk e' döraë
këkëpa tai̱ë shu̱te̱ ikibi tsa̱ta̱. Ñies
ie' aleripa döraë ká̱ tai̱ë e' wakpaie.
20 Es e' ḕ diwö wa Jacob e̱r buaë
skà ché italapa a̱ i' es:
—Mik Israel aleripa e̱r buaë cheke
ñì a̱ eta̱ ie'pa tö icheraë ñì a̱ i' es: 'A̱s
Skëköl e̱r buaë chö̀ be' a̱ we̱s Efraín
ena Manasés e'pa a̱ e̱r buaë yëne es.'
Es Jacob e̱r buaë ché Efraín
a̱, Manasés a̱ imène, e' tsa̱ta̱. 21 E'
ukuöki̱ ta̱ José a̱ ichéitö:

—Ye' duökewa̱tke erë Skëköl tö a'
kkö'neraë. Ie' wa̱ se' aleripa mira-
ne Canaán wé̱ se' yë́pa bak se̱nuk
ee̱. 22 Ye' tö ká̱ bua'ie méa̱t be' a̱
ime'bakyö be' ëlpa a̱ e' tsa̱ta̱. Ká̱ e'
kiè Siquem. E' yë'ttsa̱ ye' tö amor-
reowak ulà a̱ ñippè wa.

Jacob tö ittè bata ché ila'r ko̱s a̱

49
1 Jacob tö ila'r kié e̱' ska' ta̱ ichéitö ie'pa a̱: "A' e̱' skö́wa̱ ye' o̱'mik. Ì tköraë a' ta̱ e' wà chekeyö a' a̱:

2 "A ala'rla, a' e̱' skö́wa̱ tsi̱net ye'
ttö̀ ttsök,
ye' dör a' yë́. Ye' ttö̀ ttsö́.

3 "A Rubén, be' dör ye' alà kibi.
Be' dör ye' diché tsá̱ e' alé.
Be' dalöiërta̱' tai̱ë, be' diché ta̱'
tai̱ë be' ëlpa tsa̱ta̱.
4 Erë i̱'ñe ta̱ kè idör es.
Be' dör we̱s di' yöliie es kè
iwöklör yës.
Be' tö ye' dalöse̱o̱'wa̱. Be'
se̱ne'ka̱ ye' alaköl ta̱.
E' ku̱e̱ki̱ be' kè dalöiërpaia̱
we̱s ko'k es.

5 "Simeón ena Leví, e'pa dör ñì
ëlpa;
ie'pa tabè tso' ñippoie è.
6 ¡Wé̱ ie'pa e̱' dapa'u̱ke ee̱ ye' kè
shkak!
Ie'pa tö wëpa kötulur kësik è
ku̱e̱ki̱.
Baka wë'ñe klökicha blublu e'
télorakitö ëanas.
7 Ie'pa kësik dör suluë ichökle
e' ku̱e̱ki̱ ie'pa ka̱wö tköraë
suluë.
¡Ye' tö ie'pa aleripa powe̱rami
se̱nuk iëlpa male̱pa aleripa
shu̱a̱ wì̱ a̱ dià a̱!

8 "A Judá, be' ëlpa tö be' ki̱kera-
ka̱ tai̱ë.
Be' bolökpa klö'we̱wa̱raë be'
tö ikuli' a̱,
es be' e̱' alöraka̱ ie'pa ki̱.
Be' ëlpa e̱kka e̱' wöörawa i̱ski̱
be' dalöioie.
9 ¡A Judá, be' dör ye' alà!
Be' dör we̱s ma'name alà es.
Mik ì ttéitö ta̱ ikaté o̱ne,
eta̱ ie' e̱' wöéwa e̱' téwa̱ i̱ski̱
we̱s ma'name këchke es.
¿Yi dö̀mi ie' tsiri̱u̱k?
10 Judá aleripa döraë blu'paie
tai̱ë ke̱kraë dö̀ mik iblú
chö́k de eta̱.
Blu' e' ttö̀ iu̱teraë sulitane tö.
11 Ie' tö iburro pupula mu̱e̱ke
uva shu̱a̱.
Ñies idatsi' skuöke uva diö̀ wa.
12 Ie' wöbla dör daloloë uva diö̀
tsa̱ta̱.
Ie' kà dör saruruë baka tsu'diö
tsa̱ta̱.

13 "Zabulón se̱rdaë dayë kkömik.
Ee̱ tai̱ë kanò irirke ese ké̱ tso'.
E' ká̱ kkö̀ dörawa̱ Sidón kkömik.

14 "Isacar dör we̱s iyiwak tso'
dalì oie diché ta̱' tai̱ë ese e̱'
mùtër e̱nuk iwé a̱ es.
15 Mik ie' isué̱ tö ká̱ e' dör buaë
se̱noie ñies e̱noie,
eta̱ ie' tsi̱wö ki̱ dalì deka̱ne
kaneblök.
Ie' e̱' mèttsa̱ kaneblök kanè
mésoie, kë̀ tkine e' ki̱.

16 “Dan ditséwö shua s'shulirdaë
buaë yësyësë wes Israel aleripa e' ditséwö malepa es.
17 Dan döraë wes tkabë chők
tso' ñala kkö a tö kabaio
kuè iklö a ta iwák brutane
itsiwökka ese es.

18 “¡A Jehová, ye' tso' be' panuk
tö ye' tsatkő!

19 “Gad ppök ñippökwakpa
döraë taië.
Erë ie' tö ie'pa pperaë,
itötieraë.

20 “Aser ká ki chkè kata' buaë
tskirdaë.
Ì wörke kos e' dör buaë shute
mène buaë blu'pa a.

21 “Neftalí dör wes suli alaki dur
áie ala'rla ta' bua'buaala
ese es.

22 “José dör wes burro kañiru suè
dur di' tum kkömik es,
wes burro pupula kañiru suè
dur ká tukir ki es.*
23 Kuaböt namépa éna sulu iar,
ie' ki kuaböt uyérakitö kësik
wa.
24 Erë ie' ulà diché darërë;
e' wa ie' wa ishkame'
shuirikar darërëë,
kë ulà shtrirta'wa yës.
Skëköl tö ie' a diché e' mé.
Skëköl e' dör Jacob Këköl e'
diché ta' taië.
Skëköl e' dör Israel aleripa
kkö'nukwak.
Ie' tö Israel aleripa tsatkeke.
25 A José, be' yé e' Këköl tö be'
kimeke kekraë.
E' dör Skëköl Diché Ta' Íyi Ulitane Tsata,
Ie' er buaë chöraë be' a.
Kali buaë patkeraë ie' tö be'
daliwö ki.
Ñies be' a di' atdaë buaë íyök
ki as be' dalikua talar buaë.
Be' aleripa alakölpa ala'r
döraë taië, ñies be' iyiwak
döraë taië.
Es Skëköl er buaë chöraë be' a.
26 Be' yé er buaë yë' be' a,
e' tköka ye' yé er buaë yë' ye'
a e' tsata.
Skëköl tö José shukit iëlpa
shua iwökirie,
e' a ie' er buaë chö michoë
wes kabata yöbië kë erta'wa
es.

27 “Benjamín dör wes chichi
kañiru kësikie ese es;
bla'mi ta iyiwak ttéwaitö katè,
tsáli ta ibata watiéwaitö.”
28 E'pa dör Israel ditséwöpa daia
itöki döka dabom eyök ki böt (12),
e' yëpa tsá. Es ie'pa yé tö ie'pa a
iché mik ie' tö ittè bata ché ie'pa
a eta.

Jacob blënewa

29 Jacob tö iché ila'r wëpa a: “Ye'
blërkewa e' kéwö dökewatke. Mik
ye' blënewa, eta ye' nu blöwa ákuk

* **49.22** *José dör wes burro...ká tukir ki es:* Ñies hebreoie ttè e' mane'wèmisö i' es: *José dör wes kal tskirke di' kkömik es; tkaka iké kköiëule e' mik buaë, ñies iwördaë taië.*

a̱ ká̱ wé̱ ye' yamipa nu blëne e̱e̱. Pö
e' a̱te̱ wëm kiè Efrón dör hitita-
wak e' ká̱ a̱. 30Ká̱ e' a̱te̱ Macpelá
Mamré wösha̱ë. Ká̱ e' a̱te̱ Canaán.
Ká̱ e' ena ákuk e' wato̱'ttsa̱ Efrón
tö Abraham a̱ a̱s Abraham tö
iyamipa nu blö̀ e̱e̱. 31E̱e̱ Abraham
ena ilaköl Sara, ñies Isaac ena ila-
köl Rebeca, e'pa nu blëne. E̱e̱ ye'
tö ye' alaköl Lía, e' nu blë'wa̱ ñies.
32Ká̱ e' ena ákuk e' wato̱' hitita-
wak tö."
33Mik Jacob tö ttè e' ko̱s ché o̱ne
eta̱ ie' e̱' té̱wa̱ne ika̱' ki̱ ta̱ iblënewa̱
mía̱ idëu̱töpa itöki̱.

50

1Eta̱ José tö iyë́ nu
paklö'wé̱wa̱ wöalattséi-
tö ta̱ iié̱ tai̱ë. 2E' ukuöki̱ ta̱ ie' tö
egiptowak dör s'nu kanéu̱kwakpa
e'pa kié iyë́ nu kapeyökwa̱ a̱s
kë̀ inurwa̱. Eta̱ es ikanewé̱rakitö.
3Ikanewé̱rakitö döka̱ ká̱ dabom
tkëyök (40 días), ekkë ka̱wö kiane
ikanewo̱ie e' kue̱ki̱.

Egiptowak tö ischö́ e̱riaitsé
ka̱wö döka̱ dabom kuryök (70
días). 4E' ukuöki̱ ta̱ José tté Egip-
to blú kue̱blupa ta̱, ta̱ ichéitö ie'pa
a̱:

—A' é̱na e̱r bua' chak ye' a̱, e' ta̱
a' yú ichök Egipto blú a̱ 5tö mik
ye' yë́ duökewa̱tke, eta̱ ie' tö ye' ka'
ie' a̱ ttè muk Skëköl wörki̱ tö inú
blerawa̱yö ákuk kaneo̱'a̱t ie' wák tö
a̱te̱ Canaán e' a̱. E' kue̱ki̱ ka̱wö mú
ña ie' nu tso̱mi blèwa̱ e̱e̱. Mik ye'
ibléwa̱ ta̱ ye' dotkene.

6Eta̱ Egipto blú tö iiu̱té:

—Be' yú be' yë́ nu blökwa̱ we̱s ie'
tö be' a̱ iki' es.

7Eta̱ José mía̱ iyë́ nu blökwa̱.
Egiptowak kue̱blupa ko̱s e'pa míyal
ie' ta̱. 8Jacob yamipa e̱kka ena
José yamipa e̱kka ena iëlpa e'pa
ko̱s mí ñies. Ie'pa ala'r ena ie'pa
iyiwak e'pa ë̀ a̱té̱a̱t Gosen. 9Ñies
pë' mí tai̱ë karreta ki̱ ena kabaio
ki̱. Es pë' mí tai̱ë José ta̱. 10Mik
ie'pa demi ká̱ kiè Goren-ha-atad
a̱te̱ tsi̱net di' Jordán diwö tskirke
e' kke̱r e̱e̱, eta̱ e̱e̱ ie'pa ulitane tö
Jacob nu wötërkewa̱ e' ké̱wö tkö'wé̱
dalö̀ tai̱ë wa. E̱e̱ José tö iyë́ e̱riaitsé
döka̱ ká̱ kul.

11Mik canaánwak se̱rke e̱e̱, e'pa
tö Jacob nu wötërkewa̱ ké̱wö tkö'wè̱
e' sué̱, eta̱ ie'pa tö iché: "Moki̱ egip-
towak tö s'nu wötërkewa̱ e' ké̱wö
tkö'we̱ke dalö̀ tai̱ë wa." E' kue̱ki̱ ká̱
e' kiè méka̱ ie'pa tö Abel-Misraim.*
Ká̱ e' a̱te̱ tsi̱net di' kiè Jordán e'
kkömik.

12Es Jacob ala'r tö iyë́ nu
kanewé̱ we̱s ie' tö iyë' ie'pa a̱ es.
13Ie'pa wa̱ inú mítse̱r Canaán iblé-
wa̱rakitö ákuk yöule Abraham wa̱
iyamipa pöie e' a̱. E' a̱te̱ Macpelá.
E' wato̱'ttsa̱ hititawak kiè Efrón
tö Abraham a̱. Ká̱ e' a̱te̱ Mamré
wösha̱ë. 14Mik José dëu̱tö nu blëne
o̱ne, eta̱ ie' bite̱ane Egipto. Ie' ëlpa
ena pë' ulitane mìne ie' ta̱ e'pa ko̱s
bite̱yalne ie' ta̱.

José ëlpa suanéka̱ne ie' yöki̱

15Jacob blënewa̱ e' ukuöki̱ ta̱
José ëlpa tö ibikeitsé: "Isale-
ma José é̱na sulu se' a̱rke. Ì ko̱s
wamblë' se' tö ie' ki̱ e' skéie se'
we'ikeraëitö." 16E' kue̱ki̱ ie'pa ttè

---

*50.11 *Abel-mizraim:* Hebreoie ká̱ kiè e' wà kiane chè *egiptowak schö́ e̱riaitsè.*

mémi ie' a̱: "Ka̱m be' yë́ blërwa̱,
17eta̱ ie' tö sa' a̱ iché tö ichṓ be'
a̱: 'Ì ko̱s suluë wamblë' sa' tö be'
ki̱, e' olo'yṓ sa' ki̱.' E' kue̱ki̱ sa'
kköchö̀ be' á̱ tö e' olo'yṓ sa' ki̱.
Sa' tö be' yë́ e' Këköl dalöieke e'
kue̱ki̱."

Mik biyö̀ e' demi José a̱, eta̱ ie'
i̱é̱ sia̱rë. 18Eta̱ iëlpa demi iwöki̱.
Ie'pa wöéwa dö̀ i̱ski̱ idalöioie ta̱
ichérakitö:

—I' sa' de be' wörki̱. Sa' dör be'
kanè mésopa.

19Eta̱ ie' tö ie'pa iu̱té:

—Kë̀ a' suanuk. Ye' kë̀ a̱ a'
shu̱linuk Skëköl skéie. 20A' íyi
sulu bikeits wamblè ye' ki̱, erë e'
mane'wé̱ttsa̱ne Skëköl tö buaë se'
ki̱. E' wa tai̱ë pë' tsa̱tkëne i̱'ñe ta̱.
21E' kue̱ki̱ kë̀ a' suanuk. Chkewö
meraëyö a' a̱ ena a' ala'r ko̱s a̱.

Es ie' tö ie'pa a̱ iché e̱r buaë wa.
E' tö ie'pa ttsë'wé̱ne buaë.

José blënewa̱

22José ena iyë́ alikpö yamipa
e'pa se̱ne'ia̱ Egipto. Ie' se̱ne' döka̱
duas cien eyök ki̱ dabom eyök
(110). 23Ie' tö ilà Efraín talapa e'
ala'r sué̱ia̱. Ñies ie' tö ilà Manasés
e' alà kiè Maquir e' ala'r sué̱ia̱.

24Ká̱ et ta̱ ie' tö iché iëlpa a̱: "Ye'
duökewa̱ e' ké̱wö kianeia̱ tsir. Erë
Skëköl wák tö a' ki̱meraë. Ie' tö
a' yelurdaë ká̱ i' ki̱. Ká̱ yë'bakitö
mè Abraham a̱ ena Isaac a̱ ena
Jacob a̱ e' a̱ a' tse̱miraëitö." 25Eta̱
ie' tö iëlpa kié a̱s ie'pa ttè mù ie'
a̱ Skëköl wörki̱. Ie' tö ie'pa a̱ iché:
"Skëköl tö a' yerattsa̱ ká̱ i' ki̱. Mik e'
tka, eta̱ ye' sik tso' blëule e' tsú̱mi
e̱' ta̱."

26Mik ie' blënewa̱ Egipto, eta̱
ie' ki̱ duas de cien eyök ki̱ dabom
eyök (110). Ie' nu kapeyanewa̱ a̱s kë̀
inurwa̱ e' iënewa̱ s'nu kélkuö a̱.